



396

# ప్రవాసీ

వక్రితభారత హిందీ  
ప్రచారకమ - ఆంధ్ర ప్రదేశ్ రాష్ట్రం

స్వర్ణోత్సవ సమితి పజ్జన సన్మానింపబడుతున్న హిందీ పండితులు



పేరు : సున్నం గంగాధరాచారి

తేంద్రం: వి. మాడుగుల

ఆర్హతలు: ఎం.ఏ., సాహిత్యోత్సవ

వృత్తి: హిందీ లెక్చరర్

అభిరుచి: నాటికలు వ్రాయుట, స్వర్ణోత్సవ హిందీ పరిచయపరీక్ష నందు ప్రత్యేక కృషి

చిరునామా : ప్రభుత్వ జూనియర్ కళాశాల, వి.మాడుగుల, విశాఖ జిల్లా.



పేరు : కొంపల్లి వీరభద్రరావు

వృత్తి : హిందీ పండితులు

కార్యక్షేత్రం : కొత్తపట్నం

ఆర్హతలు: మెట్రీక్, రా.భా., ప్రవీణ

అభిరుచి: హిందీ ప్రచారం, పరిచయ పరీక్ష నందు ప్రత్యేకకృషి

చిరునామా : హిందీ ప్రేమిమండలి, ఈశముక్కలపోస్టు, ప్రకాశం జిల్లా



పేరు : కంఠంపాటి రామలిక్ష్మి

వృత్తి : హిందీ పండితులు

తేంద్రం : కైకలూరు

ఆర్హతలు: బి.ఎ., రాష్ట్రభాష, ప్రవీణ

అభిరుచి: హిందీ ప్రచారం, పరిచయ పరీక్ష నందు ప్రత్యేకకృషి

చిరునామా : జిల్లా పరిషత్ ఉన్నత పాఠశాల భుజులపట్నం, కృష్ణా జిల్లా.





సాహిత్యమాస పత్రిక

396

ఏప్రిల్, 1987

వార్షికచందా : పదిహేను రూపాయలు

సంపుటి : 84, సంచిక 1

విడివ్రుతి : రూపాయిన్నర

సంపాదకులు

ఎ. రామస్వామి



## ఈ సంచికలో

- |  |   |
|--|---|
| <p>1. సంపాదకీయం</p> <p>2. కబీరు సూక్తులు</p> <p>3. జాలరి జీవితం</p> <p>4. విదేయ రాగం</p> <p>5. సత్వరసకర్మ</p> <p>6. దోచకు, చస్తావు ?</p> <p>7. పునరజ్జీవన కవి మైథిలీశరణ గుప్త</p> <p>8. లలిపంపు</p> <p>9. సోమసుందర్ - బానిసల ఉండయాత్ర - ఒక సమావేశం</p> <p>10. ఉగాది పండుగ</p> <p>11. మార్గదర్శి గురజాడ అప్పారావు</p> <p>12. ఫస్ట్ ప్రైజ్</p> <p>13. కుమార సంభవం ప్రాచీన గ్రంథం కాదు</p> <p>14. ఉద్బుటారాధ్య చరిత్ర - కొన్న ధర్మ పండితులు</p> <p>15. పియ్యవర్ణ</p> <p>16. వారావాహిని</p> <p>17. పరీక్షా ఫలితాలు</p> | <p>— ఈమని దయానంద</p> <p>— ఆంగ్లమూలం : సరోజినీనాయుడు</p> <p style="padding-left: 40px;">అనువాదం : సి కామేశ్వరరావు</p> <p>— డా॥ తంగిరాల వెంకట సుబ్బారావు</p> <p>— జి. శ్రీకైలం</p> <p>— చిలుకూరి సంజీవ</p> <p>— బిర్రాపూరి సుబ్రహ్మణ్యం</p> <p>— తిరునగరి</p> <p>— సినిమాటోగ్రాఫర్</p> <p>— ఐతా చంద్రయ్య</p> <p>— శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి</p> <p>— మరాఠీమూలం : లక్ష్మణరావుసర్దేశాయి</p> <p style="padding-left: 40px;">హిందీ అనువాదం : ప్రబలాల్ శాహ్</p> <p style="padding-left: 40px;">తెలుగు సేత : కాలిపు విరభద్రుడు</p> <p>— డా॥ గోపాలకృష్ణ అబ్బూరి</p> <p>— సూర్యదేవర రవిచంద్ర</p> <p>— కాకరపర్తి ముఖలంగళశర్మ</p> |
|--|---|

సంపాదకీయం

## నూతన సంవత్సరము

స్రవంతి పాఠకులకు, కవులకు, రచయితలకు ప్రభవ సంవత్సర ఉగాది శుభాకాంక్షలు. ఈ ఉగాదితో స్రవంతి ముప్పది మూడు సంవత్సరాలు పూర్తి చేసుకొని ముప్పది నాల్గవ వత్సరంలో ప్రవేశించింది. తెలుగునాట కాలగమనం మరొక అరువది సంవత్సరాల గణనాక్రమం పూర్తిచేసుకొని మరొక ఆవృత్తిలో ప్రవేశించింది. స్రవంతి పత్రిక గత ముప్పది మూడు సంవత్సరాలుగా భాషా సాహిత్య రంగాలలో చేస్తున్న కృషికి ఆంధ్ర సాహితీప్రియుల అండదండలు లభించి ఇంతకాలం దీనిని నిర్విఘ్నంగా నిర్వహించుటకు ప్రోత్సాహం లభించి నది. ఆంధ్ర సాహిత్య వికాసక్రమంలో గత ముప్పది మూడు సంవత్సరాలు విశిష్టతను సంతరించు కొనినవనటంలో సందేహం లేదు. అభ్యుదయ కవితోద్యమం కొంత వెనుకబడిన సమయంలో నూతన ప్రయోగాలు అనేకం సాగి వచన కవితోద్యమం విస్తరిల్లి ఈ యుగం వచన కవితాయుగమని పేరుగాంచిన కాల మిది. దేశ వాతావరణంలో వచ్చిన మార్పులు అనేక జాతీయ అంతర్జాతీయ సంఘటనల ప్రభావం వీటి కారణంగా తెలుగు సాహిత్యంలో అనేక కొత్త ధోరణులు ఈ కాలంలో ఉద్భవించి పరిణమిల్లాయి. దిగంబర కవితోద్యమం, విప్లవ కవితోద్యమం, ఈ రెండు ఈ కాలానికి చెందినవి. మరల వీటిలో అనేక శాఖలు కూడా ఏర్పడటం జరిగింది. ఈ కవితోద్యమాలు కేవలం ఒక్క కవితానికీ మాత్రమే సంబంధించక ఇతర సాహిత్య ప్రక్రియలను కూడా ప్రభావితం చేయడం మనం గమనిస్తాం. ఇది మన సాహిత్య ప్రవాహంలో ప్రధాన ధార కాగా ఒకవంక సంప్రదాయ సాహిత్యం కొనసాగుతూ ఉన్నది. ఇంకా అనేక నూతన ధోరణులు కూడా తెలుగు సాహిత్యంలో ప్రవేశించడం జరిగింది. ఇటీవలి కాలంలో తెలుగులో విమర్శనా సాహిత్యం చెప్పుకోదగిన రీతిలో వస్తూ ఉండటం హర్షించదగిన విషయం. ఇది వరకు ఈ సాహిత్య ప్రక్రియలో మనం చాల వెనుకబడి ఉన్నామనే వారు, 1950 తరువాతి సంవత్సరాలలో మన విశ్వవిద్యాలయాలలో భాష మరియు సాహిత్యం పై పరిశోధనలు చేసే వారి

సంఖ్య గణనీయంగా పెరగడం ప్రభుత్వంచే అకాడమీలు స్థాపించబడి విమర్శకులను ప్రోత్సహించడం కారణంగా ఇందులో మంచి అభివృద్ధి సాధించడం జరిగింది. ఈ విషయంలో ప్రపంచీ చేసిన కృషి కూడా ప్రత్యేకించి పేర్కొనదగి ఉన్నది. అనేకమంది పరిశోధక విద్యార్థుల వ్యాసాలను, విమర్శకుల విమర్శలను ప్రచురించి సహకరించడం జరిగింది. ఇంతేగాక ప్రసిద్ధులయిన కవులతో బాటు అనేకమంది నవకవుల కవితలను ప్రకటించి ప్రోత్సహించడం జరిగింది. ఆయా ప్రముఖ కవులు, రచయితలు తమ రచనల ద్వారాను ఇతరులు ముఖ్యంగా హిందీ ప్రచారకులు చందాల ద్వారాను మాకు సహకరిస్తూ వచ్చారు, సహకరిస్తున్నారు. వారి సహకారంతో ఇకముందు కూడా ప్రపంచీ తెలుగు భాషా సాహిత్యాలకు సేవచేయగలదని మా విశ్వాసం —

### సభ స్వర్ణజయంతి సంవత్సరం

ఈ సంవత్సరం ఆంధ్ర సభ స్వర్ణజయంతి సంవత్సరం. స్వర్ణజయంతి ఉత్సవాలు రాబోవు అక్టోబరులో హైదరాబాదులో జరుపుటకు చురుకుగా ప్రయత్నాలు కొనసాగుచున్నాయి. ఈ సందర్భంలో హిందీ ప్రచారకులకు, హిందీ అభిమానులకు మరియొక శుభవార్త. లోగడ స్వర్ణజయంతి ఉత్సవాలు పెద్దపెత్తున హైదరాబాదులో జరుపబడునని ప్రకటించడం జరిగింది. అందు కనుగుణంగా అక్టోబరు నెలలో హైదరాబాదులో ఉత్సవాలు నిర్వహిస్తూనే ఈ సంవత్సరం జిల్లా స్థాయిలో కూడా ఉత్సవ సభలు, సమావేశాలు నిర్వహించుటకు ఆంధ్ర సభ కార్యవర్గము వారు నిశ్చయించారు. హైదరాబాదులో జరిగే ఉత్సవాలకు రాష్ట్రస్థాయి లేదా జాతీయ స్థాయి ప్రయోజనం ఉంటుంది. అయితే ఆయా జిల్లాలలో జరుపే ఉత్సవసభలలో స్థానిక నాయకులను, జాతీయ భాషాభిమానులను సమీకరించి వర్తమాన పరిస్థితులలో సామాన్య ప్రజాసౌకం వద్దకు జాతీయ భాషను తీసుకువెళ్ళడం ఈ జిల్లా స్వర్ణజయంతి సభల ఉద్దేశ్యం. ఈ సభలకు నాందిగా 1987 మే నెలలో విజయవాడలో కృష్ణాజిల్లా సభలను జరుపుటకు నిశ్చయించడం జరిగింది. ఈ సభలలో నాయకులు జాతీయ భాషాభిమానులు, జాతీయ భాషా ప్రచారకులు అధిక సంఖ్యలో పాల్గొని విజయవంత మొనర్చెదరని మా విశ్వాసం. స్వర్ణజయంతి సంవత్సరంలో స్వర్ణజయంతి ఉత్సవ ప్రారంభ సభలుగా కృష్ణాజిల్లా సభలు నిర్వహింప బడుతున్నవని మనవి.

# కబీరు సూక్తులు

— ఈమని దయానంద

81

రసము నెల్ల విడిచి పసలేని పిప్పిని  
గానుగ ముదమార కౌగిలించు  
సారమెల్ల విడిచి చప్పిడిం శింపు  
హినుదెవుడు బుద్ధిహినుడగుచు.

82

మగని మార్గమెప్పుడు సుగమమై యుండును  
ప్రక్కదారు లెప్పుడు త్రొక్కెదీవు  
ఆడలేక పుద్దెల్దని పంకదే  
ఆటవెంటి నాట్యమాడు వేళ?

83

యాచనమ్ము మిగుల నీచమౌ మరణమ్ము  
తిరిపెమెత్తరాదు దీనుడగుచు  
బిచ్చమెత్తువాడు చచ్చుదే మేలురా!  
సద్గురుండు తెల్పు సారమిదియ.

84

దేహధారలకును దివ్యమీ సుగుణమ్ము  
జీవిజీవికిమ్ము జీవనమ్ము  
మరల నందదిట్టి మానవ దేహమ్ము  
నేటి జీవికమ్మె నిక్కువమ్ము.

85

పూలు గోయు తోటమాలిని గనినంత  
పిలిచి మొగ్గలెల్ల పలికెనిట్లు  
విరియబూసినట్టి విరులేడుకొండివి  
వచ్చునోయి రేపె వఃతు మాకు.

పి.వి.ఆర్. మున్సిఫర్. హైస్కూల్,  
ఒంగోలు

## జాలరి జీవితం

ఆంగ్ల మూలం :

సరోజినీ నాయుడు

ఆనువాదం :

సి. కామేశ్వరరావు

సోదరులారా!

ఆద మరచి లేవండి

ఆకాశం సూర్యోదయ

ఆరుణ కిరణాలతో ఉజ్జ్వలిస్తుంది

రాత్రంతా ఏడ్చి ఏడ్చి

రమణీయంగా నిద్రపోతున్న పసిపాపలా

ఉషోదయ కిరణాల

హియల్లో నిద్రపోతుండి గాలి

రండి...

తీరంలో నున్న మన పదవంతు

చేరదీసుకుందాం

కదలి ఆలంలో

కింకిరా నాట్యం చేసే

మత్స్య సంపదను

మన సొంతం చేసుకుందాం

అగాధపయోధి బిడ్డలం మనం

అనిశ్చయ వద్దు

సముద్రపు పక్షి వంకేకమర్గంలో

సాగిపోదాం-

నీరిది మన మాత!

నీరదము మన లాత!

అలలన్నీ మన

అనుంగు మిత్రులు!

సూర్యుడు పశ్చిమంలో నిద్రించి

చీకటు లలముకున్నా

సముద్రుడు సానుభూతి చేతులతో

సాగనంపుతాడు తీరానికి షేమంగా

పెను తుపానులను తన

కను వళ్ళులలో నిలిపే సాగరుని

కరుణాంతరంగంలో

కలకాలం మన జీవితాన్ని దాచుకుందాం

తీరంలో కొబ్బరి చెట్ట నీడల్లో

తరుగులేని సమీర తరంగాలలో

పున్నమి వెన్నెల వెలుగులలో

పూసిన యిసుక తెన్నెలలో

అనుభూతి గీతాలు పాడి

అనందాన్ని పంచుకుందాం

కానీ....

వీటికన్న పరవశంగా నాట్యమాడుతూ

ఉవ్వెత్తున లేచే తరంగాల

నురగల చుంబనం

కలిగించే సంతోషం మిన్న!

నడుపు సోదరా!

నడుపు మన పక్షవల్!

వముద్రమూ ... ఆకాశమూ

నంగమించే చోటుకు!!

టింక్ నగర వీధి

కాశిబుగ్గ 5822 2222

శ్రీకాకుళం జిల్లా

# ఫిడేలు రాగం

— డా॥ తంగిరాల వెంకట సుబ్బారావు

రవీంద్రుని గడ్డం కిందనే నిలబడి  
హుంమీద యుద్ధాన్ని ప్రకటించిన వాడు  
దీవినున్న కవితను తువితీ దించి  
ఎప్పుడూ నవ్విత్తాన్ని ఆన్వేషించిన వాడు  
ఆప్పుడప్పుడు —  
ప్రాయిడ్ మనసు పొరల్లో సంవరించి  
దజను విడేలు రాగాలు పలికించిన వాడు  
నీలగిరి నీలిమలతో పులకించి  
మాకెన్నో ఆశలు కల్పించిన వాడు  
శబ్దాల జగ్గరీతో  
చమత్కారాల స్పృహతో  
కిరిక్ రోజులు  
పస్ - చాంగం విప్పి  
అవ్వవిధ నాయకల అమాకీ చెప్పి  
కయితను దయతగా చేసికొన్న  
ఆధునిక పిన వీరభద్రుడు!  
నవ్విప్రయోగ కవిరుద్రుడు!  
ఉన్నట్టుండి—

సీసీ జనారణ్యంలో పడి  
దారి తప్పిన కవితా నందిని  
ఒకప్పుడు  
తడిలించింది  
అతి నవ్వుగా మండిని!  
శం డి—  
నెల్లాడు భోజుడు  
భారత సాహితీ సురభి!  
కొడుకు—  
అలనాడు  
శ్రీశ్రీతో భుజం కలిపిన  
యువ యోధుడు!  
భావ కవుల మీద ధ్వజమెత్తిన  
అహంభావ కవి!!  
పతా పితా కవితలు పలికించిన  
పటు కుతారాల  
పతాభి!!

తెలుగు రీడర్  
బెంగళూర్ యునివర్సిటీ  
బెంగళూర్ - 560 056

# సత్వరచర్య

— జి. శ్రీనివాసం

# దోచకు, చస్తావు?

— చిలుకమూరి సంజీవ

పడినడిగా సాగిపోతున్న కాల ప్రవాహంలో  
కదలకుండా పడివున్న కొండచిలువలా  
బద్ధకం ప్రగతినే సాదించింది  
పరులతో ఆటంకమై వాడిగింది  
భగవతంసం కలలు కంటూ  
కాకుల గురుపీఠం నమ్మి  
మోసపోతుంది  
చిల్లర మల్లర తిరుగుడే  
సోపానాలని భ్రమని  
బురద గుంటలో పడ్డాక  
దగా చేసిన ముస్తాబులు  
ఉంతకాలం బాగా చాకిరి  
చేయించు కున్నామని  
పక పక నవ్వుకుంటున్నాయి  
పడి పడి పేరుగా ఆల్లుకుంటే  
చిరాకు పరాకులతో  
కత్తిరింపులు చేసినా  
అలింగనం మరచిపోలేదు  
గడుసు పెళ్ళాం మొరటుతనం బాపకని  
గమ్మత్తుగ నెట్టుకొస్తుంటే  
చివరకు కత్తి గ్రుచ్చుకున్నప్పుడు తెలిసింది  
ఆసలు విశ్వరూపం  
కడప దాటకుండా  
గ్రంథాల గడిలో పడివుందారి గాని  
క్రిందిని కొడుక్కునే కక్కుర్తి గాళ్ళ  
ఛాయ లనవసరం  
స్త్రయ్యే అత్యవసరం

2-2-1108/12,

గోల్ నాక

హెదరాబాద్-18

సమాజాన్ని  
అన్యాయంగా  
అక్రమంగా  
నిర్దాక్షిణ్యంగా  
దోచుకుంటూ  
అరాచకాన్ని  
అత్యాచారాన్ని సృష్టించే  
దొంగలు  
భారతీయ విశ్వ విపణిలో అమ్మే నాయకులు  
భారతి పంచే అమృతాన్ని అందరికీ  
అందనీయని బ్లాక్ మార్కెటింగ్  
అధికార గర్వంతో సమాజాన్ని దోచుకునే  
అధికార్లు  
నాయకులు  
వణిజులు  
సరూప రాక్షసులు  
పెరిగిన నాడు  
నింగి ఆవలించి నేలను కౌగిలిస్తుంది  
మరి మహాకాళాన్ని చూచిస్తుంది  
నింగి కౌగిలింతలో  
మహా చురుకైనలో  
అధికారులు  
నా పాపాలు  
ఘతమౌతారు  
|నశయంలో నుని మసె పోతారు

లెక్చరర్ (హిందీ)

కాకతీయ విశ్వ విద్యాలయం

వరంగల్.

# పునరుజ్జీవన కవి మైథిలీశరణగుప్త

చిరావూరి సుబ్రహ్మణ్యం

ఈ సంవత్సరం దేశం స్వర్ణీయ మైథిలీశరణగుప్త శతాబ్దిపుస్తకాలు జరుపుకొంటోంది. ఈ సంవత్సరంలో దేశంలోని సాహితీతోకం ఆ మహాకవి తన గవనం ద్వారా దేశానికి జాతికి చేసిన సేవలను సంస్కరించి ఈ మారిన పరిస్థితులలో వాటి విలువలను నిర్ధారణ చేయడం జరుగుతోంది. ఈ వ్యాసం ఆ ప్రయత్నంలో ఒక భాగం.

మైథిలీశరణ గుప్తగారు యూస్సీ చిరగాం తో 1886లో జన్మించారు. నలుగురన్నదమ్ములు. ఆయన 1వ వాడు. రామభక్తుడు. అలిదండ్రులు, అన్న దమ్ములు అందరూ రామభక్తులే. కవితారచన ప్రారంభం ఈ శతాబ్దారంభంలో. వారి మొదటి కవితా సంపుటి 'రంగ్ మే భంగ్' 1909లో అచ్చయింది. అప్పటి యుగనిర్మాతగా ప్రసిద్ధుడయిన మహావీరప్రసాద్ దత్తవేషి బోల్తాహంబాగా లభించింది. బెంగాలీ భాషతో బాగా పరిచయం ఉన్నది. మైకేల్ మధుసూదనదత్తగారి కావ్యాలను హిందీలోకి అనువ దించారు. 1912లో 'భారత భారతి' అనే కావ్యం వెలువడింది. ఈ కావ్యం గుప్తగారికి అపారమైన బ్యాతి తెచ్చిపెట్టింది. దేశభక్తి, జాతీయ భావాలతో నిండిన ఈ కావ్యం అలాటి యువకరానికి ఎంతో స్ఫూర్తినిచ్చింది. ఈ పుస్తకాన్ని జేములో పెట్టుకు తిరగడమే దేశభక్తిగా భావించబడేదాలోజుల్లో దానితో గుప్తగారు జాతీయ కవిగా ప్రఖ్యాతులయినారు. 'రాష్ట్రకవి' అని ఈయనకు పాతకులు, సాహితీ ప్రయులు స్వచ్ఛందంగా ఇచ్చిన బిరుదు. ఈ

కావ్యంలో ఉన్నత శిఖరాంచందుకొన్న ప్రాచీన భార తీయ సంస్కృతిని కళ్లకు కట్టించడం జరిగింది. మధ్యయుగంలో దానిపతనావస్థ, పతనానికి కారణాలు పేర్కొని చరమాన భారతీయ సమాజాన్ని పునః పూర్వవైభవంవైపు గొనిపోవలసివడిగా దేశప్రజల నుద్బోధించడం జరిగింది. ఈ కావ్యంలో భారత దేశాన్ని ఒక భూభాగంగా కాక సర్వేశ్వరుని సగుణ రూపంగా మూర్తి కట్టించారు గుప్తగారు.

"సిలాంబరపరిధాన్ హరితపదీపర సుందరీ మై సూర్యచంద్రయుగ ముకుద్, మేఖలా రత్నాకర్ మై నదియాప్రేమప్రవాహ్, పూర్ తారే మందన్ హైఁ బందిజన భగవంద్, శేషవన్ సింహాసన హై కరలే అభిషేక పయోద హైఁ, బలిహారి ఇన్ వేషికి హే మాతృభూమి ! తూ సత్యహి సగుణమూర్తి సర్వేశకి ॥

(పీఠపటంపై సిలాంబర పరిధానం శోభిస్తు న్నది. సూర్యచంద్ర ద్వయులు రత్న కిరీటస్థానాన్ని రత్నాకరుడు మేఖల స్థానాన్ని భజిస్తున్నాడు. ప్రేమ ధారలు నిదులరూపంలో ప్రహస్తున్నాయి. పూలు, నక్షత్రాలు అభూషణాలై శోభిస్తున్నాయి. పశులు వందిమాగధులై యశోగానం చేస్తున్నాయి. సింహ అది శేషుని వణానుండలాసినుడవు కాగా మేఘాలు అభి షేక జలాన్ని వర్షిస్తున్నాయి. ఓ మాతృదేశమా! సింహ నివాసికి సర్వేశ్వరుని సగుణరూప మిప్పిస్తు న్నావు )



మైదీలిశరత్ గుప్తగారు సాకేత్, జయభారత్ అనే రెండు మహాకావ్యాలు, జయద్రథవద్, పంచవదీ యశోధర, ద్వాపర్, విష్ణుప్రియ మొదలగు 19 ఖండ కావ్యాలు వ్రాశారు. ముఖ్యంగా ఈ పేర్కొన్న కావ్యాలు వారి ఉత్తమోత్తమ రచనలని చెప్పవచ్చు. అంటే ఆయన ప్రధానమైన కావ్యరచనలు రామాయణ మహాభారతాలపై ఆధారపడినవన్నమాట, యశోధర గౌతమబుద్ధుని ధర్మపత్ని చరితను వర్ణించేదయితే విష్ణుప్రియ చైతన్య మహాప్రభువు ప్రసిద్ధిగన్న గౌరాంగుని భార్య కథను వర్ణిస్తుంది. ఈ కావ్యాలన్నీ దేశమంతటా ప్రసిద్ధి పడతాయి. కొన్ని ఇతర భాషలలోనికి అనువాదాలున్నాయి. కొంతమంది ఇతర భాషా కవులకు నూతన వ్యక్తులతో ప్రేరణకాయినవి కూడా. ప్రతిభావంతుడయిన సాహిత్య నిర్మాతగా భారత రాష్ట్రపతి ఆయనను రాజ్యసభ సభ్యునిగా నియమించి గౌరవించారు. డిబ్బది ఏనిమిదేళ్ళ ఆదర్శ జీవితం జీవించి 1984లో స్వర్గస్థులయినా గుప్త గారు.

ఇకవయ్యా శతాబ్దం ప్రారంభంలో గుప్తగారు కవితా వ్యవసాయం ప్రారంభించినప్పుడు ఈనాడు హిందీభాషగా దేశమంతటా ప్రసిద్ధమయిన 'అడిబోలీ' అనే మాండలికం వచనరచనలకే గాని కవిత్య రచనలకు పనికిరాదని నిరసింపబడింది. అడిబోలీ అంటే హిందీ కవిత్యరచనకు ఉపయోక్తమయినదని నిరూపించడానికి ఒక ఉద్యమమే నిర్వహింపబడిన వచ్చింది. మహావీర్ ప్రసాద్ ద్వీవేది నాయకత్వాన జరిగిన ఆ ఉద్యమం ప్రేరకకర్తగా అడిబోలీ హిందీలో కవిభారదనగా గావించి దానిని కావ్య భాషగా తీర్చిదిద్దిన కవులలో మహాకవి శ్రీ మైదీలిశరత్ గుప్తగారు మిన్న. గుప్తగారి అమృత లేదీనిలో రూపురేఖలనుడిద్దుకొని, పుష్పిని, ఒయ్యాలాను నేర్పుకొని భాయావాదమనే యావనప్రాయంలోకి అడుగు బెట్టింది హిందీ కవిభారసంస్థ. కాలంతోపాటు

మారుతూ క్రొత్త గాలులతో ఊపిరి పోసుకొంటూ గుప్తగారు ఆ తరువాత వచ్చిన భాయావాద, ప్రగతివాద కవితా శిల్పాలను కూడ సమర్థవంతంగా సీర్వహింపగలగటం విశేషం. ఆయన కవిత లనేకం ఉన్నత శ్రేణి భాయావాద ప్రగతివాద కవుల కవితలతో పోటీ పడుతూంటాయి, 'యుంకాక్' అనే కవితా సంపుటిలో భావవాద శిల్పానికి సంబంధించిన కవితలు సంకలితం కాగా ఇతర సంపుటలలో గతి తార్కిక వాదం, కారల్ మార్క్సి మొదలయిన విషయాలపై కూడ కవితలు వ్రాశాడాయన.

మైదీలిశరత్ గుప్తగారు ప్రధానంగా భారతీయ పునరుజ్జీవనోద్యమానికి చెందిన కవి. గుప్తగారు కవితవ్వం వ్రాయటం ప్రారంభించే నాటికి ఈ ఉద్యమం దేశం మొత్తాన్ని ఉర్రూతలూగిస్తోంది. రాజా రామ మోహనరాయ్తో ప్రారంభమై తేజవంధ్ర సేన్, ఈశ్వరవంధ్ర విద్యాసాగర్, బ్రహ్మర్షి దేవేంద్రనాథ్ ఠాకూర్, రామకృష్ణ పరమహంస, స్వామి వివేకానంద వంటి వారి భావాలు దేశమంతటా ప్రతిధ్వనిస్తున్నాయి. అటు స్వామివందనానంద సరస్వతి వేదాలకు, పురాణాలకు నూతన వ్యాఖ్యాలు వెలించంచి ఆర్యసమాజ సిద్ధాంతాలతో ఉత్తర భారతాన్ని ప్రభావితం చేసిన యుగమది. మహాపండితుడైన బాలగంగాధర తిలక్ జ్ఞాన వైరాగ్య భావ ప్రవణమైనదిగా ఎంచి వ్యాఖ్యానింపబడుతున్న భగవద్గీతను కర్మయోగ శాస్త్రంగా వ్యాఖ్యానించి దేశానికి క్రొత్త ఆలోచనల నిచ్చిన కాలమది. ఆ తరువాత కొన్ని ఏళ్ళకే మోహన్దాస్ కరమ్ చంద్ గాంధీ తిలక్ వ్యాఖ్యానం రూపుగొన్నదా అన్నట్లు అకుంతిత కర్మయోగిగా దేశం ముందు నిలవడం జరిగింది. ఈ మహామహం ప్రయత్నాలకు దేశ స్రవణ అంగ్గ విద్యాభ్యాస జనితమైన సంస్కారం కూడ తోడై దేశాన్ని వైజ్ఞానికం గాను, భౌతిక సంపదలతోను భాగ్యవంతుల చేయాలనే ఆలోచన దేశమంతటా వ్యాపించింది.

భారతీయ పునరుజ్జీవనోద్యమం ప్రపంచ వ్యాప్తమైన రెన్జెక్షన్ లో ఒక భాగం. భారతదేశంలో ఈ ఉద్యమం ఈ పేర్కొన్న మనీషీ పుంగవుల బోధం ద్వారా, వారు స్థాపించిన సంస్థల ద్వారాను వచ్చింది. ఈ కాలంలో ప్రాచీన భారతీయ సంస్కృతి, వాఙ్మయం, విచారధార నూతన వ్యాఖ్యలతో విమర్శాత్మకంగా సంతరించుకొని భారతజాతిని ప్రభావితమైనది. వేదాలకు, పురాణాలకు క్రొత్త దృక్పథంతో వ్యాఖ్యలు చేయబడ్డాయి. ఈ వ్యాఖ్యలు బ్రిటిష్ వారి పాలనలో పాటు మనకు సంక్రమించిన వైజ్ఞానిక, హేతువాద తత్వాలకు అనుగుణంగా చేయటం జరిగింది.

ప్రాచీన భారతంలో గార్హస్థ్య ప్రధానమైన సంసార జీవితం కంటే వైరాగ్య ప్రధానమైన ఆధ్యాత్మిక జీవితం ఉన్నతమయినదిగా భావించడం జరిగింది. ఈ లోకం, ఈ జీవితం అంతా నశ్వరం. దానిని త్యజించి మోక్షప్రాప్తికై ప్రయత్నించడం పరమ ధర్మం అన్న సిద్ధాంతం గౌరవ స్థానంలో ఉండేది. ఈ సిద్ధాంతం పునరుజ్జీవనోద్యమం ప్రారంభం కాక పూర్వం వరకు భారతజాతి జీవితాన్ని ప్రభావితం చేస్తూ వచ్చింది..

పునరుజ్జీవనోద్యమం మొట్టమొదట ఈ సిద్ధాంతంపైన దెబ్బ తీసింది. ఈ దృక్పథ ప్రపంచం హేయమైనది కాదు. జీవితం నశ్వరం కాదు. శరీరం నశించినా జీవుడు నశించడు, వ్యక్తి మరణించినా నమస్తి మరణించడు. కనుక జీవితం నమస్తి రూపంలో శాశ్వతమయినదే. శాశ్వతమయిన ఈ జీవితం ప్రేమించదగ్గది, అపారమితంతో పరిచయమైనది. కనుక సన్యాసాన్ని కోరి ప్రపంచాన్ని త్యజించ నవసరం లేదు. విశ్వమంతా భగవద్వయము గనుక సన్యాసం గ్రహించినా విశ్వ రూపుడయిన భగవంతుని సేవించడానికే గ్రహించాలి అని వ్యాఖ్యానించడం జరిగింది. గాంధీ మహాత్ముడు గృహస్థాశ్రమంలో ఉండే వన్యాసి జీవితం గడిపాడు.

రామకృష్ణ మిషన్ విరక్తులైన సన్యాసులచే నడుపబడే లోక సేవా సంస్థ. ప్రపంచము, లోకజీవితం విషయంలో భారతీయులలో వచ్చిన ఈ దృక్పథం దాం ప్రధానమైన మార్పు. ప్రాచీనము ప్రవృత్తి-నివృత్తి మార్గాలను పేర్కొని ప్రవృత్తిని మిథ్యగాను, మాయగాను, నివృత్తిని అత్యున్నతమైనదిగాను, వాఙ్మయమయినది గాను చెప్పగా ఈ పునరుజ్జీవనోద్యమం నివృత్తిని త్రోసిరాజిని ప్రవృత్తికి పట్టం కట్టింది. దానితో గృహస్థ జీవితానికి, గార్హస్థ్యానికి అధారభూతమైన శ్రీశానికి ఆదరణ లభించింది.

ప్రాచీన భారతంలో, ముఖ్యంగా బౌద్ధమతం ప్రారంభమయిన నాటినుండి జీవిత పరమార్థమయిన మోక్షసాధనకు శ్రీని ఆవరోధంగా భావించటం జరిగింది. ఏదైనా మహత్తర బ్రహ్మాన్ని సాధించదలచిన పురుషుడు శ్రీ పరిత్యాగం చేయడం తప్పనిసరిగా భావించేవాడు. సిద్ధార్థుడు అర్హరాత్రి భార్యను, పుత్రుణ్ణి వదలి వెళ్ళడం ప్రసిద్ధ విషయమే. సిద్ధార్థుడు గౌతమ బుద్ధుడయిన తరువాత తన మతంలో శ్రీలను చేర్చుకోవడానికి ఆచుకుంటుండేవాడు. కాని ఆనందునికోరికపై శ్రీలకు కూడ నమమ ప్రవేశానుమతి నిచ్చాడు. ఆ సందర్భంలో బుద్ధుడు ఆనందునితో నేను ప్రాశంబించిన ఈ ధర్మం అయిదు వేల సంవత్సరాలు జీవించగలిగి ఉండేది. కాని శ్రీలకు ప్రవేశానుమతినివ్వడంలో అయిదు వందల సంవత్సరాలు జీవించి ఉండటం దుర్లభం అన్నాడట. సాధారణంగా శ్రీ విషయకమయిన ఈ భావం ప్రాచీనులలో అన్ని వర్గాల వారిలోను దృఢంగా పాతుకు ఉన్నదని చెప్పవచ్చు. అయితే పునరుజ్జీవన వాదం ప్రాచీనుల ఈ భావం అర్ధరహితమైనదని నిరూపించింది. సంసారస్థితికి మూలభూతమయిన గార్హస్థ్యానికి శ్రీయే అధారం సమాజంలో శ్రీ గౌరవం లేనినాడు ఆ సమాజం పతనం కాక తప్పదు. భారతజాతి పతనానికి శ్రీయే దారితీసింది వారికున్న హేయభావమే భారణం. నారీశానికి

గౌరవ స్థానం లభించకపోతే దేశానికి ముక్తి లేదు— అన్న భృక్తుతం ఏర్పడింది.

సమాజంలో శ్రీ పురుషు లిద్దరూ సమానులు. పురుషునితో సమానంగా స్త్రీని గౌరవించాలి. తల్లిగాను, సోదరి గాను, భార్య గాను పురుషుని ఉనికికి మూలముయిన శ్రీకి విద్యాబుద్ధులు గరపి విజ్ఞాపనంతురాలిని చేయాలి. ఇటు గృహస్థజీవితంలోను, అటు సామాజిక జీవితంలోనూ, పురుషుని బాధ్యతలలో ఆమె కూడ భాగస్వామిని భాగలుగుతుంది. ఆమె నిర్వహించలేని కర్తవ్యముంటూ ఉండదు; సంఘంలో శ్రీకి పురుషుని కున్న అధికారాలన్నీ ఉన్నాయి. బానిస బ్రతుకులో నుంచి స్వాతంత్ర్యపు వెలుగులోకి శ్రీ వయనించాలి— శ్రీకి సంపూర్ణస్వాతంత్ర్యం ఆర్థికపరమైన అధికారాలు లభ్యమయిననాడే సిద్ధిస్తుంది. ఇది శ్రీ సమానత్వ స్వాతంత్ర్య భావం విశాసక్రమం.

ప్రాచీన ఆదర్శాలకు నూతన వ్యాఖ్య— దేశాన్ని బౌతికంగా సంపన్నం చేయాలనటం, నివృత్తిప్రధానమైన సన్యాస జీవితం కంటే ప్రవృత్తి ప్రధానమైన గార్హస్థ్య జీవితాన్ని ఉత్తమమని భావించడం, శ్రీశాంతి సముద్ధరణ, వారి స్వాతంత్ర్యం— ఇవి పునరుజ్జీవిలో ద్యమం మన కిచ్చిన నూతన విషయాలు. ఏటన్నీదీ నమిచ్చి సమన్వయమే ఆధునికత, ఈ ఆధునికతకు అద్దం పట్టిన మహాకవి శ్రీ మైథిలీశరణ గుప్త.

సాకేత్ మహాకావ్యం గుప్తాడు భావించిన ఈ ఆధునికతను పూర్తిగా ప్రతిఘటించింది. శ్రీ స్వాతంత్ర్యాధికారాలకు సంబంధించిన భావాలు యశోధర విష్ణుప్రియ కావ్యాలలో పరిణామ క్రమంలో వర్ణితాలయిన విధానాన్ని ఇక్కడ పరిశీలిద్దాము.

సాకేత్ కావ్యం రామకథాక్రమే అయినా లక్ష్మణుని భార్య; ఊర్మిళను నాయకగా వర్ణించడం ఇది గింది. భారతీయ గార్హస్థ్య జీవితం పురుష ప్రధాన

మయినది. పురుషుడు ఏదయినా పరమార్థాన్ని సాధించదలిస్తే ఇల్లు వదిలి వెళ్ళిపోతాడు. అప్పుడు భార్య జీవితం ఎలా ఉంటుంది? కుటుంబంలోను సంఘంలోను ఆమె స్థానమేమిది? ఆమె ఏ చేయాలి? ఈ ప్రశ్నలకు మన ప్రాచీన కావ్యాలు, సాహిత్యం సమాధానం చెప్పవు. పురుష ప్రధానమయిన సంఘంలో సాధకుడయిన భర్తకు శ్రీ అర్థంకిగానే కాని సహచారిణిగా ఉండలేదు. అయితే ఆధునిక దృక్పథం దీనిని అంగీకరించదు. పురుషుని లక్ష్మీసావనలో శ్రీకి కూడ భాగస్వామ్యం ఉంటుంది. ఆమె కూడ ఆతనితో కలిసి సాధన మార్గంలో పయనించగలదు. సీత ఆదే చేసింది లేకపోతే భర్త విజయాన్ని అశాంక్షిస్తూ వియోగరూపమయిన తపస్సుతో తపిస్తూ కుటుంబ శ్రేయస్సుకు, సాంఘిక సమృద్ధిదాసు తన జీవితాన్ని అర్పించగలడు ఊర్మిళ ఆ పనే చేసింది.

సాకేత్ కావ్యంలో భర్తతోనే భార్య అని సీత ఆరణ్యానికి వెడతే ఆ ఆవశ్యకం లేని ఊర్మిళ పడనాలుగు సంవత్సరాలు విరహోద్విగ్న జీవితం గడపుతూ కుటుంబ భాగస్వామినిగా సాకేత నగర వాసినిగా తన కర్తవ్యాలను నెరవేర్చింది. అనేకకష్టాలనుభవించి లక్ష్మీ సాధనలో సవలుడయి వచ్చిన భర్తకు కలుసుకుంది ఊర్మిళ ఈ త్యాగమయ జీవితాన్ని కవి రాముని మాటలలో ఆమె సహధర్మిణిగానే కంటే ఉన్నతమైన స్థానానికి ఎదిగి గార్హస్థ్య ధర్మస్థాపన కావించినట్లు ప్రశంసించాడు. అంటే లక్ష్మణుడు అదవికి వెళ్ళి సాధించిన రామసేవా యాప పరమార్థంతో సమానంగా ఊర్మిళ ధర్మనిర్వహణను పేర్కొనటం ఇదిగింది.

అయితే సంఘంలో శ్రీకి ఇరుగుతున్న అన్యాయం సహనత్వాన్ని అంగీకరించినంత మాత్రాన సమసిపోవడం లేదు. మోక్షమార్గంలో గాని, ఏదేని పరమార్థం సాధించడంలో గాని అడ్డుగా భావించి శ్రీని పరిత్యజించిన పురుషుడు ఆమెను అవమానానికి గురి

చేస్తున్నాడు. ఇటువంటి అన్యాయాన్ని ప్రతిఘటించి అపమానం నుండి బయట పడటమేలా? ఈ ప్రశ్నకు సమాధానం గుప్తగారి యశోధర కావ్యం.

సిద్ధార్థుడు అర్హతాధి భార్య యశోధరకు చెప్పకుండా ఆమెను విడిచి వెళ్ళిపోతాడు. ఈ సంఘటన యశోధర ఆత్మాభిమానాన్ని దెబ్బ తీసింది. భర్త తనను అర్థం చేసుకోలేక పోయినందులకు బాధపడింది. ఆమె తన భర్త గౌరవముని చర్యలను, అతని లక్ష్యాలను, ఆతడు సంపాదించిన సిద్ధులను, బాటి తాల్చి కతను గురించి సూక్ష్మాభిమానంగా విచారణచేసింది. ఆమె భర్త సావల్యాన్ని ఆశంకిస్తూనే అతను అవంబించిన పద్ధతిని ఆమోదించలేక పోయింది. పుత్రవతి యైన తను కర్తవ్యాన్ని మరచి ప్రాణత్యాగం కూడ చేయజాలదు అంటేగాదు, మోక్షాన్ని సాధించడానికి సర్వసంగ పరిత్యాగం చేయనవసరం లేదు. ఈ ప్రపంచంలో ఉంటూనే మహాన్నత లక్ష్యాల నందుకోవచ్చును. ఈ దృష్టితో ఆమె రాజాంతఃపురంలో ఉంటూనే తపోమయ జీవితం సాగించింది. తృప్తను జయించి త్యాగఫలమందుకొన్నది. ఆదవికి వెళ్ళి భర్త సాధించిన దానిని తను ఇంట ఉండే సాధించింది. పర్యవసానంగా ప్రపంచానికి మోక్షమార్గం చూపిన గౌతమ బుద్ధుడు తాను వదలివెళ్ళిన స్థలానికి వచ్చి ఆమెను కలుస్తాడు. ఆమె ప్రాణప్రదంగా పెంచి పెద్ద చేసిన పుత్రుణ్ణి భర్తకు కానుకగా సమర్పిస్తుంది.

మానవ జీవితానికి అంతిమ లక్ష్యం మోక్షమయితే అందుకు స్త్రీలు అర్హులు కా? భార్యభర్తలు కలిసి ఉండి మోక్షాన్ని సాధించలేరా? ఈ ప్రశ్నలకు మోక్షార్థులయిన భర్తలచే పరిత్యజింపబడిన స్త్రీలను వేదించలేదని అనలేము. మన ఆదికావ్యంలోనే ఇందుకు సమాధానం లభిస్తుంది. రాముడు సీతను ఆదవికి రావద్దని ఆక్కడి కష్ట నిష్ఠులాలను పెర్కొనగా సీత పలికిన మాటలే ఇందుకు ఉదాహరణ, అందుకే యశోధర స్త్రీ మోక్ష మార్గానికి అటంకమయితే మరి ఆమెకు మోక్ష

మనేది లేదా? నే నెవరిని ఈ ప్రశ్న అడగాలి? అడగవలసిన వ్యక్తి నన్ను వదలి వెళ్ళిపోయాడు. సృష్టిలో సగం స్త్రీజాతి ఉన్నది. వారికి మంచి చేద్దలనేవి ఉంటాయి; భర్త ఉండగా భార్య ఆనాథ ఎలా అవుతుంది? అని వితర్కించుకొంటుంది.

సిద్ధిమార్గకి బాధా నారి, ఏక ఉన్కి క్యాగలి హై? పర్, ఉన్ సే పూహా: క్యా జిన్ కోముయ్ సే ఆఖ్  
విరతి హై?  
అర్థవిశ్వమే వ్యాప్త భూభావ మేరీబీ కల్ మతి హై;  
మైతీసహి అనాథ్, జగత్ మే మేరీప్రభు పతి హై॥

అయితే ఆమె ఒక విశ్వయానికి వస్తుంది. భర్తను సంబోధించి నీవు అమృతాన్ని సాచిస్తే సాధించవచ్చు. నేను మాత్రం నా వ్యక్తిత్వాన్ని పరిత్యజించను. నీవు ముక్తికాంతను వరించి ఈ దానిని పరిత్యజించవచ్చు; తపస్సు చెయ్యవచ్చు; అయితే నేను కూడ నా సహన శక్తిని నిరూపిస్తాను. భవిష్యత్తులో నీ గుణానువాద నమయంలో నా పేరెక్కడ ఉంటుందో గమనిస్తాను. అయితే ఒక్కటి—యశోధరా కరాగ్రహణం చేసిన నీకు అప్పరసల విఘ్నబాధ కలుగకుండాగాక— అంటుంది.

ఈ కావ్యంలో యశోధర భర్తసాధించ దలచుకొన్న అమృతశ్లోసిద్ధికి తన విషాదమయమైన కన్నీటిగాదకు పోటీపెడుతుంది. పురుషుల సాఫల్యం వెనుక నారిజాతి త్యాగమయజీవితం ఉంటుందంటుంది. అంటేగాని పురుషాహంకారానికి ప్రతిగా విప్లవంతేచాలనే భావం ప్రకటించదు. అందుకే భర్తకు అప్పరసల విఘ్నబాధ కలగరాదని కోరుకుంటుంది

అయితే గుప్తగాడు యశోధరకావ్యంలో ఆదరించని విశవ విషయంలో విప్లవీయకావ్యంలో ఒక ఆడగు ముందుకు వెడతారు. విప్లవీయ గౌరాంగుని భార్య, గౌరాంగుడు విరక్తుడైత్యాన్ని, తల్లిని వదలి వెళ్ళిపోతాడు, సన్యాసం స్వీకరిస్తాడు దానితో ఆ తల్లి

కోడళ్ళ ప్రేమాభిమానాలు దెబ్బతిన్నాయి. విష్ణుప్రియ మాట్లాడి నిప్పులు గ్రగ్గలుతుంది. శ్రీని ఆబల అంటారు. మరి ఆ ఆబలను విడిచి పాటిపోయినవాడు అంతకంటె దుర్బలుడు కాదా? శ్రీ ఇల్లు విడిచే భ్రష్టురావలెనుందంటారు. అదే పురుషుడు ఇల్లు వదిలితే న్యూనీ అంటారు! ఎంత తేడా!!

"అబలా కే భయసే భాగ్ గయే వే ఉన్ సే భీ  
నిర్మల్ నికలే  
నారీ నికలేతో అసతీ హై నర్ యతీ కహాకర్  
చల్ నికలే

అయితే నా కారణంగా ఇల్లువదలి వెళ్ళాడంటారు. నిజానికి ఇంటి పేరు చెప్పి ఇల్లాలినే వదులుతాడు పురుషులు.

'హయ్, మేరే కరణ్ హీ చోడ్ గయే మర్ వే  
గృహిణీ హీ చోడలే హై, నర్ గృహ్ కహాకే'

విరక్తి మూలకమయిన ధర్మం అనాదిగా పరమార్థాన్ని సాధించదలచినవాడు శ్రీని పరిత్యజించాలని చెబుతూవచ్చింది. అయితే ఎవరైనా శ్రీ పరమార్థాన్ని సాధించదలచిస్తే ఏం చెయ్యాలన్న ప్రశ్నకు సమాధానలేదు. గుప్తగారూ దానికి సమాధానం చెప్పలేదు. ప్రాచీనలు శ్రీశాంతి మనస్సుపై పరమార్థ సాధన పురుషశాంతి కర్తవ్యమనే ముద్ర వేశారు. అయితే ఈనాడు సిద్ధాంతంలో పస లేదు. ఆ సిద్ధాంతం నిర్విరళమైనదని తేలిపోయింది.

ఈనాడు శ్రీ పురుషుల కార్యరంగాలలో తేడాలుకు అస్సారం లేదు. సాధకుడు సాధించవలసింది సయమం కాని పరియనం కాదని ఆధునికుల మతం. గాంధీ మహాత్ముడు గర్హస్థ్యాన్ని పరిత్యజించలేదు. అరవిందమహర్షి శ్రీపురుషులు కలిసే పరమార్థాన్ని సాధించగలరని చెప్పారు.

యోగోదర, విష్ణుప్రియ కావ్యాలలో ఈ ఆధునిక విచారధార స్పష్టంగా కనిపిస్తుంది. విష్ణుప్రియలో

అయితే గౌరాంగుని తల్లి శబీదేవి కూడ కొడుకు షర్యను గర్హిస్తుంది ఒకసారి గౌరాంగుడు శాంతి పురం వచ్చి ఉన్నాడు. ఆయన శిష్యుడు నిత్యానందుడు గౌరాంగుని తల్లిని శాంతిపురం రమ్మన్నాడని వార్త చెబుతాడు. వాకిట్లో పల్లకి వచ్చింది. అత్తగారితో విష్ణుప్రియ కూడ బయలుదేరింది. ఆమెను తీసుకు రమ్మన లేదంటాడు నిత్యానందుడు. అది విని విష్ణుప్రియ 'అమ్మ' అంటూ స్పృహ కోల్పోతుంది. దానితో గౌరాంగుని తల్లి— 'అయితే నేనూ రాను, కోడలు అరసికేమి కాకపోతే నేను మాత్రం ఎందుకు రావాలి? నిజానికి ఈమెను రావద్దనడాని కతని కది కారమేమింది? ఆ కృతఘ్నుని ముఖం నేను మాత్రం ఎందుకు చూడాలి' అంటూ ప్రయాణం నిలుపు చేస్తుంది.

"లాట్ జా నితాయీ తట్ మైభీ న జాహుంగీ  
యహీ నహీ ఉన్కీ తో మై భీ జహ్ కౌన్ హుం?  
అట్ అధికార్ ఇసే రోకేనే కా క్యా ఉసే?  
దేఖా: మై హీ తట్ క్యోం మహ్ ఉన్ కృతఘ్నుకా"

ఇంతవరకు ఈ వ్యాసంలో ఆధునికతకు సంబంధించిన ఒక అంశంలో గుప్తగారు ఎంత ముందుకు వెళ్ళారో చెప్పడానికి ప్రయత్నం జరిగింది. ఇదే విధంగా ఇతర అంశాలపై కూడ ఆయన ఎంతో వ్రాశారు. అయితే గుప్తగారు ప్రధానంగా పురుషజీవన యుగానికి సంబంధించిన కవి అనీ, ఆ కారణంగా ఆయన కొన్ని హద్దులలో ఉండి రచనలు సాగించడం జరిగిందని మనం గమనించాలి. ఆ కారణంగా శ్రీ స్వాతంత్ర్యంలో ఆఖరి మెట్టయిన ఆర్థిక స్వాతంత్ర్యం గురించి ఆయన అంతగా చెప్పలేదు. అంత వరకు ఆ లోటు ఆయనలో లోటుగానే ఉండిపోయింది. సుమారు 80 సంవత్సరాలు కావ్య రచనలు సాగించి మధ్యమధ్యలో వచ్చిన మార్పులను అమోదిస్తూ చాలా ముందుకు వచ్చినా ఆయన పూర్తిగా ఆధునికం

కాలేజిపోయారని విమర్శకుల అభిప్రాయం. కాని ఆయన పుట్టి పెరిగిన వాతావరణం, ఆయనలో ఏర్పడ్డ సంస్కారాలు వీటిని పట్టి చూస్తే ఆయనలో కన్నడే ఈ ఆధునికతే చాల గొప్ప అన్ని చెప్పవచ్చును. రామభక్తుల కుటుంబంలో పుట్టి, స్వయంగా రామభక్తుడై శ్రీ స్వాతంత్ర్యం విషయమై ఇంత ముందుకు వెళ్ళటమే ఆశ్చర్యం ఇక్కడ ఒక్కమాట చెప్పాలి. ఇంకా మన సంఘాన్ని పరిశీలిస్తే గుప్తగారు నడిచినంత ముందుకు కూడ అది నడిచి రాలేదని

స్పష్టమవుతుంది. చట్టాలు ఎలా ఉన్నా శ్రీ ఆర్థిక స్వాతంత్ర్యం గూర్చి ఎంత చెప్పినా, ఎంతగా శ్రీ జాతి విద్యాజ్ఞానం సంపాదించినా షడ్యయుగం నాటి సంతెళ్ళను ఆమె తెంచుకోలేక పోతోంది. గుప్తగారు చెప్పిన బోటుకు కూడ ఆమె త్వరలో చేరుకొనే లక్షణం కన్నడటం లేదు. ఈ దృష్టితో చూస్తే ఆయన చాలా ముందుగా భవిష్యద్దర్శనం చేశారని చెప్పాలి.

ప్రిన్సిపాల్,  
హిందీ మహా విద్యాలయం,  
దక్షిణ భారత హిందీ ప్రచార సభ-ఆంధ్ర  
థై రతాబాద్, హైదరాబాద్-500 004.

## తలవంపు

తిరునగరి

మాతృదేశం కోసం సర్వస్వం  
త్యాగం చేసిన వాళ్ళ రక్తాన్ని  
పంచకొని పుట్టిన వాళ్ళేనా వీళ్ళు  
విశ్వమంతా ప్రాణవిభుని మందిరమని  
ప్రబోధించిన భాగవతోత్తముల జాతిలో  
ప్రభవించిన వాళ్ళేనా వీళ్ళు  
మానత్వానికి సాటి ఏమతం రాదన్న  
సత్యాన్ని జగతికి దాటిన ఋషుల వారసులైన  
వాళ్ళేనా వీళ్ళు

మాతృ దేశాన్ని దోచుకుంటున్న ఈ విద్రోహులు?  
స్వీయ సంస్కృతిని మరచిన ఈ భ్రష్టులు?  
మతోన్మాదంతో పెచ్చరిల్లిన ఈ హంతకులు?  
ఈ ధరిత్రి రక్తసిక్త మౌతున్నందుకు  
నా చరిత్ర అపఖ్యాతి పాలౌతున్నందుకు  
వీళ్ళు భారతీయులైనందుకు  
నేనివేళ అనంతవేదన ననుభవిస్తున్నాను  
నేనివేళ సిగ్గుతో తలవంచుకుంటున్నాను

కవితా సదశం  
పోచమ్మవాడ, ఆలేరు 508101  
నల్లగొండ జిల్లా

వజ్రాయుధం మరో అంచు :

## సోమసుందర్-బానిసల దండయాత్ర

### ఒక సమాలోచనం

— మాదిరాజు రంగారావు

బానిసల దండయాత్ర, సోమసుందర్ కృతి వజ్రాయుధం రెండో అంచు. పీడితుల వక్షం వహిస్తుంది. నిరంకుశులపై తీవ్రధారతో ఉద్యమిస్తుంది. దీనివ్యూహమనమాజు. దీనినికీ ప్రజల స్వాతంత్ర్యం కోసం. ఎనిమిది బాగాలుగా ఉన్న ఈ దీర్ఘకవితలో వస్తువు తెలంగాణా విమోచనం. కవిలో స్పందన శీలం ఉన్న హృదయ తత్వంతో పాటు సీమల్ని అధిగమించిన ఆలోచనా ప్రసారమూ ఉంది. సామాజిక స్పృహనూ దౌర్భాగ్య పరిణామ ప్రమేయన్నీ దానివంతేసే దృష్టి కోణమూ ఉంది. ఇందులో క్రియాత్మకమైన రాజకీయ స్పృహతో సామాజిక శ్రేయో రూపమూ తలపుకు వస్తుంది. ఈ రచనలో కవి వ్యక్తిత్వం, దేశ స్వాతంత్ర్య భావనతో ఐక్యమై సమసమాజ లక్ష్యం కలిగి మానవతా రాగంతో విలసిల్లుంది.

“రెండు ప్రపంచాల మధ్య, రెండు స్వభావాల మధ్య, రెండు వర్గాల మధ్య” జరిగే సంఘర్షణ యుగాలుగా వస్తున్నదే. ఇక్కడ రెండు ప్రపంచాల 1) మౌలిక తత్వం, 2) వాటి ప్రయత్న మార్గాలు, 3) సామాజిక లక్ష్యాలు వేరువేరు. ఈ రెండింటికీ చరిత్రలో పరస్పరం వ్యతిరేకమైన గతిపై ఖరీ ఉంది. ఇది ఒక దశ నుండి సాధారణ స్థాయిని దాటిన కొద్దీ సంఘర్షణ అధికతరమౌతుంది. ఇది దౌర్భాగ్యతకమైన అవసరాన్ని బట్టి ఉద్యమిస్తుంది. తెలంగాణా స్వాతంత్ర్య

కోద్యమానికి ప్రస్తుతం పూర్తిగా అన్యాయమైంది ప్రజల స్వాతంత్ర్యం సౌభాగ్యం దృష్ట్యాను పరిహరింపరానిది. మొదటి గీతం ఆరంభ చరణాల్లో ఈ అంశాన్ని గమనించవచ్చు, ఒక ప్రపంచం తత్వంలో ఆసుర ప్రవృత్తి కలిగింది. గతిలో ఆర్థి వృద్ధి నిరోధకమైందీ, స్థితిలో దనస్వామ్య వ్యవస్థ మార్గాన్ని అనుసరించేది, రాజకీయ వ్యవస్థలో దాగ మైంది. కవి ఆశించే మరో ప్రపంచం ప్రజాతంత్రమూ స్వేచ్ఛాస్వాతంత్ర్యాలూ అభ్యుదయ గమనమూ కావాలి ప్రవృత్తి కలిగింది. ఈ రెండు ప్రపంచాల మధ్య జరిగే సంఘర్షణమే ఈ కావ్యంలో అంతస్సూత్రం. ఇది కవి ఉద్దేశించిన స్వాతంత్ర్యోపేతమైన అభ్యుదయ సమాజం అనే వాస్తవ రూపానికి శక్తిస్థానమైంది అసాధారణ స్థితి ఎదురైనప్పటికీ రాజకీయంలో నిరంకుశులు యధార్థాన్ని కళ్ళు తెరచి చూచి తెలుసుకోకుండా తమ స్థితిని భద్రంగా ఇంకా నిలుపుకునేందుకే ప్రయత్నిస్తున్నారు. వీళ్ళకు ప్రజాక్షేమం కన్నా తమ స్వార్థమూ అధికారమూ ముఖ్యం. సర్వమూ జీర్ణమై రుజువుగ్రస్తమై ఉంది. అయితే యుగధర్మం గుర్తించని పీడి, ఆ యుగరణచక్రాల క్రింద నలగి పోక తప్పదు.

దీనికి చిన్నమైంది మరోతోక్క

“సమధర్మం స్థాపించగ  
పర పీడనమంతరింప”

సర్వజన సౌభాగ్య వ్యవస్థకై శంఖం పూరించే యువశక్తి బంధురమయింది, దేశ స్వాతంత్ర్యంతో మానవతా రాగంతో సుహృదమయింది, ఈ రెండు ప్రపంచాల లక్ష్యాలు పరస్పరం విరుద్ధమయినవి. చారిత్రక కారణాల వల్ల, అనివార్యమయిన రాజకీయ పరిస్థితులు వీటిని మోహరింప జేశాయి. మొదటిపక్షం వర్గ ప్రయోజనాన్ని స్థిరంగా నిలిపేందుకుగడియారం "ఉక్కుముక్క"ను వెనక్కు లిప్పిస్తోంది. ఇక్కడ ఉన్న రెండు ప్రపంచాల తత్వమూ ప్రవర్తనమూ, ప్రయత్నమూ, లక్ష్యమూ పూర్తిగా వ్యతిరేకమయినవి. ఈ చారిత్రక సత్యానికి ప్రకృత కావ్యంలో హైదరాబాదు రాష్ట్ర విమోచనం కోసం జరిగిన స్వాతంత్ర్య సమరం ప్రాతినిధ్యం వహిస్తోంది. కవి దృక్పథంలో ఈ రచనకు ఆధారితత్వం మార్క్సియ భావన, ఇడి నిఖిల మానవ భూమికతో స్పందించే విస్తృతమయిన సిమలు కలిగింది.

భారతదేశం పర పరిపాలన నుండి విముక్తి కోసం గాంధీజీ నాయకత్వంలో సాగించే మహాద్యమం హైదరాబాదు రాష్ట్ర ప్రజల్లో ఉత్తేజానికి కారణమయింది. ఎన్నో త్యాగాలకు నైతం సిద్ధమయి, దేశం ప్రధాన ప్రవాహంలో కలిసే స్వాతంత్ర్యోద్యమ రాజకీయంగా గొప్ప మలుపుకు కారణమయింది. దీనికై సామాజిక శక్తుల్ని ఏకీకృతం చేసింది. ఇవి రచనలో సమ సమాజ స్థాపనకు సహభావంగానూ స్వీకృతమయింది. ఆరంభంలో స్థితి ననుసరించి వస్తువులేని అంత స్తత్వాన్ని ప్రకాశమానం చేస్తూ, ఆ తరువాత వస్తువును నిర్వహించడం అనే ప్రజాజిగా సంవిధానం ఇందులో కనిపిస్తుంది. కవి విశ్వసించే మార్క్సియ మయిన ఆదర్శం వస్తువును కొత్త దృష్టితో అవిష్కరించేందుకు ఉపకరించింది. ఇక్కడినుండి కవి పోరాట తరంగాలను విజృంభింప జేస్తాడు. పీడిత పీడిత వర్గాల మధ్య ప్రజాస్వామ్య నిరంకుశ వ్యవస్థల మధ్య అనివార్యమయిన సంఘర్షణ చివరకు ప్రజావిజయం

దిశలో "గడియారం ఇనుపముక్కను" కేగంగా ముందుకు పరిశ్రమింపజేస్తుంది భారతదేశ స్వాతంత్ర్య మహాద్యమం ప్రభావ స్ఫూర్తితో హైదరాబాదు రాష్ట్రంలో 1942 నుండి నిజాం నవాబును గద్దె దింపే ప్రయత్నం జరిగింది. 1946 నుండి (తెలంగాణా 2, మరట్యాడా 5, కర్నాటక 3) మొత్తం పడియేడు జిల్లాల్లోనూ విమోచనోద్యమం తీవ్రమానం ధరించింది. నాయకులూ, ప్రజలూ నిర్బంధితులయినారు. ఎన్నో హింసలకు గురి అయినారు. అనువులు కోల్పోయారు. భారతదేశం స్వాతంత్ర్యాన్ని (1947 ఆగస్టు 15) పొందిన చరిత్రాత్మక సంఘటనతో ఇక్కడి ప్రజల్లో ఉత్సాహశక్తి విస్తృతమయిన తేజంతో క్రియారూపం ధరించింది. 1947 సెప్టెంబరులో శార్యావరణ సమితి బొంబాయి సమావేశంలో తీసుకున్న నిర్ణయాన్ని అనుసరించి కాంగ్రెస్ పార్టీ ఉద్యమాన్ని మంింప తీవ్రతరం చేసింది. దీనితో ఏర్పడిన రాజకీయ చైతన్యాన్ని ఎదుర్కోడానికి పాలకులకు అశక్త్యమయింది. మితవాదులు అతివాదులు తీవ్రవాదులు అంతా ఎవరి షేత్రాల్లో వారు కార్య నిమగ్నులయ్యారు. కాంగ్రెస్ పార్టీ, ఆర్య సమాజ్ తదితరులూ ప్రజాశక్తిని సమీకరించి పోరాటం సల్పిన అంశం మరచడానికి వీలేదు. ముఖ్యంగా గ్రామాల్లో రజాకార్ల దాడులకూ అక్కృత్యాలకూ వ్యతిరేకంగా దళాలను ఏర్పాటు చేసి, కమ్యూనిస్టు పార్టీ నిర్వహించిన పాత్ర ప్రభావోపేతమయింది. కవి ఆశించిన విధంగా ఈ రచనలో అతడు విశ్వసించిన రాజకీయ సిద్ధాంత ప్రభావం వివిధ సంఘటనల చిత్రణలో పుష్టంగా కనిపిస్తుంది. రజాకార్, జాగీర్దార్, దేశ్ ముఖ్ అధికారుల నిరంకుశమయిన ఆధికార దుర్గాన్ని కూల్చే ప్రయత్నాలు ముమ్మరమయినాయి పోలీసు శ్రేష్టవై, రజాకార్ (అంటే వాలెంటీర్ అని అర్థం) దాడులు మొదలయినాయి. ముఖ్యంగా 1947 నుండి 1948 సెప్టెంబరు వరకు ఏర్పడిన అసాధారణమయిన రాజకీయ సంఘోభం కవి సామాజిక దృష్టిని అశర్షిం



చింది. అప్పటి పరిస్థితిని బట్టి భయమూ భీభత్సమూ కరుణమూ పీరంతో వండ్లిష్టమయిన స్థితి చిత్రణంతో కావ్యం అవతరించింది. భారతప్రభుత్వం ప్రాదరాబాదు సంస్థానంపై తీసుకున్న పోలీసుదర్శితో 220 సంవత్సరాల నిజాం పాలన అంతమయింది. ఈ కావ్యంలో వస్తువు మెకనున్న చారిత్రక నేపథ్యం ఇది. దీనితో కొత్తయంగం ఆరంభమయింది.

ఇక ప్రస్తుత రచనకు వస్తే, ఇక్కడ చెప్పుకోదగిన అంశం ఒకటి ఉంది. తాత్కాలికమయిన ఆవేశంతో జరిగిన సూక్ష్మభాసికి ఏ మతాన్ని దూషించకుండా ఆద్యంతమూ శేవం సైద్ధాంతికమయిన ప్రాతిపదికపై కేవలం వస్తుదృష్టితో కావ్యం నిర్వహింపబడింది.

## II

మొదటి గీతంలో వస్తువులోని చారిత్రక గతినిబట్టి అనివార్యమయిన సంఘర్షణ సూచితమయితే, రెండో గీతంలో సంఘర్షణకు పిలుపు ఉంది. అక్ష్య నిర్దేశమూ ఉంది. నిరంకుశుల కెప్పుడూ వాళ్ళు చేసే పని చెడ్డదని ఏ కోశాన అనిపించదు "Yes! we are barbarians, we want to be barbarians" హిట్లర్ మాటలు ప్రస్తుత విషయ స్థితికి అన్వయిస్తాయి. తను పూర్వంలో వ్యతిరేక ప స్థితిల్ని ఎదుర్కొనసిన వచ్చినపుడు వీరిలో కార్కశ్యం నైశిత్యం దృఢతరణ ఔతుందే తప్ప కారుణ్యమూపేదన ఉండవు. వ్యక్తుల్లో జడత్వం మౌఢ్యం అంధత్వం వీడేట్టునంగరణం తేవచ్చు. కాని రాజకీయ నిరంకుశత్వంలో పరివర్తన లేవదం దుష్కరమయిన పనే. ఇది అంతం కావడం ఒక్కటే చేయగలిగింది. ఇటీవలి హిట్లర్ పాలనం, నేడు దక్షిణాఫ్రికా ప్రభుత్వం సమాతంగా పలుచోట్ల చూడవచ్చు. తుది విజయం మాత్రం అశేష ప్రజల ప్రగతి, శాంతి, సౌభాగ్యంతో కూడిన ఉన్నత ప్రయోజనాలకే సిద్ధిస్తుంది. అయితే దీనికి కావలసి

నంతగా క్రియాశీలమయిన పాత్రను నిర్వహించేందుకు మానవశక్తి సమీకరణమూ అవసరం. ఇదే గుహానివాసం నుండి, ఆరణ్య సంచారం నుండి దళలు దళలుగా ఈనాటి నాగరక శిఖరాలకు చేర్చింది. ఇది ఒకచోట నిలిచిపోయేది కాదు. ఒకనాటితో అవసరం తీరేది కాదు. నిరంతరం సాగుతునేఉంటుంది. దీనికై ఉద్యమమూ మేగాన్ని అందుకోవడమూ ఎంతైనా అవసరం. తెలంగాణా విషయానికివస్తే గాంధీజీ నాయకత్వంలో స్వదేశ పాలనం, స్వాతంత్ర్యం కోసం ఉద్యమించే ప్రజాశక్తుల రాజకీయ ప్రభావం ప్రాదరాబాదు సంస్థానంలోనూ నిబిడంగా ప్రవరించడంతో ప్రజల్లో స్వాతంత్ర్య కాంక్ష ఉద్యమించింది. భవిష్యత్తును నిర్ణయించుకొని ప్రధాన ప్రవాహంలో కలిసేందుకు ప్రేరకమయింది. అందుకే స్వాతంత్ర్యం-స్వేచ్ఛ-మానవత అనే వాటికి సంబంధించిన ఆలోచనలు ఉద్యమాలు దేశ సిమల్ని దాటి ఎక్కడ మానవుడు ఉంటే అక్కడికి నిూటంకంగా ప్రసరిస్తాయి. అతనిలో గుప్తమైన శక్తిని ప్రజ్వలించజేస్తాయి.

"కదలండి కదలండి కదలి పోరాడండి

కాకతీయుల శౌర్యపటిమ చూపించండి"

వర్తమాన పోరాటానికి పీఠాధుల సంఘటనలు ప్రేరణగా స్వీకృతమయినాయి. గీతం ఆరంభంలో ఈ వివరణ అనువరించడం చేత భావానికి పుష్టి చేకూరుతుంది. వర్తమాన స్థితి విశ్లేధం కాకుండా ఉత్సాహాన్ని నిలిపేందుకు జ్వలింపజేసేందుకూ సహకరిస్తూంది. భారతదేశం కొన్ని సంస్థానాలు మినహా అప్పటికి ప్రజాతంత్ర యుగంలోకి ప్రవేశించనుంది. స్వాతంత్ర్యకాంతిని అనుభవిస్తోంది. అక్కడక్కడా ఇంకా మిగిలిన సంస్థానాల్లో ప్రాదరాబాదు ఒకటి. ఇంకా చీకటినే అనుభవిస్తోంది. దీన్ని నిరంకుశంగా ఇంకా నిలిపేందుకు అదికారులు, జాగీర్దార్లు, దేశముఖులు "రాజీలు పడి" ఎకమయ్యారు. స్వప్రయోజనాల

కోపం ఆధికార దుర్గాలను నిర్మించుకున్నారు. 'వీటిని కూల్చేందుకే ఈ పిలుపు !

“కదలి రండి! కదలి రండి! కదలి పోరాడండి”

సమైక్య వైతన్యంతో ఈ కదలిక, పోరాటం ప్రయోజనం చీకట్లను తువముట్టింది ప్రజలకు కాంతిని దర్శింపజేయడమే.

“తుది తెలుగు మానవుడు

బతుకు పీడిండాక

తుది రక్తబిందువులు

చింది ఒలికిండాక”

వ్యక్తి జీవితాన్ని పోరాటానికి ఆయత్తం చేసే ప్రయత్నంతో ఈ కవిత్వం తెలంగాణా విముక్తి ముక్కుబి తెలుగుల స్వాతంత్ర్యసిద్ధికి సంపూర్ణత్యం భావితమయింది. తెలుగునే అంతా ఒకే రాష్ట్రంగా ఒకే శక్తిగా విశాలాంధ్రగా రూపొందించే కవి ఆకాంక్ష. ప్రజల్లో పోరాట భావం వచ్చినంతమాత్రాన చాలదు, ఇది క్రియాత్మకం కావాలి. ఇందుకు రాజనీతిలో సమైక్యతైన వ్యూహమూ అవసరం. దీన్ని నిర్వహించడానికి సాధన సంపత్తి సహాయమూ కావాలి. ఇవి ఎక్కడినుంచివస్తుంది? అందాకా చేతులు ముడుచుకొని కూర్చోనేందుకీ వీలేదు. ఏం చేస్తారు మరి? తమ కంఠబాబులో ఉన్న కర్రలు కత్తులు వడితెలు బరిసెరు బల్లలు ఒకటి రెండు నాటుతుపాకులతో ముందుకు ఉపక్రమించడమే! అదే పని చేస్తారు. ప్రజాభిప్రాయానికి యుగధర్మానికి వ్యతిరేకంగా నడచిన హట్టర్, జార్, బోజోలతో సహా ఎందరో రూపు మాస్తారు. ఇది అంతే అవుతుందని కవి అవంచం విశ్వాసం.

“ఖబర్దార్! ఖబర్దార్! నైజాం పాడుషాహే” అని నిరంకుశులకూ పీడకులకూ కవి చేసే హెచ్చరిక! భాను బాధితులూ, పీడతులూ ఐన ప్రజల పక్షాన నిలిచి

గతానికి మతానికి అతీతంగా మానవత్వ విశాలదృష్టితో వర్తమాన తలంపై నిలిపిన తీరు ముఖ్యమయింది. కవి అంతర్జాతీయ మయన దృక్పథానికి మానవీయమయన అనుబంధానికి నిదర్శనమయింది. హిందూ, ముస్లిం తైత్తిస్తం— ఏ సులం వాడైనా సరే మాపవత్వంతో పరిమళించడమే ఇతనికి కావలసింది. మతం ప్రాంతం కన్నా ఈనాడు ప్రజలు ఎదుర్కొనలసిన దుస్థితిని తెచ్చిపెట్టిన మౌలిక తత్వాన్ని నిరసిస్తాడు. దీన్ని ప్రతిబింబించే నిరంకుశుల దుష్పరిణామాల పట్టనే అతని అక్రోశం! ఈ దృష్టి ఒకచోట మార్క్సిజం వెలుగులో ఉండవచ్చు, ఇంకొకచోట మానవతా వాదంతో ప్రతిదృశించవచ్చు.

“హిందూ ముస్లిం పీడిత

శ్రమ జీవులేక మైరి”

అనే రోరణి హృదించదగింది. నిఖిల మానవసంస్కృతి భవిష్యత్తుపై విశ్వాసం గల ఉత్తమ రచయిత చేసే పనే ఇది. ప్రజలంతా మతభేదాలు విస్మరించి మానవతా రాగంతో ఏకమై తమపై ప్యారిచేసే నిరంకుశ శక్తిపై సలిసే పోరాటం చేత ఎందరో అనువులు బాసారు. వారితో సూర్యాపేట, బాలెం పీరులూ, జనగామలూ అమరుడైన దొడ్డి కొమరయ్య (కడివెండి) అనంతయ్య పేర్కొబడినవారు.

“ఒక పీరుడు మరణిస్తే

వేలకొంది ప్రళయింతురు

ఒక నెత్తుడి బొట్టుతోనె

ప్రళయగ్నులు ప్రజ్వలిల్లు”

ఒకే ఒక ఎత్తిన పిడికిలితో, మ్రోగే కంఠంతో ఒకే ఒక లయతో శబ్దించే గతంతో, కదలే ప్రజాశక్తికి, నిరంకుశ ప్రభుత్వం భయకంపితం కాకపోదు. సింహాసనం కదలకపోదు. అమానుషత్వాన్ని, నిరంకుశత్వాన్నే “గోరిల్లా పాటేసి” “విశాలాంధ్ర ప్రజాస్వామ్యం” ఆవతరణకై, సంరంభంతో కదలిపోయే

జనశక్తిలో కపి ఐక్యమై పరికరం ఇందులో విశేషం. హెచ్చరికతో ఆరంభమై, అజ్ఞాన్ని సాధింపగోరే క్రియాపాపంతో ముగిసిన ఈ యాత్ర, అదర్శం 'విశాలాంధ్ర' స్థాపన.

నాలుగు ఐదు బాగాల్లో ప్రజల కార్యాచరణం వల్ల ప్రభుత్వ వ్యవస్థ తీవ్ర సంక్షోభాన్ని పొందడం చిత్రీకరణమైంది. అయితే చరిత్ర గతి వేగంతో మారుతు రంగాన్ని సిద్ధం చేయడమూ జరిగింది. హత్యలు, మానభంగాలు, హింసలూ ఒకటేమిటి? దుష్కృత్యాలనేకం! ఒక్కొక్క ఉదంతం కథనమే ప్రధానమనుకుంటే ఒక్కొక్క అందంగా వ్రాయదగినవి, కవి శిల్ప దృష్టి వేరు కావడంచేత ఇందులో ప్రాతినిధ్యాన్ని వహించే కొన్ని సంఘటనలు ఫోటోగ్రాఫీ దెక్కికొతో ఆయా బాగాలు ప్రభావోపేతంగా చిత్రీకరణమయ్యాయి. మొదటి నుండి చివరి వరకూ ఇందులో అజినైన కొద్దీ పైకెగిసే, కాల్యక్ష కొద్దీ ఎర్రని బింబమై జ్వలించే వీర రూపం అవివృతమయింది. భౌతిక సుఖాలనూ పంపదలనూ వదలి దేశభక్తితో దీక్షా కవచంతో యువశక్తి శ్రమించింది. ఇది ఏ మాత్రమూ కల్పన కాదు కేవలం జరిగిన కథ. సమకాలీనమయిం “అతడెవరు? ఆతడెవరు?” అని ప్రశ్నలతో పునరుత్తీర్ణ ఎత్తుగడ ప్రభావ చకితమైన అరణ్యం భావుకుల్ని వ్యగ్రమనస్కుల్ని చేస్తుంది. జనగామలో జమ్మి దెబ్బ కొమ్మపై తెలంగాణ గెరిల్లా నాయకుడు గాండీ వాన్ని వెదుకుతూన్న విజయవి పరి ఉన్నాడు. ప్రజా సమరానికి ఆయత్తమౌతూ “ప్రజాస్వామ్య జగతి కద్యాపకడై” పాంచజన్యం పూరిస్తున్నాడు, పాత వ్యక్తిత్వాన్ని ఉజ్వలంగా గాఢంగా ప్రకాశింపజేసేందుకు పూర్వగాతరి ప్రసక్తి ఈ రచనలో చాలాదోడ్పరాజస్తుంది. ఊదిన కొమ్మ బూరా ధ్వనికి అవని గర్జించింది. “శత్రువులు వస్తున్నారు ప్రజలు నడుములు భిగింది నిలవండి గొవండి” అన్న శబ్ద తరంగిత

మయింది, శత్రువులు రానే వచ్చారు. పెట్రోల్ తో ఇళ్ళు తగలబెడుతున్నారు. అధునిక ఆయుధాలతో దాడి చేస్తున్నారు. ఒక వైపున లేళ్ళ నెత్తురు తాగిన, బెబ్బలులు” మరో వైపున స్వేచ్ఛామృతం త్రాచి! అమడలే ఉత్సాహ మూర్దులూ! అదొక ప్రపంచం ఇదొక ప్రపంచం! ఇరువురి మధ్య సంమర్షణ తీవ్ర తరమైంది. విప్లవాన్ని రగిలించింది. జనగామ ‘ఘోరమై బీభత్స దృశ్యమై ప్రైశాచ భోగ్యమై’ రూపొందింది. పసిగుండెల్ని పిండి, మొగ్గల్ని నలిమేసి, రేకుల్ని నలిపేసి! అంతా! దైన్యాకృతి వహించింది. విప్లవ ప్రవాహం సాయుధ తరంగాలతో పొంగింది. ఎదురు దాడికి సిద్ధమైంది రైతులు కూలీలు బాధితులు వీడి తులు అంతా కదలారు. ఈ దెంతో ఇల్లాలతో రోకళ్ళతో కాలం మూటలతో! వీరిలో నుండి అతడే! ఆ కల్పించిన నాయకుడు! ప్రళయకాల దుర్దమూర్తియై అవతరించాడు. హత్యనూ, మృత్యువునూ జయింపబడవరకు ‘విజయ’దై నాడు. ఈ చారిత్రక సంఘటన రచనలో ఒక కరుణ వీర కళాత్మకంగా మలచుకొని నిలిచింది,

నాలుగో గీతం ఐదో గీతంలో వస్తువు ఒకటే అయినా నిర్వహణలో వైవిధ్యం ఉంది. ఐదో గీతం అన్నిటికంటే పెద్దది. ‘నూతన వసంత శశ్వరీ చంద్రిక’లో గుండెల్లో ‘ఎర్రని అలిమానం’ తొణికిసలాడుతూ ఎగిరే పతాకం! కాలానికి స్పర్శతో వర్షనా వణితిలో నిర్మితమయిన ఈ దృశ్యం, యధార్థానికి ఏమాత్రం దూరమయింది కాదు. కవి రాజకీయ సిద్ధాంత రాగ రూపాన్నే భావింప జేస్తూంది. వివిధ సంఘటనలూ మధ్య మధ్య ప్రవేశించే పాత్రలూ మధ్య మధ్య అభిభావణలతో బిన్నమయిన సంవిధానం కలిగింది. ఈ ‘భయ సమయం’లో ‘రాత్రి విశ్వాసం’ కూడా మందగించింది,

'అన్నలార! ఆదుకోండి! ఆనందం పంచుకోండి' అని నిస్సహాయంగా కీడురాళ్ళు స్వనిస్తున్నాయి! ప్రజల రక్షణకై రాత్రి జాము, దిశ పూర్వా కాస్తున్నాడు, అరేంద్ర బాలుడు! 'బాబుచంద్రుని సోదరుడు, దుద్రమాంబ తోబుట్టువు', ఇంతలో పెరియమని శబ్దం! అదే! ప్రమాద సూచకం! పసిగొంతులో నుండి కంచు వ్యరం దూకింది. భయం బద్ధలైంది! ధైర్యం కనపడమంది. పొరుషాన్ని జ్వలించింది, 'కామెడ్స్'ను ఉజ్జ్వలించజేయడం కోసం! సింగపు కొదమలు కొండపైకి చేరాయి! మూడు తుపాకులు ప్రేలాయి చీకట్లో కలిసారు, గులాబా గూండాలూ! అంతలోనే తమ వైపే గురి పెట్టిన రైఫిల్ జ్వాలలు! చేతిలో తుపాకి! తూటాలు అయిపోయాయి. అభిమన్యుల వలె తెలుగు తల్లి కడుపు శోకం మిగిల్చి నూరేంద్ర వప్సని బ్రతుకులు ధూళిలో కలిసాయి.... తుపి మడియల్లో వారి చ్చిన సందేశం, 'తల్లి ఏదవకమ్మా నీ దాస్య విమోచన కంకణులు బాన్సారమ్మా!' కడుదాత్మకమయిందీ, ఉత్సాహదీపితమయిందీ, యశశ్శరీరం అంతరాత్మలు తెలుగుజాతి శరీరానికి 'ఉక్కు' కవచమయింది! 'రజా బంధన'మయింది. 'దీక్షా కంకణ'మయింది. 'ప్రాణ జ్యోతి' అయింది. అపూర్వ సమాపాత శక్తితో పిడికిలి బిగించి పోరాటానికి సిద్ధమయింది మహాప్రజా జాతి అమరత్వాన్ని సృష్టించజేసే ఆకాశంభరితమయిన భావదృశ్యంతో ఈ సంఘటన సమాప్తమయింది, ఇక్కడ వస్తువులోని స్థితి క్రమం, సంఘర్షణ నాశయించి, ప్రాంతలకు దీప్తిని దేకూర్చుస్తుంది. దీనికి ప్రాతం అభిభాషణం ఉపస్కృతమై కవిత్వ పరిధిని పెంచుతూ కవి నిర్వహణ శిల్ప సామర్థ్యాన్ని భావింపజేస్తుంది!

ఏ దేశంలోనయినా రాజకీయ స్వాతంత్ర్యం కోల్పోయిన వారంతా దానినలే! మొన్నటిదాకా భారత దేశం! నిన్నటి దాకా, అంతర్భాగం తెలంగాణా! ఇంకా నేటికీ దక్షిణాఫ్రికా! అయితే ఈస్టిలో నున్న వారంతా

ఒకటై, మానవులై యోధులై ఆయుధాలు ధరించి ఒకే ఒక గొంతుకతో కదంవలసిన అవసరాన్ని గుర్తించడం వారి ప్రథమ ఉద్దేశ్యం.

"మా చేతుల బండించిన గొలుసులు ముందు బిందువులై నేలపడును"

ఆత్మవిశ్వాసంతో ముందుకు నడిచే వారిలో మెలకువలై రాజ్యమూ లక్ష్యమూ చెదరిపోక, నిలవడంతో ఆశ బలపడుతుంది. ఈ స్థితి 'గాథ నిదలో' నుండి సింహాంబ జూలు దులుపుకొని పేల్కొన్న విధంతో అంశ్యతమయింది. నరచారి దళాలు సుశిక్షిత మేధువులై ఎక్కువెట్టిన ధనుస్సులై చేసే వీర సంచారం దళలు దళలుగా సాగే స్థితిని బట్టి ఆవుత్రమై నిర్వహణాచిత్వాన్ని పెంచింది. రణ కర్కశ భీతత్వంతో సంఘర్షణ శిలభూతమయిన స్థాయి నందుకుంది. అయినప్పటికీ, ప్రజల్లో కొత్త పండు ఫలిస్తూ కొత్త వ్యరం స్వనిస్తూ మునుముందు రోజులు వస్తాయన్న ఆశా బంధురంగా ఆలోచన రూపొందింపబడింది. 1945-46 నుండి నల్లగొండ జిల్లా నియంతలకు వ్యతిరేకంగా సుశిక్షిత వ్యవస్థతో రూపొందింది. కూలీలు రైతులూ పేద జనం సమీకృతమై ప్రజా పరివర్తుల్ని ఎన్నుకొని పంచాయితీ పాలన మొదలైంది. ప్రభుత్వ వ్యవస్థ భగ్నమయింది. భూమిపై సంపద అంతా అందరూ సమానంగా పంచుకోవాలనే భావమూ వ్యాప్తిచెందింది. సమాజంలో కొత్త ఆలోచనలు ఎదగడం మొదలు పెట్టాయి. దీనికి తగిన ప్రయత్నాలు మొదలయ్యాయి. వల్లగొండ 'తెల్లని మబ్బులతో' వహించిన ఆకారూపం క్రమంగా 'సాగరం వలె ఉప్పొంగి' తెంగాణం అంతా వ్యాపించడం మొదలు పెట్టింది. కామెడ్స్ విజయనూర కంగా ప్రజా స్వాతంత్ర్యాన్ని సౌభాగ్యాన్ని విశ్వ కాంతిని కాంక్షించే కవి మనస్సులోన యువశక్తికి సమాజరక్తికి సంకేతమయింది. కష్టతీవుల్ని పీడితుల్ని బాధితుల్ని కదిలించి ఉత్సాహంపడేసే చైతన్యభావమయింది.

“వానినత్వపు బదువు చేదించి  
మానవత్వపు తెరువు చూపించి’

క్రొత్త ఉదయాన్ని క్రొత్తయ్యగాన్ని భావింపజేస్తూందీ  
రచన.

ఈ కావ్యం ఆశ్చర్యదాయక వివరణ పరిణామంలో  
నిర్వహించిన చరిత్రాత్మకమయిన ప్రాత్ర విస్తరించ  
రాసింది. తెలుగు, తెలంగాణా, విశాలాంధ్ర భావనతో  
పర్యాప్తమయినప్పటికీ, ఇది స్వాతంత్ర్యం- నమ  
వమాణం ఆదర్శంతో రూపొందింది. మతం-ప్రాంతం

అనే పంతువిత సీమల్ని అధిగమించి, అంతర్జాతీయ  
రాజకీయ తత్వంతో మానవత కంకితమయిందీ, కవి  
జీవించి ఉన్న కాలంలోని చరిత్రాత్మకమయిన సంఘ  
టలనకు ప్రత్యక్షంగానో, పరోక్షంగానో స్పందించి  
ఒక ఆదర్శంతో ఆవతరించిన సృజనాత్మక శిల్పం,  
ఉజ్వలమయిన సాహిత్య వ్యక్తిత్వంతో చరిత్రలో విడ  
దీయరాని చాస్త్రవానికి చిరయాపం సోమసుందర్  
ఉత్తమకృతి బానిసల దండయాత్ర.

ప్రొఫెసర్,  
క్వార్టర్ నం. 14,  
విద్యారణ్య పురి,  
కాకతీయ యూనివర్సిటీ,  
వరంగల్-508009.

## ఉగాది పండుగ

— ఐతా చంద్రయ్య

తెలుగు గుండెలో వెలుగులు చిలికే

ఉగాది పండుగ వచ్చింది

ఆశల పొంగులు నింపింది

ప్రకృతి నవ్వుల పువ్వుల జల్లులు

పులకింపలు పూయించినది

లేమావిపై వసంత కోయిల

పసందుగావము చేసింది

మయూరముల పురికొలిపింది

పచ్చడి చెప్పే పరమార్థాలను

పలుమాడలు విడమరించింది

కష్ట సుఖములు గావడెద్దలని

కమ్మగ పాతం నేర్పింది

కరాళుడిగా చెప్పింది

—||తె||

—||తె||

ఆమని వివరిన అందాలన్ని

ఆవని జనులకొక తీపిరుచి

అంచనాను వంచన చేసే

బడ్డల్ పిడుగ చేదు డబ్బి

బదులు లేని ఒక ప్రశ్న, అదీ

||తె||

అంబరపీఠిన అడుగిడ నేర్పిన

ధరవరలే ఒక వగరు రుచి

అంత కంతకూ మందే ఎండలు

గుండెలు పిందే పులుపు రుచి

గణగ నిర్దయకు నమయమది

—||తె||

అస్మిస్మైంట్ పోస్టుమాస్టర్

ఇం నెం 4-4-11

మైర్ పురా-సిద్ధిపేట,

# మార్గదర్శి గురజాడ అప్పారావు గారు

— శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి

(ఈ వ్యాసం శ్రీ మానేపల్లి పంపగా వారి పరిచయ వాక్యాలతో బాటు ప్రకటిస్తున్నాము.) — సంపాదకుడు

శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి గారు (1891-1961) ప్రాచీనులలో నవీనుడు. కాదు- అత్యంత నవీనుడు. లాషలోనే కాదు, లావాల్లో ఆయన్ని అభ్యుదయ వాదిగా చెప్పుకోవచ్చు. కేవలం తెలుగు, సంస్కృతం మాత్రమే ముఱ్ఱంగా నేర్చి, ఆంగ్లభాషా ప్రభావం ఎంత మాత్రమూ లేకుండా అనేక 'గొప్ప' కథలు రాశారు.

1946 లో రాజమండ్రిలో జరిగిన గురజాడ అప్పారావు గారి సంస్మరణ సభలో శ్రీపాదవారు ప్రసంగించారు. ఆ ప్రసంగ పాఠాన్ని వ్యాసంగా రూపొందించి పంపగా, అది నవోదయ (వారపత్రిక. సంపాదకులు : నీలంరాజు వేంకట శేషయ్య ?) డిసెంబర్ 1946 సంవత్సరంలో అచ్చయినది.

శ్రీపాద వారు తాము గురజాడ వార్ని చూశామని చెప్పారు. ఆ చూసింది కాకినాడలో ఆంధ్ర సాహిత్య పరిషత్తు సభలో. నేను పరిశీలించినంతలో- ఆ సభ 1914 లో జరిగింది. ఆ సంవత్సరమే గురజాడ వారు మద్రాసు విశ్వవిద్యాలయానికి తమ డిసెంబ్ పత్రాన్ని సమర్పించారు. వ్యావహారిక భాషా ఉద్యమ చరిత్రలో 1914 ఒక అతిముఖ్యమైన సంవత్సరం. డి హిందూ పత్రికలో ఆంగ్లంలోనూ, ఆంధ్ర పత్రికలో తెలుగులోనూ పుంఖానుపుంఖాలుగా వాద పత్రికావాదాలు వెలువడ్డాయి. ఈ వాద ప్రతివాదాలను కాకినాడ లోని 'స్కేప్ అండ్ కంపెనీ' వారు Arguments for and Against Modern Telugu అనే పేర పుస్తకంగా ప్రచురించారు. శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్య శాస్త్రి గారు 'సాహిత్య ఊహ' తెలిసినప్పటి నుంచీ ఖచ్చితమయిన వ్యావహారిక భాషావాది.

ఈ వ్యాసంలోని చివరి వాక్యం 'వచన రచయితలు మాత్రమే అప్పారావు గారి మార్గ దర్శకత్వం స్వీకరించారు. పద్య రచయితలు ఆ దారి వ్యవహారాలకు పోయారు' అనే మాట నేటికీ నిజమే. 1982 లో రాజమండ్రిలో జరిగిన గురజాడ సంస్మరణ సభలో చింతా దీక్షితులు గారు కూడా ఇదే అభిప్రాయం వ్యక్తపరిచారు.

‘నిజంగా జానపద సాహిత్యం యిచ్చిన వుత్తేజంతో గురజాడ రచనలు చేశారు. నాది ఎక్కువగా పట్టణపు జీవితం అవడం మూలాన ఆ బాటలో సూటిగా నడవలేకపోయాను’ అని శ్రీశ్రీ స్వప్రసరించాడు ఒక వందర్సంలో. గురజాడది కవిత్వంలో మౌఖిక సంప్రదాయమని, అది ప్రజలకు మరింత చేరువైందని వెల్లెరు నారాయణరావు గారు తమ ‘తెలుగులో కవిత్వావిష్టవాం స్వరూపం’ (1978) లో సోదాహరణంగానూ విపులంగానూ నిరూపించారు. విప్లవకవుల పాటలు గురజాడ సంప్రదాయాన్ని సరిగ్గా అంది వుచ్చుకున్నాయని, శ్రీశ్రీ వర్గంతి సభలో కలిసినపుడు- ఒక ప్రయివేట్ వంశావళిలో శాకరాల గారు సోదాహరణంగా వివరించారు.

ప్రస్తుత వ్యాసం- ౯ నూరు రమేష్ బాబు పూనికపై వెలువడిన దక్షిణ ఢిల్లీ ఆంధ్ర సంఘం వారి గురజాడ సంస్మరణ సంచికలో (1976) పునర్ముద్రణ పొందింది. అయినా ఇటువంటి సంచికలు బహు కొద్దిమంది సాహిత్య పాఠకులకే అందుబాటులో వుంటాయి గనుక సామాన్య పాఠకులు యావన్మందికీ అందుబాటు లోకి తీసుకు వచ్చేందుకు దీనిని సమర్పిస్తున్నాను.

### — మా నేపథ్య

సధర్మంకు మహాపురుషులెప్పుడూ జ్ఞాపకం వస్తూనే వుంటారు. అయినా సంవత్సరానికికొకమాటు వారిని ప్రత్యేక శ్రద్ధాసక్తులచే స్మరించుకోవడం వారి అడుగు జాడల్లో వదిలేవారికి మిక్కిలి శ్రేయస్కరం.

అది సభ్యతకు చిహ్నమున్నూ.

ఈ దృష్టితో ఈ వాళ నేను గురజాడ ఆప్తారావు గారిని విశిష్ట భక్తితో స్మరించుకొంటున్నాను.

ఐతికి వుండిన దీనాల్లో వారిని ఆంధ్ర ప్రజానీకం గుర్తించలేకపోయింది. కాని, తరువాత మాత్రం వంప త్వరం మీద సంవత్సరం గడిచిన కొద్దీ వారివిషయమై ఎక్కువ తెలుసుకుంటోంది. వారి రచనల కౌసల్య అత్రులు చాపుతోంది. అవి చదివి అనంద ముగ్ధం అవుతోంది. ఆ వెంటనే ‘యెలాంటి పెన్నిధిని గుర్తించ లేకపోయామా?’ అనిన్నీ పరిశీలిస్తోంది.

అసలే ఆంధ్రజాతికి ఆత్మగౌరవము, ఆత్మ విశ్వాసమూ ఇంకా గుర్తు రాలేదు. దీనికి సాయం అప్పారావుగారు అనందరూప పరిస్థితుల్లో ఐతుకవంశి వచ్చింది.

అప్పటికే కాదు. ఇప్పటికీ కూడా, సారస్వత నిర్మాతలకూ ఆంధ్రదేశంలో స్వతంత్ర జీవన మార్గాలెర్పడనే లేదా మరి.

మనవాళ్ళు, ఇప్పుడిప్పుడు, కొందరు కొందరు రచయితల విశిష్టత గుర్తించి ఆదరించటం నేడ్చుకుంటున్నారు. ఆదరించడం అంటే, మొదట ఒక పూరి దండ వేయటం, కొన్నిచోట్ల ఒక ఖద్దరు దుప్పటి కుజాల మీద కప్పటం ఇంటే. అంతేకాని, ఆ రచయితలు నౌకలో చేసే పొట్ట పోసుకుంటున్నారో, అదీ చేతకాక, పస్తే వుంటున్నారో యెవరూ యెఱిచించటం లేదు.

కొందరు రచనలు అనందం కలిగిస్తున్నాయనుకుంటున్నారే గాని ఆలాగే పుస్తకాలతోనే సాహిత్యం ఉన్నది పొందుతున్న దనిన్నీ ఉన్నత సాహిత్యం సంపాదించుకున్న జాతే స్వేచ్ఛానందాంసుభవించ గలుగుతుందని కూడా వారు గుర్తించలేదు.

ఇప్పుడే, కవుల కర్తవ్యం వేరూ, జీవన విధానం వేరూ అయివుండినప్పుడూ, సాహిత్య విషయాలలో

కూడా అదివి చేదివి కొత్తపదాలు నిర్మించుకోవలసిన అప్పారావు గారి కాలంలో, రచయితలను గుర్తించే పద్ధతే లేదని వేరే చెప్పడం ఎందుకూ?

అయితే సుగంధ పుష్పాలు అస్సాదించేవారి కోసం యెదురు చూడవు. కీకారణంలో ముళ్ళ దొంకల్లో కూడా అవి పుడుతున్నాయంటాయి.

అది సృష్టి రహస్యం

ప్రకృతం—

ఒక మనుష్యుని సృష్టి అప్పుల కొండమ్మ, తన సొంతానికి ప్రయోజనము కల్పించి వాడుకోగా సరిగా ఆ సమయంలోనే ఒక దేవతా సృష్టి సరస్వతీ దేవయమ్మ. అనంతరం కౌసం మహాకవిగా తీర్చిదిద్ది— అదని కాండ్ర సాహిత్య సామ్రాజ్యంలో కిరీట మాంధాతను చేసింది.

ఇది సూక్ష్మంలో, అప్పారావు గారి చరిత్ర విస్తరించి చూస్తే అప్పారావు గారి దగ్గర తాత్విక ప్రజ్ఞ అపారంగా వుండినట్లు కనబడుతుంది. వైదిక సంపత్తి కూలంకషంగా వుండినట్లు గోచరిస్తుంది. ఆర్ష విభూతి అనన్య సాధారణంగా వుండినట్లు దృఢతకం అవుతుంది.

ఈ మూడు శక్తుల సమ్మేళనం వల్లనే అప్పారావు గారు మహా కవులై, మనకు అలౌకికానందం కలిగించగలుగు చున్నారు.

అదికాలంలోనే నన్నయ భట్టారకునకు కలిగిన యోగ్యత ఇది. తరువాత కొద్ది కాలానికే తిక్కయజ్ఞులను సంక్రమించిన విశిష్టత ఇది? కాని, ఇది మళ్ళీ ఆంధ్రజాతిలో జాజ్వల మానం కావడానికి ఇంత కాలం వద్దీంది.

దేశం ఎంతగా పరుల సాధారణుల నరిగిపోవాలో అంతగాను నరిగిపోయాకా, జాతి ఎంతగా బాసిన అయిపోవాలో అంతగాను అయిపోయిన తరువాత లావ ఎంతగా శృంఖలాబద్ధం అయిపోవాలో

అంతగాను శృంఖలాబద్ధం అయిపోయాక, సాహిత్యం ఎంతగా దిగజారిపోవాలో అంతగాను దిగజారిపోయాకా తవిష్యుత్తు ఎంతగా అంధకార బంధురం అయిపోవాలో అంతగాను అంధకార బంధురం అయిపోయాకా పుట్టుకు వచ్చాడీ మహాకవి.

ఆశ్చర్యపడటానికేమీ లేదు. ఏమంటే నిజానికి ఇలాంటి పరిస్థితుల్లోనే తరచూ ఆదర్శ పురుషుల విరచిస్తూ వుంటారు.

అయితే అలాంటి నికృష్ట స్థితిలో మహాకవి అయితే మాత్రం నరసేవ చెయ్యకుండా భుక్తివిలాగడుస్తుంది. ఆ పురుషుడు చెయ్యి జారిపోకుండా జాతి మాత్రం అతని మహత్తు ఎలా గుర్తించగలుగుతుంది?

అయితే అప్పారావు గారికి మాత్రం తమ సత్యానికి తెలుసు— ఒకచోట—

'తూర్పు బలబల తెల్లవారెను  
తోకచుక్కయు వేగుచుక్కయు  
ఒడయు దౌ వేనెల్లు కొలుపుకు  
వెడలి మెరిసిరి మిన్ను వీధిని'

అన్నారు వారు.

తోకచుక్క విచ్చిత్తికి సూచకం. వేగుచుక్క మహాదయానికి సూచకం నిజమే కాని ఈ తోకచుక్క ఏమిటి? ఇది చేసిన వినాళం ఏమిటి? ఈ వేగుచుక్క ఏమిటి? దీని తరువాత జరిగిన మహాదయం ఏమిటి? అంటే వశ్యవాక్కులు శ్రీ భమిడిపాటి కామేశ్వరరావు గిడుగు రామ్మూర్తి పంతులు గారే తోకచుక్క యని, గురజాడ అప్పారావు గారే వేగుచుక్క అని వ్యాఖ్యానం చేశారు.

రామ్మూర్తి గారు చేసింది కృతక భాషా విధ్వంసనమే? అప్పారావుగారు చేసింది కవిమూల కళ్ళకు వెలుగు కలిగించడమే?

అందుచేతనే మిత్రులు ఇంద్రగంటి హనుమంతాస్త్రిలు వారు, అప్పారావు గారిని, 'గురజాడ వార్మికి' అని వ్యవహరించారు.



నేస్తం తమిడిపాటి కామేశ్వరరావు గారు 'స్వయం జ్యోతిః' అని, 'వ్రతమాంధ రచనాబ్రహ్మ' అని కీర్తించారు,

అయితే ఈ మిత్రులిద్దరూ ఆ మహాకవిని ప్రత్యక్షంగా చూసి ఎరుగరు

నాకు మాత్రం ఆ మహాభాగ్యం పట్టింది.

ఒక్కమాటే పట్టింది.

కాకినాడలో, ఆంధ్ర సాహిత్య పరిషద్యార్థికత్వం జరిగింది. అప్పటికా నగరంలో ఇప్పటి బొనుచోలు లేవు. అంతేత ఆ సమావేశం మునిసిపల్ ఆఫీసులో జరిగింది.

తొలినాడు కిళాంబి రామవతారం గారు మడునాడు పితాపురం మహా రాజులుంగారు అధ్యక్షత వహించి కార్యక్రమం నడిపించారు.

ఆ కార్యక్రమం ఏర్పరచినవారు ప్రైవేట్ ఉండి సర్వమూ పర్యవేక్షణ చేసినవారు మాత్రం జయంతి రామయ్య పంతులు గారు.

అధ్యక్షు లిద్దరూ రామయ్య పంతులుగారి ఇంగితం గుర్తించుకుంటూనే కార్యక్రమం నడిపించారు.

మరునాటి పొద్దుటిపూట కొన్ని తీర్మానాలు జరిగాయి. ఆ సందర్భంలో గిడుగు రామ్మూర్తి పంతులు గారు వ్యవహారిక ఖాషావాదం ప్రతిపాదించగా గురజాడ అప్పారావు గారు బలపరిచారు.

అప్పటి కీర్తనరే వ్యావహారిక ఖాషావాదాలు.

మహా పండితులు లాతా సుబ్బారాయశాస్త్రిగారు వారి కాకినాడ శాస్త్రులవాడు కూడా అప్పుడా సభలో వుండినారు.

అయితే, అప్పటికీ వారు పూర్తిగా మారివట్టు జ్ఞాపకం లేదు. కాని వారు; వ్యావహారికం యెక్కిరించిన పురాణపందా మర్రియ్యశాస్త్రి గారి (లిఖిత) గ్రాంథికోపన్యాసంలో ఆడుగడుగునా తప్పులు పట్టడం మాత్రమే నాకు బాగా జ్ఞాపకం వుంది.

ఉద్యోగదర్శనం పురస్కరించుకునేకాక పాండిత్యం పురస్కరించుకొనిన్నీ వారు, అప్పారావు గారిని బాలా ఆదరంగా చూసేవారు. తెల్లటి పంచే, నల్లని పొడుగు కోటు, ఆ కోటు మీద పరిజత వయస్కరతకు సూచకంగా తింతండుల న్యాయంగా వుండిన గుప్పెడేసి మీసాలు పట్టి పల్లారుస్తున్న దీర్ఘవ్యాధికి గురైన, కాని దూసుకుపోయే చురుకైన చూపులు.

ఇదీ, ఆ ఒక్కమాటే నేను చూసిన ఆ మహాకవి మూర్తిమంతం.

అప్పటి సమావేశం అంతటిలోనూ ఒక్క అప్పారావు గారి ఆకర్షణే వింతజిగ్గా ఉండింది. అందుకు తగ్గట్టు ఇప్పటి ఆంధ్ర సాహిత్యం అంతటి లోనూ ఒక్క అప్పారావు గారి రచనలే వింతజిగ్గా వున్నాయి.

ఏవంబ—

ఉబ్బసంలో ఒగడ్చుకుంటూ, కుళ్ళూ దగ్గుకుంటూ అప్పారావు తీర్మానం బలపరిచి 'నేను బలపరిచాను' అని రామమూర్తి పంతులు గారి చెవిలో నోరుపెట్టి ఇంగ్లీషులో గట్టిగా కూడా చెప్పారు.

ఆ భంగిమ చూసి, ఆ మాట విని, వ్యావహారిక వారులు వారిద్దరే కావటం గుర్తించి, ఆ వాదమున్నూ వినివుండిన గ్రాంథిక వాది ప్రముఖులు ఎగతాళి చేశారు.

వారి ననుసరించి యువక రచయితలున్నూ చాలా మంది నవ్వారు.

ఒక క్షణం వాదికే నేనూ వారిలో చేరిపోయేవాణ్ణి కాని నలుగురితో బాటు నవ్వవలసి వుండినప్పటి నవ్వబోయిన్నీ, చివరకు నవ్వలేకపోయాను. కారణం నా గురువర్యులు వేయిం రామకృష్ణశాస్త్రిలు గారి మందలింపు.

'వారిద్దరూ మహాపండితులు, వారిని న్యూనత పరచటం మనకి క్షేమం కాదు. వారి వాదం వివరం..

చేతనయితే యిదిరించడం. యిది- మనం చెయ్యవం  
సింది' అన్నారు శాస్త్రిజాతరు, ఆకతాయి నయి  
పోతుండా నన్ను వారిస్తూ.

రామకృష్ణ కవుల ఇద్దరిలోనూ వెంకటరామశాస్త్రి  
గారిది సత్యం గ్రహించే తత్వం, రామకృష్ణ శాస్త్రిం  
వారిది సత్యం ఆచరించే స్వభావం.

నేను గడ్డిగా చెప్పగలను.

రామకృష్ణశాస్త్రిం వారు బతికి వుంటే వ్యావహారిక  
భాష స్వీకరించే వుండురు.

ఏలావారా:

నెల్లూరు జిల్లా సాహిత్య చక్రవర్తి గునుపాటి  
యానాదిరెడ్డిగారు నా ప్రక్కనే కూచుని వుండినారు.  
వారు వేదం వేంకటరాయ శాస్త్రిని వారికి శిష్యులూ,  
కుడిబుజమున్నూ.

రామకృష్ణశాస్త్రింవారు చెప్పింది విసి'అంటే మాట'  
అన్నారు రెడ్డిగారు తర్జనతో బోయి అయ్యూ

ఏమయినా పది కాకుల్లో ఒక కోకిల, రాజవీధిని  
దర్జాగా వెళుతున్న మదగజం- ఇదీ- ఆ వజ్రంలో  
అప్పురావు గాఢి స్థితి.

వారి మొగావ చిరాకు అలుముకొని వుండింది; వారి  
చూపులు మాత్రం 'తొందర పడవద్దు' అని దెలియిస్తు  
న్నట్టున్నాయి.

అది నిజమే అయ్యింది.

అప్పుట్లో ఆంధ్ర సాహిత్య పరిషత్తు ఏకైక సంస్థ.

సరికొత్త నిర్మాణం.

మనమనలాదిపోతోంది.

అందరూ ఎగబాకారు; కాని ఇప్పుడు?

గిడుగు రామమూర్తి వంతులు గారి తీవ్రప్రచారం  
తోనూ, అప్పురావు గారి ఆమర రచనల తోనూ,  
భాషాకాళం మీది కారుమబ్బులు విడిపోయాయి.

సత్యం ఆవగాహన అయింది.

శబ్దశక్తిన్నీ తెలిసివచ్చింది.

దాంతో యువక రచయితలు ఆ ఏకైక సంస్థను  
విడిచిపెట్టి చక్కా వచ్చేవారు.

ఒక్కొక్కరు గానూ, గుంపులు గుంపులుగానూ  
వ్యావహారికం లోనే బయటబడేరున్నారా?

ఇంకో విశేష మేమిటండే?

ఇప్పటికీ గ్రాంథికం విడిచి వ్యావహారికంలోకి  
వచ్చినవారు వస్తున్నవారు, ఎవరూ ఉన్నారు.

ఇంతేకాదు. ఊగిసలాడుతున్నవారు, రావంసిన  
వారు కూడా చాలామందే ఉన్నారు. కాని, వ్యవహారికం  
విడిచి గ్రాంథికంలోకి వెళ్ళినవారు, వెళుతున్నవారు,  
వెళ్ళదలచిన వారు ఒక్కరూ లేరు.

అది సత్యం అని గుర్తించి అయినా, అవిధంగా  
కూడా శ్రీపాద కృష్ణమూర్తి శాస్త్రిం వారికి ప్రాతి  
కూల్యం వహించడాని కయినా, యెవరై యేళ్ళ వృద్ధు  
గ్రాంథికంలో అపారంగా గ్రంథాలు వృద్ధిచెసిన నిత్య  
రచయిత- చెళ్ళపిళ్ళ వెంకటశాస్త్రిం వారు కూడా  
చివరికి వ్యావహారికం ఆవలంబించి, అతి రసవంతంగా  
వచన రచన సాగిస్తున్నప్పుడు ఇక దీని కేమి నిద  
ర్శనం కావాలి?

సారస్వత ప్రీతి గల యావృద్ధి యువకులుగ్రాంథిక  
రచనలు చదవడానికి కూడా యిష్టపడలేక పోతున్నార  
గదా, మరో నిదర్శనం చెప్పడం మాత్రం ఎందుకూ?

దర్శనమే మరి

ఆంధ్రకారంలోంచి వెలుగులోకి రావడానికే కాని  
వెలుగు లోంచి ఆంధ్రకారంలో కూలిపోవడానికి ఎవరూ  
ఇష్టపడరుగా?

మన కళ్ళ యెదుట, భాష విషయమై యితడి  
మార్పు రావడానికి కారణం వ్యవహారిక భాష విశిష్టత  
వొక్కటి మాత్రమే కాదు, అప్పురావు గారి రచనల  
ప్రభావమున్నూ.

రాసుమూర్తి పంతులు గారి వాదం జాతికి దైర్య సాహసాలు కలిగించగా, అప్పారావు గారి రచనలు దారి చూపించాయి.

అంచేతనే అప్పారావు గారు 'మార్గదర్శి' అనడం

అప్పారావు గారు చిన్న కథలు రాశారు. వాటిలో వొకటి 'దిద్దుబాటు' అనేది యిప్పటికీ అద్వితీయమే. అది మొట్టమొదట ముట్నూరు వారి ఆంధ్రభారతి మొదటి సంవత్సరంలో పద్మపుడు రసికాంధ్ర లోకం పూగిపోయింది.

వారు ముత్యాల నవాలు నిర్మించారు. వాదినెందరో ఉదాహరిస్తుంటారు. కాని, ఆ ఖాష, ఆ నుడికారం, ఆ రచన పద్ధతి, ఆ ఖాష సౌందర్యం— యిప్పటికీ యెవరూ అలవరచుకోలేకపోయారు.

వాడు 'మాటా-మంతి' అన్న శీర్షికలో చాలామంచి వ్యాసాలు రాశారు. ఒక్క 'చాలా' అంటే చాలదు. చాలాచాలా మంచి వ్యాసాలివి. వాటిలో కొన్ని బొంబాయి ఆంధ్రపత్రిక లోనూ, కొన్ని రాజమండ్రి ఆంధ్ర కేసరి లోనూ ప్రకటన అయినాయి. వాటిలో 'శివరూ రాజులు' అనేది యిప్పటికీ నా కళ్ళ యెవట కనబడుతోంది. రెండోది ఆకాశరామన్న ఉత్తరానికి ప్రత్యుత్తరం కూడా నా దృష్టిలో గొప్పదే. ఆ ఉత్తరం పెద్దాపురం నుంచి వచ్చినట్లు తమ ప్రత్యుత్తరంలో అప్పారావు గారే ఉటంకించారు. రాసిన వారెవరో చెప్పలేదు; గాని గుర్తించినదేకనబడుతుంది. నాకు మాత్రం ఆ రాసిన వారెవరో బాగా తెలుసు. రాసిన వారే నాకు చెప్పారు. అయితే, అది రాయదాని క్కారణం వారికి గాంధికభాష మీది అభిమానమే గాని పాపం అప్పారావు గారిమీద ద్వేషం కాదు.

అప్పారావు గారి రచనల్లో మిక్కిలి చెప్పకో తగ్గవి నాటాలు. వాటిలో కన్యాశుల్కం జాతిరత్నం. బిల్లిజీయం పూర్తి అయి వుంటే అది అంతకంటే పెద్ద జాతిరత్నం అయివుండేది; కానీ ఆంధ్ర జాతికి అలవాటి నాటకం చూసుకునే అదృష్టం పట్టలేదు. కన్యాశుల్కంలో ప్రతీ వాక్యానికి కొన్నేసి పేజీల వ్యాఖ్యానం చెయ్యాలి మనీషిని నేనెరుగుదును. వారుత్రీధమిది పాటి కామేశ్వరరావు గారు, కన్యాశుల్కం తలంపుకి వస్తే -అథవా- ఆ పేరు చెప్పి పదిలే వారి శరీరం ఆపాద మస్తకంగా పులకరిస్తుంది. అన్నదామలం 'కన్యాశుల్కం బాగా తెలుసు'. అనుకుంటూ గాని కామేశ్వరరావు గారు దాని మీద ప్రసంగం ఎత్తుకుంటే, 'తెలియని వాడనై మెరిగితిన్' అనుకోవలసిందే నేనువరు సగా రెండేళ్ళూ ఆంధ్రపత్రిక నంపన్నరాది నంది కట్టో బిల్లిజీయం రెండంశాలు చదివిన తరువాత కన్యాశుల్కం చదివినప్పుడల్లా ఎంతఅనందం కలుగుతుందో ఆ అనంపూర్ణ బిల్లిజీయం జ్ఞాపకం వచ్చిన వెంటనే నాకంత దుఃఖం కలుగుతూ వుంటుంది. ఒక్క బిల్లిజీయం చాలు, అప్పారావు గారెంతటి మహాకవి తెలుకోవాంటే, అయితే, వారెంతటి మహాకవి అంటే ఆ బిల్లిజీయం మరెవరూ పూర్తి చేయలేనంతటి- దాని కథాక్రమమే యెవరూ గుర్తించలేనంతటి- మహాకవి.

ఏలావారా! అప్పారావు గారు మహాకవి మాత్రమే కాదు, తరవాత రచయితలందరికీ మార్గదర్శిని !

అయితే ఒక్క నత్యం చెప్పక తప్పదు. అదేమిటంటే వచన రచయితలు మాత్రమే అప్పారావు గారి మార్గదర్శకత్వం స్వీకరించారు. పద్యరచయితలు ఆ దారి పట్టుకోలేకపోయారు. శ... ..

# ఫస్ట్ ప్రైజ్

మూలీ మూలం :

హిందీ అనువాదం :

తెలుగు సేత :

లక్ష్మణరావు సర్దికాయి

వ్రజలాల్ శాహా

కాలిపు పీఠభద్రుడు

హరబా చేరిన వదిలి దారిచూపిస్తూన్న ఆ పిల్లాడు ఎటో మాయమైపోయాడు. హరబా కిష్టం మంచి చిక్కు వచ్చిపడింది. చీకట్లోని ఆకారాలు కళ్ళున్న వాళ్ళ తెలాగైతే అస్పష్టంగా కనిపిస్తాయో హరబాకి కూడా చుట్టుప్రక్కలవాళ్ళు కడిలే చీడల్లాగ కనిపిస్తున్నారు కళ్ళు చెడల్పు చేసే దూడాలన్న ప్రయత్నం వ్యర్థమయింది, చీకటి దారి! ఎంతో కష్టంతో చేతిలోని కర్రని దిక్‌దిక్ మనిపిస్తూ తొట్టుకుంటూ ఓ పడడు గులు ముందుకి వేసాడు. ఇంతలో ఎవరో అతన్ని ఢీకొన్నారు. మరో వ్యక్తి పడిపోబోతున్న అతన్ని పట్టుకొన్నాడు. మూడో వ్యక్తి తిట్టుకున్నాడు. నాల్గో వ్యక్తి వలహా యిస్తూ అన్నాడు- "ఏయ్, ఎవరూ దగ్గర లేకుండా యిలా తిరిగావంటే జనం నిన్ను తొక్కిస్తారు పడిపోతావు. కాళ్ళూ చేతులూ విడుగు రాయి."

హరబాకి యీ సలహా వచ్చింది. అతని బొనోచ్చి నాలుగయిదు రోజులే అయింది. అష్టకష్టాలూ పడి ఆ పిల్లాడ్ని పట్టుకుంటే వాడిప్పుడు అర్ధాంతరంగా తనను వదిలేసేడు బొంబాయి రోడ్డు వాహనాలతోను, మనుషులతోను ఖాళీ ఉండవు. అక్కడ ఓ వల్లెటూరి గుడ్డి వాడ్ని చూసే దెవరు? అతడున్న పల్లె వంగతి వేరు. అక్కడతను ముప్పయ్యేళ్లు గడిపాడు. అక్కడయితే గొంతును బట్టే మనుషుల్ని పోల్చుకొనేవాడు. వాళ్ళ భావాలు కూడా అతనికి తెలిసినవే. రాకగానే ఇచ్చేసే వాడు అది ఏ యిల్లో, ఏ చోటో- ఆ పూరి మేవ్ అతని గుడ్డి కళ్ళల్లో కట్టినట్లు. అక్కడి సంగలేవేష.

అదృష్టం అతన్ని అక్కడ ఉండనివ్వలేదు. మనో నేత్రాలు తెరుచుకోక ముందే తల్లి పోయింది. అక్క అతన్ని సాకింది, కలరా వచ్చి ఆమె కూడా ఒకానొక నాడు పోయింది. రెండుముద్రలు తనిపించదానికూడా ఎవరూ లేరు. ఊరి దయతో బతకడంలో మఱా లేదని గ్రహించి ఓ గ్రామస్తుని సహాయంతో బొంబాయి వచ్చాడు. బొంబాయిలో గుడ్డివాళ్ళకుంటాళ్ళకి ఆదరణ ఉందని మాత్రం అతనికి తెలుసు రైళ్ళలో తిరిగితే రోజుకి రెండూ, రెండున్నర అతిసులువుగా సంపాదించవచ్చు. ఈ ఆశతోనే అతను బొంబాయి వచ్చేడు. ఆ పిల్లాడి సాయంతో రమారమి పదిరూపాయలు సంపాదించాడు. కాని ఆ పిల్లాడు కృతఘ్నుడై ఓ గంటన్నర ముందు అతన్ని వదిలి పారిపోయాడు. ఇప్పుడతనికి దారి ఎవరు చూపిస్తారు? అనుకోకుండా అతని నోరు ఓ భజన కీర్తన చరణాన్ని పాడింది.

అంతలో ఓ కుంటాడు దగ్గరకొచ్చి- "బాయీ, ఏడుస్తున్నావే?" అని అడిగాడు.

"దారి సూపించే పిల్లోడు అయివు లేకుండా పోయాడు."

"ఓస్, అంతేనా! బెంగపడకు. ఆ పిల్లోడికిబదులు నేను చూసుకుంటాన్నిన్ను."

అతను హరబా చేరిన తన చేతిలోకి రీసుకున్నాడు హరబా రెప్పులు వికసించాయి- ఈ వ్యక్తి రూపాన్ని తన మనసులో నిలపుకోడానికా అన్నట్లు, ఫుద్‌పాత్

మీద కూర్చోననే హరబా అన్నాడు. “ఆ దేవుడే నిన్ను నా దగ్గరికి పంపాడు. నాదగ్గరుంటావు గదూ?

“ఎందుకుండనూ? నాకు మాత్రం ఎవురున్నాడు?” అంటూ ఆతడు తనను కొడికి కర్రనిచేతిలోకి తీసికొని హరబాకి దగ్గరగా కూర్చున్నాడు.

హరబా అంతగాగా ఆతని భుజం మీద చెయ్యి వేసాడు అలా నెమ్మదిగా తడిచాడు. ఆతన్ని అర్థం చేసుకోవాలని ఈ కొత్తవాడు ఎలాంటివాడు, ఇతని భావా లెలాంటివి, మోసగాడు కాదు గదా? కాని గడుతుగా ఉన్న ఆతని నల్లని ముఖం నవ్వింది.

“నీ పేరు?” హరబా అడిగాడు.

“ఒకబా”

“ఏదీ సేస్తావు?”

“నేను కుందొడ్డి.”

“ఏక్కిడెంటిలు ఓ కాలు తీసేసినారు. ఆరైల్లు ఆసుపత్రిలో ఉన్నా. పచ్చం రోజులయింది. బయటి కొచ్చాను. నాకెప్పుడు బిచ్చవెట్టరు, దున్నూరు గున్నా వంటారు. కాలు లేనిదే ఏ పని చెయ్యగలను. ఈ రకంగా నేనాలోసి తన్నాను. ఇంతలోకి నువ్వు కని పిందావు నీ కవ్వం నూసి నీతో తిరగాలనిపించింది. దొరికిన దానితో యిద్దరం బతుకుదాం. కలిసి ఉందాం కలిసి తిరుగుదాం.”

‘ఓహో ఒకబా నువ్వెంత మంచిదీవి. నామనసులో పిటుంటో సరిగ్గా ఆదే నెప్పినావు నువ్వు కూడా. దేవుడే నిన్ను పంపాడు. లేకపోతే నే నేమయిపోదునో కాని ఒకబా మనిద్దరం ఎక్కడుంటాం?’

అదో పెద్ద సంగతా. అక్కడే. ఎదురుగుండా వంతెనుండా, దాని కింద దేరా ఏసుకుందాం. మాంచి చోటు ఒకళ్ళ హుచి పేదీ ఉండదు. చానొచ్చినా పరవాలేదు. పద, అక్కడికే పోయి అయిగా కూకుందాం.’

ఒకబా లేచి హరబా చేతిని పట్టుకొని బయలు దేరాడు. వుదేపాత్ మీద శనగ లమ్మేవాడున్నాడు. ఒకబా ఆకలి కిక్కు అటు పరుగెత్తాయి “ఆకలి దంచేస్తుందన్నా, జేబులో డబ్బులున్నాయా?”

ఒకబా చేతిలో పావలా పెట్టి హరబా అన్నాడు. “తొరగా పోయి నాకు కూడా లే. ఆకలేస్తూంది.”

ఒకబా శనగలు తెచ్చారు. అలా నడుస్తూనడుస్తూ ఒకరి విషయాలు యింకొకరు తెలుసుకున్నారు.

ఇద్దరూ వంతెన క్రింద చోటు చూసుకున్నారు. కొంతసేపు కూర్చుని తర్వాతి కార్యక్రమం గురించి ఆలోచించేరు. ఎక్కడెక్కడ తిరగాలి, బోజనమెక్కడ చెయ్యాలి మొదలైన విషయాలనిశ్చయించుకున్నారు. ఇద్దరినీ కలిపి దేవుడు తమకు ఎంతో మేలు చేసాడని యిద్దరుమనసుల్లో అనుకున్నారు. ఇద్దరూ సర్మలమైన మనసులతో కొత్తతతో, మతన ఉత్సాహంతో ఒకటి కొకరు సహాయం చేసుకోడానికి ముందుకి అడుగు వేసారు. హరబా కళ్ళ ఎదుట తారట్లాడే నీడల్లో యిప్పుడు వెలుగు కిరణాలు కదులాడుతున్నాయి. తొన్నాళ్ళు గడిచాయి. ఒకరి కన్నులు తొందరగా యింకొకరు అడుకుంటున్నారు. రైళ్ళలో రోజుకి రెండుసార్లు తిరగడంలో బాగా డబ్బు లొస్తున్నాయి. వంతెన క్రింద అంత మంచిది కాదని తెలిసిన వ్యక్తి దగ్గర హరబా డబ్బులు దాచుకుంటున్నాడు.

పంట బాద పడలేక హోటల్లో బోజనం తెచ్చుకొని కాలక్షేపం చేస్తున్నారు అడిగాక వీధుల్లోతిరిగేటప్పుడు గృహిణులు ఏవో పదార్థాలు పెడుతూ ఉంటారు. అలాగే పొట్ట గడుపుకొంటూ వస్తున్నారు.

నాళ్ళ కోరిక తీరింది. డబ్బులు దొరుకుతున్నాయి, కాలమా గడచిపోతూంది. డబ్బులు దాచుకుంటున్నాడు కూడా, ఇంకేం కానా? ఒకరి నొకరు సేవ చేసుకుం

వస్తు ప్రేక్ష

టున్నాడు. వాళ్ళిద్దరిదీ ఓ చిన్న కుటుంబం. ఆ కుటుంబంలో ఆడది లేదు. అయినా ఆడవాళ్ళలాగే ఆసురాగం చూపించే మనసులున్నాయి. వాళ్ళ మనసులు కలిశాయి కూడా. ఒకరి కోసం ఒకరు ఎంతో బాధ పడతారు. రెండు ప్రాళ్ళు ఒక ప్రాథమిక కలిసిపోయాయి వేరు వేరు వ్యక్తులే అయినా యిద్దరూ ఒక్కటే ఒకడు లేనిదే రెండోవాడు బతకలేడు, ఒకడికి జబ్బు చేస్తే రెండోవాడు విలవిల్లాడిపోతాడు.

నెలాఖరున యిద్దరి రాబడి కలిపి లెక్క వేసుకున్నాడు. ఇరవై రెండున్నర రూపాయలయింది. అనంతరం యిద్దరూ ఉప్పునిగిపోయారు. వాళ్ళ జీవితాలు హాయిగా గడపడానికి ఆ రాబడి బాట. తేలికగా గడపవచ్చు.

‘మనం లాటరీ బీట్టు కొంచేనో’ ఒకటా అన్నాడు హరబాకి యీ సూచన నచ్చింది. పాతిక రూపాయల రాబడిలో అయిదు రూపాయలు లాటరీ ఖర్చు పెడితే నష్టమేమిటి?

‘కాని జనాలు మనని మోసం చేస్తారేమో?’

‘నేను చూడగలను గదా!’

“అయితే మటుకు నీకేం యింగిలీసొచ్చా” హరబా తన సంశయాన్ని వ్యక్తం చేసేడు.

‘మరొకరి దగ్గరికి సదివిస్తాం.’

“ఆళ్ళే మనల్ని మోసం సేస్తారేమోనని.”

‘అంతా సెడ్లలో ఉంటారా! మనకి తెలిసిన హోటల్ కెళ్ళి సూపిర్టాం’

అలాగ ఒక అద్దెపాయనికొచ్చి వాళ్ళు అవాళే అయిదు రూపాయల లాటరీ బీట్టుకు కొన్నారు. హరబా దాన్ని రుమాల్లో చుట్టి మొలలో దోపుకున్నాడు. గాలిలో ఎగిరే ఓ కొత్త సువాసన పొందుదామని వాళ్ళిద్దరూ తలపడ్డారు.

కొన్నాళ్ళ తర్వాత ఫలితాలు తెలిసాయి. హరబా ఒకటాలు లాటరీవాడి దగ్గరి కొచ్చేరు. బీకెడ్ చూపించేడు. ఆ రంగు కాగితం వైపు కొంచెం దూరంలోంచి ఓ నల్లటి వ్యక్తి గుడ్డురిపి చూస్తున్నాడు— లాక్కుల దామా అన్నట్టు. ఒకటా దృష్టి వాడిమీద పడ్డంతో అతడు మెల్లగా జారుకున్నాడు.

ఆ దుకాణదారుడు లాటరీ బీకెడ్ నంబరు చూసాడు. ఫలితం వర్తక చూసాడు; “పది పాను రూపాయి లొచ్చింది.”

‘మీరు యిస్తారా?’ హరబా అడిగేడు. ఇద్దరికోరికలు వికసింబాయి. ఐదు పదిపానయ్యింది. ఈ సారి ఐదు, ఐదు వేల కావడంలో సందేహం లేదు.

‘పదిస్తాను. అయిదు కమీషను,’

ఇద్దరూ అక్కర్లేపోయారు. వాళ్ళని చూసి అతనన్నాడు— ‘పదిపానూ కావాంటే గోవా వెళ్ళండి. హాస్యమాడేడు.

ఇద్దరి ముఠాల్లోంచి వేడిగాలు లేచాయి. పది నోటు పిళ్ళముందు ఉంచి అతనన్నాడు— “ఏదో ఒకటి చెప్పండి. అక్కర్లేకపోతే మీ లాటరీ బీట్టు తీసుకోండి.’

హరబా చెయ్యి చాచి పది తీసుకున్నాడు. కాని ఒకటా మనస్సు లోకి సందేహం వచ్చింది. దుకాణం వాడు లాటరీ బీకెడ్ ని పెట్టెలో పెట్టి తన బేరంలో మునిగిపోయాడు.

ఇద్దరూ ఐదేళ్ళుగా ముందుకి నడిచేరు. ఆ పిచ్చి వాడు యిటూ అటూ చూస్తూ పిళ్ళని చూస్తున్నాడు. ఒకటా అటు తిరిగి ఆ పిచ్చివాణ్ణి చూసాడు. సరే అప్పుడే ఆ పిచ్చివాడు ఒక పాప చేతిలోని తినుబండా రాన్ని లాక్కుని పారిపోతున్నాడు ఇద్దరూ వ్యక్తులు వాణ్ణి వెంట తరుముతున్నారు.

వాళ్ళిద్దరూ తమ పాతబోటుకి వచ్చి గోనెనంచీ వేసుకొని దానిమీద నడుం వాల్చేరు. రోజు వతె మనసు విప్పి మాట్లాడలేకపోయాడు. తెలియకుండానే వారిరువురి మధ్యా ఓ గోడ లాంటిది లేచింది. ఇద్దరూ లాటరీ గురించి ఆలోచిస్తూ నిద్రపోయారు.

మర్నాడు బిచ్చమెత్తుకొని తిరిగి వచ్చేస్తూ లాటరీ టిక్కెటు కొన్నారు. మళ్ళీ ఆ పిచ్చివాడు ఆ రంగు కాగితాన్ని తినేసినట్టు చూసాడు.

వక్షం రోజులు గడచాయి ఈ రోజుల్లో వాళ్ళ బ్యాపారం బాగా సాగుతుంది. హరబా స్వరంలోంచి ఎలాంటి బావాలు వస్తున్నాయో గాని త్రోవ బోయే వారు ఏమీ యివ్వకుండా వెళ్ళలేదు.

తెల్లవారితే లాటరీయే గుర్తు వస్తుంది. సాయం కాలం కాగానే ఆ దుకాణదారుణ్ణి లాటరీ గురించి అడిగేవాడు. వాళ్ళ జీవితంలో లాటరీ ఓ విచిత్రమైన అంశమిది లేవదీసింది,

ఈసారి వాళ్ళు చాలా జాగ్రత్తగా లాటరీ ఫలితాల కోసం ఎదురు చూస్తున్నారు. ఫలితాలు రాగానే యిద్దరూ గంపెదాళ పెట్టుకొని దుకాణం దగ్గరి కొచ్చారు. హరబా రుమాల్లోంచి టికెట్ తీసి లకబా కిచ్చాడు. అతడు దాన్నివిప్పి దుకాణదారుడికి చూపించేడు. దుకాణదారుడు తిమ్మలో నెంబరు చూసాడు, 'మీ నెంబరుకి ఏమీ లాభలేదయ్యా' అని అన్నాడు.

లకబా టికెట్టునుకొని ఉడుకు మోతనంతో దాన్ని చించి గాలిలోకి విసిరేసేడు.

పిచ్చివాడు యిదంతా చూసాడు. గాలిలో ఎగిరే టికెట్ ముక్కులు చూసి నవ్వసాగేడు. లకబా ముఖం వాడిపోయింది. అతని బాహువులు డిలా పడి పోయాయి. హరబాలో కూడా ఉత్సాహం వచ్చి పోయింది; ఆ గుడ్డి కళ్ళముందు మరింత చీకటి క్రమిల్చింది,

మళ్ళీ లాటరీ టికెట్ కొన్నాడు. ఈ బిచ్చగాళ్ళ అలవాటు చాలామంది దృష్టిలోకి వచ్చింది. ఏవో మాటలంటూ విన్నోదిస్తున్నారు, వాళ్ళిద్దరూ తమకు నచ్చిన రీతిలో లాటరీ గురించి రాత్రింబవళ్ళు ఆలోచించసాగేరు. హరబా కయితే కళ్ళు లేవు. అయినా అతనికి డోలాయమానంగా ఉన్న లకబా మనస్సు తెలిసిపోయింది. లకబా లక్ష్యమిప్పుడు బిచ్చమెత్తుకో వడం కాదు. మునుపటిలా మనస్సువిప్పి మాట్లాడలేదు రెండునెలల క్రిందది వరకూ హరబాని సోదరుని లాగా భావించేడు. సాతేడు. కాని యిప్పుడు యిరువురి మధ్య వైమనస్యం ఏర్పడింది.

రాత్రికి వాళ్ళిద్దరూ పక్కల మీదికి చేరేరు. హరబా అన్నాడు. "ఓకూ, యివాళ టిక్కెటు కొన్నావు. అదే మన్నా బావుందా. ఆ పిచ్చిని యింతటిలో ఆపేయ్" హరబా స్వరంలో కరుణరసం పెల్లుబికింది.

లకబా త్రుళ్ళిపడ్డాడు. అతని మనసులోని అనుమానాలు మేల్కొన్నాయి. "పాతిక వేల బహమతే వస్తే యిన్నాళ్ళు గూడు కట్టుకొన్న ఆ ఆకలి పోతుంది." లకబా అన్నాడు. అలాంటినే ఎన్నో ఉదాహరణలు చెప్పేడు. ఎంతోమంది బిచ్చగాళ్ళు పెద్ద పెద్ద బహమతులు గెల్చుకొని చూస్తూండగానే ఆ స్తిపరులై పోయారో వాళ్ళందరి పేర్లు చెప్పేడు ఇప్పుడు వాళ్ళు ఏం చేస్తున్నారీ చెప్పాడు.

'జిమ్మే, మనకి పాతికవేలు బహమతుస్తాది. అయితే మనమేం చేసుకుందాం?'

ఈ ప్రశ్నలో లకబా త్రుళ్ళిపడ్డాడు. ఆశ్చర్య పోయాడు. అతని మనస్సులో మంచి చెడుగా అనేక సంగతులు మెదులుతున్నాయి. కొంచెం సేపయాక అన్నాడు — "అదేం మాటన్నా? బహమతి చేతికొస్తే మనం సుకపడతాం!"

హరబా నవ్వుతూ శాంతంగా అన్నాడు — "పాతిక సంపాదించి దాన్ని జీర్ణం చేసుకొనే యోగం మనకి లేదు గదా, పాతిక వేలు వస్తే మనమెలా ఉంచగలం? ఆ దబ్బు కింద మనం అడిగిపోతాం,"

“తోకమంతా దబ్బు కోసం తహతహ లాడు తున్నారు.”

“కాని నేను గుడ్డోడిని నువ్వు కుంటోడివని మరచిపోకు.”

“అందుకే దబ్బు మనకి మరింత అవసరం.”

“ఎంత దబ్బు వచ్చినా నాకు కళ్ళు కనిపిస్తాయా, నీకు కాలాస్తాడా?”

లకబా మౌనం వహించేడు. హరబా ఆలోచనలు అతనికి నచ్చలేదు. అతనికి దబ్బు కావాలి.

‘అకూ, మన కిప్పుడొచ్చిన లోటేమిటి సెప్పు. దేవుడి దయ వల్ల ఆదరంతో సూసుకొనే తమ్ముడివి నువ్వు దొరికావు నేను గుడ్డోడ్ని అయినా నీ ప్రేమ తెలుసుకోగలను. బండిలో ప్రయాణితుల ముందు నేను చెయ్యి దాసేటివ్వడు వాళ్ళలో ప్రవహించే మానవత్వం నేను చూడగలను. దయగం ఆ చేతులిచ్చే దబ్బుల్లో మన జీవితాలు హాయిగా గడచిపోతాయి. మనకి అంత కంటే గొప్పతనం నాకింకేమి కలవలెదు.”

లకబా చెప్పింది లాగ అన్నీ వింటున్నాడు. హరబా మూసి ఉన్న తన కళ్ళముందు, మనస్సు ముందు ప్రకాశపు పట్టణ మీద కదలాడుతున్న తన బాగ్యంయొక్క రూపాన్ని చూస్తున్నాడు. చీకట్లో, రైలు పట్టణ మీద మెరుస్తూన్న ఎరుపు, పచ్చని దీపాంవైపు చూస్తున్నాడు లకబా. పదిహేనవ తేదీన లాటరీ ఫలితాలు వచ్చాయి. ఇద్దరూ చర్చిరోడ్డు మీదన్న దుకాణదారుడి దగ్గరికి వెళ్ళేరు. ఇవాళ దుకాణదారుడే వాళ్ళ టికెట్ నంబరు అడిగాడు. హరబా లాటరీ టికెట్ తీసి లకబా కిచ్చేడు. లకబా ఆ టికెట్ ను అతని చేతికివ్వకుండానే నెంబరు చూపించేడు ఆ నెంబరు చూడగానే దుకాణదారుడి ముఖం వికసించింది తనదేమిట నుంచి అతను కిందికి గొంతి అన్నాడు—“రెండోదం యాభై యిస్తాను. ఇవ్వమేనా?”

గ్రుడ్డివాడు కుంటివాడు మాట్లాడుకున్నారు. హరబా అన్నాడు—“ఇచ్చేయ్.”

లకబా ఉజ్జాయింపుగా అన్నాడు — “పెద్దబహు మతే వచ్చుందాలి. మరో దుకాణం దగ్గర అడగాలి” వెంటనే టికెట్ ను తన పిడికిలితో బిగించేసేడు. అతని నునసులో అనుమానం వచ్చింది. అదిముఖంలో కనిపించింది.

\* \* \*

కనీవారం, తెల్లవారింది లగాయతూ వాహనాలు బారులు బారులుగా ప్రవహిస్తున్నాయి. ట్రాఫిక్ పెరగ సాగింది. చుట్టూ పక్కం చెట్లమీంచి కాకులు అడస్తున్నాయి. చౌరాస్తా నుంచి బయలు దేరన గాలితీవత హెచ్చింది ఆ రాకపోకలు ఆ కంకం అక్కడి జీవితానికి రంగులు నిద్దతాయి.

దుకాణానికి దగ్గర్లో నింబద్ద ఓ వ్యక్తి గట్టిగా కేక పెడుతున్నాడు—“నెంబర్ ఏడువందం యాభై—ఫస్ట్ ప్రైజ్, పారిజేవేలు” అని.

వెంటనే లకబా మూసిన తన పిడికిలిని విప్పి అక్కడున్న వాళ్ళకి టికెట్ చూపించేడు మళ్ళీ కేక వినిపించింది—“నెంబర్ ఎడువందం యాభై—ఫస్ట్ ప్రైజ్, పారిజేవేలు,”

హరబాని పక్కకు నెట్టి లకబా ముందుకి ఉరి కేడు. తొట్టుకుంటూ రెండో దుకాణంవైపు వెళ్తున్నాడు. పరుగెత్తుతున్నాడు. దబ్బుపెచ్చి అతనిని ఉక్కిరి చేసేస్తూంది. ఇప్పుట్లో దాగివున్న బావల నాగులు బయటికొచ్చాయి అవి తమ కోరల్లోంచి విషం గ్రక్కుతున్నాయి.

లాటరీ దబ్బు పట్టుకొని లకబా పారిపోతున్నాడనే సంగతి హరబాకి అర్థమైపోయింది. విచిత్రమైన ఓ అనుభూతితో అతను చలించి పోయాడు.

“అకూ ! అకూ !” అతను పిలిచాడు. ప్రజలకు యిదో విచారంలా ఉంది. లకబా పరుగెత్తుతున్నాడు.



పాతకవేలు తప్ప అతనికింకేమీ కనిపించలేదు. అతడు వివేకం కోల్పోయాడు. ఆ ఒక్క ఊరిలోనే అతడు హఠాని పూర్తిగా మరచిపోయాడు. ఐహవ వాటిలో అతనికి మొదటే తన అదృష్టం మెరుస్తూ కనిపించింది.

“లకూ ! లకూ !” మళ్ళీ హఠా తేక వినిపించింది.

హఠా వణికిపోతూ, తడుముకుంటూ, తొట్టుకుంటూ ముందుకి వెళ్తున్నాడు, ‘నువ్వు పారిపోవద్దు, పాతకవేలు నీకే యిచ్చేస్తాను’ అని లకబాతో చెప్పింది అతని అభిప్రాయం. గడచిన మూడుమాసాల్లో లకబా సావాసంలో లభించిన సుఖం యిప్పుడు చేతుల్లోంచి జారిపోయినట్టుగా ఉందతనికి. అతడాసుఖాన్ని వెంటడించి పరుగెత్తుతున్నాడు.

లకబా రోడ్డు దాటేసి స్టేషన్ కి చేరుతున్నాడు, డిటెడ్ తీసుకొని ఎక్కడికో దూరంగా వెళ్ళిపోతాడు. అనిపించింది హఠాకి.

లకబా దబ్బు తీసుకోడానికి వివిధలాడిపోతున్నాడు. చుట్టుపక్కల ఉన్నవాళ్ళు తన ప్రయోజనానికి దిక్కుటూ లాక్కంటారేమో అనిపిస్తుందతనికి. అంచేత ఏదైనంత వేగంగా లాటరీ ఏజెంటు దగ్గర దబ్బు తీసుకొని పారిపోవాలనుకుంటున్నాడు—ఎక్కడికో దూరంగా కాంటిగా సుఖంగా బ్రతకడానికి....!

లకబా ఏజెంటుకి డిటెడ్ చూపించేడు. అదిక్కర్తే ఫస్ట్ ప్రైజ్ దని ప్రకటించారు. ఇంతలో ఎనకనుంది

ఎవడో లకబా చేతిలోని ఆ డిటెడ్ ని లాక్కొని పారిపోతున్నాడు.

“పిచ్చోడు ! పిచ్చోడు !” అక్కడున్న వాళ్ళు తేకలు వేసేరు. ఐననమూహం లోంచి పారిపోతూ ఆ పిచ్చివాడు లకబాకి కనిపించేడు.

తన శక్తివంతదనీ కూడదీసుకొని లకబా వాడి వెంటపడ్డాడు.

ఇంతలో ఎవరో ఆ పిచ్చివాణ్ని పట్టుకొన్నారు. పిచ్చివాడు తప్పించుకోడానికి ప్రయత్నిస్తున్నాడు.

ఆ దృశ్యాన్ని చూస్తూ లకబా ముందుకి పోతున్నాడు. అతని ముఖం భయంకరంగా కనిపిస్తోంది.

సరిగ్గా అప్పుడే హఠా తడుముకుంటూ రోడ్డు మీద పడిపోయాడు. మాంచి వేగంతో పారిపోతున్న మోటారు చక్రం కిందికి వచ్చేసాడు. గట్టిగా ఓ అర్తనాదం వినిపించింది ! గందరగోళం లేచింది. ఇద్దరు వ్యక్తుల చేతుల్లో పెరగులాడుతున్న పిచ్చివాడు మొదటి ఐహవమి లాటరీ డిక్లెయిట్ ని ముక్కులు ముక్కులుగా చించి గాలిలోకి ఎగురవేస్తూ గట్టిగానవ్వసాగాడు. అంతా ఆశ్చర్యంగా చూడసాగాడు.

లకబా గాలిలో ఎగిరే లాటరీ డిటెడ్ ముక్కులు చూసేడు. రక్తపు మడుగులో వివిధలాడుతూ గాయపడిన హఠాకరీరాన్ని చూసాడు. మళ్ళీ అముక్కుల్ని చూస్తూ శక్తివంతదనీ కూడదీసుకొని గట్టిగా అరిచేడు—“ఫస్ట్ ప్రయోజ్ !”

ఈ మాటలూ, ఆ ముక్కులు ఒకదానితోబాటు ఒకటి గాలిలో వ్యాపిస్తున్నాయి.

హిందీ లెక్కెరర్,

ప్రభుత్వ జూనియర్ కళాకారి,

నర్సీపట్నం,

విశాఖ జిల్లా-581 118.

# కుమార సంభవం ప్రాచీన గ్రంథం కాదు

— డా॥ గోపాలకృష్ణ అబ్బూరి

నవంబరు నెం (1988) 'ప్రవంతి'లో శ్రీ సూర్య దేవర రవికుమార్ గారు "నన్నెచోడుని కుమారసంభవము ప్రాచీన గ్రంథమే" అన్న శీర్షికతో రాసిన వ్యాసంలో ఆచార్య కొర్లపాటి శ్రీరామమూర్తి గారు తమ గ్రంథం ('నన్నెచోడుని కుమార సంభవము ప్రాచీన గ్రంథమా?')లో ప్రతిపాదించిన సిద్ధాంతాన్ని ఖండించడానికి ప్రయత్నం చేశారు. 1988లో ప్రకటితమైన కొర్లపాటి వారి రచనను ఖండించడానికి అలంకారంగా నై నా జరిగిన ఈ ప్రయత్నాన్ని చూసిన తర్వాత ఆనంద విచారాలు వాళ్ళసారే కలిగాయి. తెలుగు సాహిత్య చరిత్రలో బలవంతాన దూరీకూర్చున్న వాక కావ్యం గురించి తెలుపడం కఠోర సత్యాన్ని ఖండించడానికి సాహసోపేతమయిన ప్రయత్నం జరిగినందుకు సంతోషమూ, ఆ ప్రయత్నాలు విఫలం కావడం వల్ల విచారమూ సదస్వస్థిచేత చతురమతులకు కంగడం సహజం.

సాధారణంగా యే సిద్ధాంతాన్నయినా స్థాపించేటప్పుడు ప్రధాన సాక్ష్యాధారంతో పాటు మరికొన్ని చిన్న చిన్న ఆధారాలను కూడా సిద్ధాంతకర్త తన వాదానికి బలంగా చూపడం జరుగుతుంది. అసలు సాక్ష్యాలను వదలి చిన్న చిన్న ఆధారాలను కేవలం ఊహలతో కొట్టివేసినంత మాత్రాన అసలు సిద్ధాంతానికి యేర్పడే ప్రమాదమేదీ వుండదు. శ్రీరవికుమార్ గారు ఈ విషయాన్ని విస్మరించడం విచారకరం.

అసలు 'కుమార సంభవం' ప్రథమ ముద్రణతోదే వివాదాలు ప్రారంభమయ్యాయని అందరికీ తెలిసిన విషయమే. ఈ వివాదాలకు మూలాధారం తంజావూరి

ప్రతి. ఈ తంజావూరి ప్రతి గురించి శ్రీ రవికుమార్ తమ వ్యాసంలో—

1. "ఆనాడు కవిగారి వద్ద మాడు ప్రతులు కలవని, అందు నై జాము రాష్ట్రమున లభించినదను ప్రతియే ఈనాటి తంజావూరు నరస్యతీ మహలులో గల ప్రతియేనా నమ్మకము."  
(ప్రవంతి. నవంబరు పుట 21)

2. "రెండవ భాగమును ప్రకటించుటకు ముందు బహళ 1911-12 సంవత్సరములలో కవిగారికి మరియొక ప్రతి లభించినట్లు వారే తెల్పిరి. అప్పుడు కవిగారు బహళ ఆ ప్రతిని తంజావూరు గ్రంథాలయమునకు చేర్పించి యుండుడు," (పుట 31)

3. "ద్వితీయ భాగమును ప్రకటించుటకు ముందు మూడవ ప్రతి లభించినదని అదే యీనాటి నరస్యతీ మహలులో గల ప్రతి అని ఖావిష్ట వచ్చును. (పుట 32)

అని ముమ్మారు నొక్కి పక్కాజేయారు. మరి—

"...ఇది యెల్ల 1912 సంవత్సరము కంటె పూర్వము తంజావూరు నరస్యతీ మహలు గ్రంథాలయము నందు కుమార సంభవము లాశపత గ్రంథము లేదనుటకు నిర్ధారక సాధనము." (కొర్లపాటి పుట 190)

అన్న కొర్లపాటి వారి అభిప్రాయాన్ని రవికుమార్ గారు అమోచించినట్లే గదా! "మహాగణా పలాయంతే మహాకానాం తు కాకథా?"

అయితే గమనించవలసిన విశేషంనుకొకటన్నది. తంజావూరి ప్రతిలో ఆశ్వాసంతాం చివర ప్రతి విలేఖ కుడు రాసిగ వాక్యాలు ఆ ప్రతి శాహజీ మహారాజా కోసం రయారై నట్లు సూచిస్తూండగా మానవల్లి వారికి లభించడం యెలా జరిగింది? దీనికి జవాబు చెప్పవలసిన బాధ్యత రవికుమార్ గారి మీద ఉన్నది.

“శ్రీ తిరుపతి దేవస్థానము వారు, వారి వద్ద నున్న యమూల్య తాళపత్ర సంఘమును ఆయిదు వేల రూపాయలకు కొనిరి.” (మానవల్లి కవి రచనలు. పుట 48)

అని కీ.శే. నిడుదవోలు వెంకటరావు గారిచ్చిన సమాచారం. మిగిలిన రెండు కుమార సంభవపు ప్రతులు అందులో చేరకపోవడం యోచనవల్ల?

“...1917 ప్రాంతములో మొట్టమొదట ఆ తాళపత్ర ప్రతికి కొత్తపల్లి సూర్యారావు గారి చేత పితాపురం రాజావారు వ్రాతప్రతిని వ్రాయించి తెప్పించిరట్లు నిడుదవోలు వేంకటరావు గారు వ్రాసిరి. అప్పటికే ఆ ప్రతి కొన్ని చోట్ల శిథిలమైతి.” (పుట 28)

అవి రవికుమార్ గారి వివరణ. అప్పటికా ప్రతి కొన్ని చోట్ల శిథిలమైనది అని చెప్పడానికి ఆధారాలు నిడుదవోలు వారి మాటల్లో లేదు. ఆశ్చర్యం. ఇది రవికుమార్ గారి దివ్యదృష్టి!

“నూట యిరువది యేడు తాటియాకులున్నవి. అక్కడక్కడ కొంచెము శిథిలమయియున్నను మొత్తము మీద మంచి స్థితిలోనే యున్నది.” (కొర్లపాటి. పుట. 12)

అని శ్రీపాద లక్ష్మీపతిశాస్త్రిగారు 1987 లో యిచ్చిన సమాచారం! తాత ప్రతిని సూక్ష్మంగా పరిశీలించిన ఇటీవలి యేకైక పరిశోధకులు ఆచార్య కొర్లపాటి శ్రీరామమూర్తి గారి మాటలవి—

“కుమారసంభవము తాళపత్ర గ్రంథము అక్కడక్కడ శిథిలమైనను, క్రిమికీటక దష్టమైనను, పరిశీలక మృష్టమైనను ఇప్పటికిని అంత ప్రాచీనముగ లేదు. తాటాకు పెరుగుకొన్న లేదు. పట్టుకొన్న విరుగుటలేదు. ముట్టుకొన్న ముక్కలగుట లేదు, వల్లభామాత్యుని క్షిదాది రామమువలె. పసుపురంగు కగ్గిపోలేదు” (కొర్లపాటి. పుట 18)

అడిగాక తాటాకు ప్రాచీనతను కైతిల్యాన్నిబట్టి నిర్ణయించడం పొరపాటు. వాతావరణ పరిస్థితులు తాటాకులమీద విపరీతమయిన ప్రభావాన్ని చూపుతాయి. అంతేకాదు కావాలనుకుంటే సరికొత్త తాటాకును పరమప్రాచీనంగా కనబడేటట్లు చెయ్యవచ్చు. ఇందుకు వాకనెలరోజుల వ్యవధివాలి. ఆ వివరాలన్నీ ఇక్కడ వివరించడం మరింత ప్రమాదకరమని విడిచిపెట్టుతున్నాను. ఎవరైనా నాకు సరికొత్త తాటాకులను పంపితే వాటిని ప్రాచీనమైనవిగా మార్చి పంపగలనని మనవి.

ఇంక ప్రాచీన తాళపత్ర గ్రంథాలతో పరిచయం ఉన్న వాటికి లేతనవద్దరులూ, లేతకదోషాలూ తెలిసే వుంటాయి. కొత్తగ్రంథాన్ని ప్రాచీన రచనగా మార్చడం పెద్దకష్టమేమీకాదు.

ఇంక కవిగారి కరకౌళం గురించి కొర్లపాటివారు చేసినవ్యాఖ్యను కువ్యాఖ్యగా చిత్రించిన రవికుమార్ గారు—

“కుమార సంభవముననేకాక కవిగారు ప్రకటించిన అన్యగ్రంథములలో కవిగారి కరకౌళము కలదని శ్రీరామమూర్తిగారికి ‘అవగాహన’ అయిన, దానిని నిరూపించవలసినదిగా వారిని వేడుచున్నాను” (పుట 28)

అన్నారు. మరి అంతగా వేడుకొని బాధపడిపోవలసిన అవసరం లేదనుకుంటాను. చూడండి—

“ఎఱ్ఱున నృసింహ పురాణములోని కవిగారి పద్య గద్యములు ఎఱ్ఱున పద్యగద్యములవలెనేకలవు. నారన సూరన ఉదయనోదయములలోని కవి గారి పద్యగద్యములు నారనసూరన పద్య గద్యములవలెనే కలవు. ఇది మానవల్లి రామ కృష్ణకవిగారి మహా పతిభక్త మణిదర్శణము” అని డా. శ్రీరామమూర్తిగారి వ్రాత” (పుట. 84)

అంటూ తవికుమార్ గారే గుర్తించాడట. ఇంతా వేడుకొనడం దేనికి ? అదీగాక కొర్లపాటి వారు పై వాక్యాలకు బలంగా తమగ్రంథంలో ఆయా పద్య గద్యాలను అనుబంధంగా ఇచ్చేస్తున్నారు. గమనించక పోవడం శ్రీసూర్యదేవర రవికుమార్ గాది ‘పమ్యక్తురీ కీలనాదృష్టి’కి మణిదర్శణము ! చంకను బిడ్డనెత్తుకుని పూరంలా వెదికిన చందం !

ఇంక కుమారసంభవంలోని బాకు, తరవారి, కైపు మొదలయిన అన్యదేశాలను గురించి రాస్తూ—

“విమర్శకులలో ఏకాద్విపాయములేని ఇటువంటి పద్యప్రయోగముల నాధారము చేసికొని కావ్య ముల కాల నిర్ణయములు చేయుట ప్రామాది కము” (పుట 88)

అంటారు రవికుమార్ గారు. అంతేకాదు “కైపు” కట్టము గూర్చి దొణప్పగారే “అతిప్రాచీనమని శుద్ధ దేశ్యమన” చెప్పిరని డా. శ్రీరామమూర్తిగారే వ్రాసి యున్నారు” అనికూడా అనడం కేవలం పాతకులను తప్పుదారి పట్టించడానికే. ఆచార్య దొణప్పగారి వాదాన్ని పదిపాను ఉదాహరణలతో విపులమైన చర్చతో పరాస్తంచేసి—

“ఇంత యుటిరిన్నూర్తిని కుమారసంభవములోని కైపుకట్టమునకు మద్రు, మదము, అధవా, ఉదేకము అనుఅర్థములు భాసించుచున్నను, భాషాశ్రుజ్ఞులు ద్రావిడప్రాణాయామము చేయుటకు హేతువు, కుమార సంభవము పండ్రెండవ శతాబ్దిగంధమును ప్రగాఢ విశ్వాసము కావచ్చును” (కొర్లపాటి, పుట 81.)

అంటూ ఆచార్య కొర్లపాటి శ్రీరామమూర్తిగారు ఇచ్చిన తీర్పును పట్టింపుకొకపోవడం వెనుకకున్న ఉద్దేశ మేమిటో ! తనవాదాన్ని నిలుపుకోవడానికి సూర్య దేవర రవికుమార్ గారు లేవనెత్తిన ఇలాంటి దుర్బల మైన అంశాలు వ్యాసంనిండా విస్తరించుకొని వున్నాయి. సమలిన వాణికాకాణజంబులనెన్నను.... విరాత్సనకైనను నేరణోలునే ?

శత్యశోధనకై సాగే చర్చలన్నిటిలో మన యిష్టా యిష్టాంను, మమకారాంను వదిలిపెట్టకలసి వుంటుంది. లేకపోతే సాధించేదేమీ వుండదు. రవి కుమార్ గారు తమ వ్యాసంద్వారా వెలుగులోకి తెచ్చిన కొత్తవిశేషాలే లేవు. ప్రగావాదు లేవనెత్తిన అనేక విష యాలకు సమాధానాలు ఆచార్య కొర్లపాటి వారి గ్రంథంతోనే లభిస్తాయి. విమర్శించేముందుగ్రంథాన్ని సావకాశంగా అర్థం చేసుకుంటూ చదవడం ముఖ్యం. అమాత్రం శ్రమకీ తట్టుకోలేకపోతే మోసంమేలు. కుమారసంభవం మానవల్లివారి కూటపవృత్తి అన్నవిష యాన్ని ఆమోదించి తెలుగు సాహిత్య చరిత్రనుంచి ఆ గ్రంథాన్ని తొలగించడం అవశ్యక రహస్యం.

# ఉద్భటారాధ్య చరిత్ర- కొన్ని ధర్మసందేహాలు

— సూర్యదేవర రవికుమార్

1987 జనవరి నెం 'సనంతి'లో ప్రచురించబడిన శ్రీ బేతవోలు రామబ్రహ్మం గారి 'ఉద్భటారాధ్య చరిత్ర-కొన్ని ధర్మసందేహాలు' వ్యాసం చదివి యీ నాలుగు మాటలు వ్రాయనుత్సాహపడుచున్నాను.

ప్రాచీనాంధ్ర సాహిత్యములో ఉద్భటుని చరిత్రను వ్రాసిన కవులిద్దరు. పాల్కురికి సోమనాథుడు 88 ద్విపదంలో ఈ కథను క్లుప్తంగా చెప్పగా తెనాలి రామలింగకవి మూదాళ్ళాసారి కావ్యంగా ఈ కథను పెంచి వ్రాశాడు. ఈ ఇద్దరి కథలకు గం భేదము లివి.

జనవ పురాణము

ఉద్భటారాధ్య చరిత్ర

1. పురము పేరు జల్లికి వల్లికి నగరము
2. పేరు- ఉడుభటుడు ఉద్భటుడు
3. ఉద్భటుని భార్య పేరు పేను సౌభాగ్యసుందరి, ధరణి సురుని కుమార్తె.
4. భూతముల సంఖ్య ఏడువందలు సంఖ్య చెప్పబడలేదు
5. భూతముల పూర్వ కథలేదు పూర్వకథ చెప్పబడినది
6. భూతములు మట్టిమీద నివసించిన నూరుదివ్యసమములు, 86,500 సం॥లు కాలము 12 వేల సం॥లు
7. కైలాసమును దేరక మిగిలిన భూతము పేరు చిత్రరథుడు. గంధర్వనాథుడు నకు పేరులేదు
8. రాజు పేరు భోజుడు ముంజభోజుడు
9. భూతము ఏడ్చినపుడు పురజనులు, వచ్చినవాడు ముంజభోజుడొకడే. రాజు వచ్చిరి.
10. రాజు చిలియందు అగ్నిని భూతమును బ్రోవుమని రాజు తన ప్రాణత్యాగము నెంకొల్పును. చేయబోగా శివుడు ప్రత్యక్షమగును.
11. భూతముతోపాటు మట్టిచెట్టు, భోజ రాజు, ఆతని బంధుమిత్రులు, పుర జనులు కైలాసమునకు వెళ్ళుదురు. భూతమునకు మాత్రమే కైలాస ప్రాప్తి.

## ఉద్యుటార్య చరిత్ర

సోమనాథ. రామలింగ కవులు ఉద్యుటుడు మరణాంతరమే పరమ శివునితో ఐక్యము చెందినట్లు తెల్పుగా, శివతత్త్వసారమున పండితారాధ్యులు ఉద్యుటుడు బొందితో కైలాసము చేరినట్లు ఈ విధముగా వ్రాసినాడు.

హరలిలాస్తవ రచనా

స్థిరనిరవమ భక్తిః దనదు దేహము తోడన్

సురుచిర విమానమున నీ

పురమున కుద్యుటుడు బ్రీతి బోవడె రుద్రా,

410 ప.

పండితారాధ్యునితో పాటు కుమారసంభవ రచయిత యగు నన్నెచోడుడు కూడ ఉద్యుటుని హరలిలాస్తవ రచయితగా పేర్కొనినాడు.

క్రమమున సుద్యుటుడు కవి

త్వము మెఱయఁ గుమార సంభవము సాంకా

రము గూఢవస్తుమయ కా

వ్యముగా హరలిలాః జెప్పి హృది మెప్పించెన్.

హరలింసు పండితారాధ్యులవారు చదివినట్లు పండితారాధ్య చరిత్రలో వ్రాయబడి యున్నది కావ్యాలంకార సంగ్రహము అను ఒక అలంకార శాస్త్రమును బరోదాలోని ప్రాచ్య పరిశోధనాలయము వారు ఉద్యుటుని కృతిగా ప్రచురించినట్లు తెలుస్తున్నది. నిడుద వోలు వేంకటరావుగారు హరలింలలో కుమారసంభవము అలంకారయంతముగా గూఢవస్తువుగా చెప్పబడినట్లు భావించారు. విచిత్రమేమిటంటే సోమనాథ, రామలింగ కవులిద్దరు ఉద్యుటుని చరిత్రలో హరలింసు గురించి కాని, ఉద్యుటుని రచనలను గురించి కాని ప్రస్తావించలేదు. ఇక తర్వాతక కవులు ఉద్యుటుని చరిత్రను వేరొక విధంగా చెప్పినట్లు వేటూరి ప్రభాకర శాస్త్రిగారు వ్రాశారు. శివభక్తుడైన ఉద్యుటుని చరిత్రను శివకవులే భిన్నరీతులలో ప్రచారము చేయుట వలన ఉద్యుటనామధేయలు ఒకరా, పలువురా అను వందే హమున కనకాశము కలుగుచున్నది. 'ఆంధ్ర వీరకైవ

వాఙ్మయ మందెప్పటను వేఱొక యుద్యుటుడు లేడు. బసవ పురాణ రచనా కాలము నాటికి సోమనాథున కాతని గూర్చి వివరములు తెలియలేదని యచ్యూనుట నమునితము' అని నిడుదవోలు వేంకటరావు గారు శివ తత్త్వసార పీఠికలో (పుట 58) వ్రాశారు. సోమ నాథుడు భక్తుల మూలమున విన్న కథనే గ్రంథస్థము చేశాడని, రామలింగకవి దేవమూర్తి గురువగు చంద్ర శేఖరుని వలన ఉద్యుటునిచరిత్రను తెలుసుకొని వ్రాశాడని కనుక 'రామలింగ కవిదే ప్రామాణికమని చెప్ప వచ్చును' అని వాకే ఉద్యుటారాధ్య చరిత్ర పీఠిక (పుట 45)లో వ్రాశారు. కాని యీ క్రింది విషయము లను పరిశీలించితే సోమనాథ రామలింగ కవుల కథ లలో చాలిత్రకాంక్షముల కన్న పుక్కిది పురాణాదే ఎక్కువగా చోటు చేసికొన్నట్లు స్పష్టం కాగలదు.

ఉద్యుటుడు క్రీ.శ. 779-818 మధ్యకాలమున కాశ్మీర దేశమును పరిపాలించిన జయాపీడుని ఆస్థాన మున కలదని సాహిత్య చరిత్రకారులందరు వ్రాసిరి ఇతనికి దినమునకు లక్ష దీనారాల (ఇక్కడ దీనార మనగా రాగి నాణెము) వేతనముట. లభ్యమైన చారిత్ర కాధారాలను బట్టి ఆ కాలమున భోజాదు రాజు లేడు. ఉద్యుటుని తరువాత కొద్ది కాలమునకే ఘూర్జర ప్రతీ హార వంశీయుడైన భోజా దొతడున్నాడు. గుజరాత్ను పాలించిన చతుకర్ణ వంశీయుడైన మూలరాజు (క్రీ. శ. 941-980) మామ కూడా భోజాడే. ఈ భోజుడు దాహమాన వంశీయుడు. ఇక ధారావగరారవిపతులై పరమార వంశీయులైన ముంజుడు- అతని నోదరుని కుమారుడైన (ముంజు) భోజుడు ఉద్యుటునికి సుమారు రెండు వందల సంవత్సరముల తరువాతి వారు.

సోమనాథ, రామలింగ కవులు పేర్కొనిన వల్లకి పురము ఎక్కడిదో చరిత్రకారులుగుర్తించలేదు. ఉద్యుటుడు తన అలంకార శాస్త్రములో వల్లకిపురమును గురించి తెలుపలేదని ఉద్యుటుని కాలమునకు కొంచెము ముందుగానే 'వలభీ పురము' అను నగరము నాళనమై

పోయినదని గ్రామవామం పరిశోధనలో నిష్పాతులైన బరోడా విశ్వవిద్యాలయ చరిత్ర శాఖాధ్యక్షులు డా॥ ఆర్.యస్. మెహతా గారు వ్యక్తిగత లేఖలో తెలియజేశారు.

పైన తెలిపిన దానిని బట్టి భోజ లేక మంజ భోజ రాజునకు ఉద్భటుని వాస్తవ చరిత్రతో సంబంధము లేదని, వారి సంబంధము కవుల కల్పన అని, అలాగే వల్లకిపురము కూడ సోమనాథుడు కల్పించినదేనని సుస్పష్టము. కనుక చారిత్రక వ్యక్తియైన ఉద్భటుని వాస్తవ చరిత్రకు మరవరమైన అభిమానము రంగులు పులముగా జనశ్రుతిని ఆధారముగా చేసుకొని స్వీయ కల్పనలతో సోమవత, రామలింగ కవులు ఉద్భటుని 'చరిత్ర'ను మనసు అందించారు.

ఉద్భటుని 'చరిత్ర'తో పాటు రామలింగకవి రచించిన ఉద్భటారాధ్య చరిత్ర కావ్యము కూడ 'ధర్మ సందేహం'కు అంబాంబా ఉండటం విచారకరం. ఉద్భటారాధ్య చరిత్రను తొలుత ప్రచురించిన వేటూరి వారు తమ పీఠికలో ఉద్భటారాధ్య చరిత్రలో గల ముడిగొండ వారి వంశవర్ణనము బనవ పురాణమున కానరాదని మూతము చెప్పి ఊరుకొన్నారు. బహుశ పీఠిక కూడా అలాడే ఇటువంటి (ఉద్భటారాధ్య చరిత్ర లోని కొన్ని భాగాలు - ముఖ్యంగా వంశ వర్ణన-ప్రక్షి ప్రాలేమో అనే) ధర్మసందేహాలు కలిగి ఉండాలి. లేక పోతే అంటి ముట్టనట్లు ఇలా రెండు ముక్కలు రాసి ఊరుకొనే మనస్సి కాదు గదా మీద అని రామబ్రహ్మం గారు వ్రాశారు. అయితే వేటూరి వారు ఆ మాటచెప్పి ఊరుకోలేదు. అదోజ్ఞాపికలో ఇంకా ఇలా వ్రాశారు "చంద్రశేఖరగురుని వరకు నా వంశక్రమమున్నది. ఈ చంద్రశేఖరుడే దేవయమృతి గురుగనని నేననుకొనుచున్నాను" అని నిడుదనాలు వేంకటరావు గారు

అనలు దేవమృతి గురువు చంద్రశేఖరుని కీర్తించుటలే రామలింగకవి ఉద్భటారాధ్య చరిత్ర వ్రాశాడని 'తై న సంప్రదాయమున హరునకు గురునకు అభేదము కాన" రామలింగ కవి చంద్రశేఖర శబ్దాన్ని కావ్యంలో ఎక్కువగా వాడాడని, శాశ్వేత్ర వర్ణన, మదాలసుని కథ తనకూ కృతిభర్తకూ కూడా గోత్రకర్త అయిన కొండియ్యని ప్రమథేశ్వరుడు సందర్శించినట్లు వ్రాయుట మొదలైన విషయాలు రామలింగకవి కోరి కావ్యంలో చొప్పించాడని వ్రాశారు. ఇది వాస్తవమే. ముందే చెప్పినట్లు ఉద్భటుని 'వాస్తవ చరిత్ర' పైరామలింగాడు లకు ముక్కువలేదు. అది ఏనాడో మరుగున పడిపోయి నది. పుక్కిటి పురాణాలకు, తమ అభిప్రాయాలకు అనుగుణంగా 'అంఘునవోపిలాసా'లతో కావ్యము చెప్పటమే కావలసివచ్చింది. కనుక ఉద్భటారాధ్యచరిత్రలో గల చంద్రశేఖరగురుని వంశానుక్తిరనం రామలింగ కవిదే అని దృఢముగా విశ్వసించవచ్చును. చంద్ర శేఖరగురుని ఇద్దరు కుమారులను కూడ ఉద్భటారాధ్య చరిత్ర పేర్కొన్నట్లున్నది. అయితే, ఈ వంశానుక్తిర నకు ముందుగల పద్యములలో కొన్ని నీరసములుగా ఉన్నాయని అవి ప్రక్షిప్తములు కావచ్చునేమో అని రామబ్రహ్మంగారు ఊహించుటతో అర్థమున్నది. ఉద్భటారాధ్య చరిత్రమీద ముక్కున గలిగి శిథిల స్థితిలోగల దాని లాళపత్రగ్రంథాలను సంపాదించి ఎత్తివ్రాసిన ముడిగొండ బనసయ్యశాస్త్రిగారో, 'లేఖక ప్రమాదముల సవరించి బువ్వరాగములఁ జూపవరకుఁ బూరించిన మల్లంపల్లి మల్లిశార్దూల శాస్త్రిగారో ఈ నీరస రచనకు కారకులు కావచ్చును.

ఉద్భటారాధ్య చరిత్రకర్త ప్రయోగించిన 'రాగించు' అన్న క్రియాపదాన్ని గురించి రామ బ్రహ్మంగారు సందేహం వ్యక్తంచేశారు. 'తీసికొను'

అనే అర్థం దీనికి ఆధునికమైనదికాదు. ఈ అర్థంలో చేమకూర వేంకటకవి ప్రయోగాన్ని శబ్ద రత్నాకరం చూపిస్తున్నది. ప్రతీకణోచితంగా ఉద్యుటారాధ్య చరిత్రలో గల ప్రయోగానికి అనువాదించు అని అర్థం చెప్పుకొనవచ్చు. కనుక ఈ విషయమై ధర్మ వందేహం అనవసరము:

ఉద్యుటారాధ్య చరిత్ర ముద్రిత ప్రతికి మూలా ఛాలైన కాళపత్రప్రతులు ఇప్పుడెవరిదగ్గర ఉన్నవో తెలియవు. 1920 నాటికే అభించిన రెండు కాళ

పత్రప్రతులు శిథిలావస్థలో ఉన్నట్లు సంపాదకులు తెలియజేశారు. కనుక ఈనాడవి అభ్యంతరాలవనే ఆశలేదు. క్రొత్తగా ఎక్కడైనా మరొక కాళపత్ర ప్రతి సంపాదించబడితే తప్ప రామబ్రహ్మంగారు ప్రక్షిప్తము కావచ్చునని అనుమానించిన ప్రథమాశ్వాసాంతమువరగల మూడిగొండ పట్టణప్రసక్తికి సంబంధించిన పద్యాలు, ఉద్యుటని భార్యానుతుల విషయమై గల పద్యాలు, రామలింగకవిచా కావా అన్న వందేహము తీరదు.

వెటరినపి అసిస్టెంటు సర్జను  
పశువైద్యశాల, తట్టిసోణ  
5 2 2 2 5 6.

దక్షిణ భారత హిందీ ప్రచార సభ- ఆంధ్ర, హైదరాబాదు

స్వర్ణోత్సవ హిందీ పరిచయ పరిణా కార్యక్రమం

ఏప్రిల్ 1987

పరిషత్ లేదీ :

19-4-1987

బిర్లాముతో పాటు పరిషత్తుల వివరం

పంపవలసిన లేదీ :

6-4-1987

ప్రచారకులు అధిక సంఖ్యలో విద్యార్థులను తయారుచేసి సహకరించ ప్రార్థన.

రామస్వామి

కార్యదర్శి



# ప్రియదర్శన

(శ్రీహర్ష రచితము)

అనువాదము : కాకరపర్తి ముఖలింగ శర్మ

:- చతురాంకము :-

(అంతరు మనోరమ ప్రవేశించును.)

మనో : అబ్బా! దేవి కెంత రోషము! ఇంత కాలము నిర్బంధించినను ప్రియనఖి ఆరణ్యికపై అనుగ్రహ మినుమంతులు చూపలేదు. (కన్నీటితో) ఆ తపస్విని తన శిర్యంధము కంటే తర్రను చూడ లేదను నిరాశచే తపించిపోవుచున్నది. ఈ నిరాశచే ఆత్మహత్య చేసికొనఁ బోవుచుండ నెట్లో నివారించితిని. ఈ వృత్తాంతము ప్రభువున కెరింగింపుమని వసంతకునితో చెప్పి వచ్చుచున్నాను.

(పిమ్మట బాంబనమాల ప్రవేశించును!)

కాంచ|| : ఎంత వెదకినను భగవతి సాంకృత్యా యని నాకు కన్పింపలేదు. కావున నీ మనోరమను కూడ అడిగెదను. (దగ్గరకు వచ్చి) మనోరమా! భగవతి సాంకృత్యాయని ఎచ్చట నున్నదో ఎరుంగుదావా?

మనో|| : (చూచి) చెబీ! కాంచనమాలా! అమె కనిపించిందనువన నేమి ప్రయోజనము?

కాంచ||

మనోరమా! ఇప్పుడు దేనికి అంగార వతి యొక లేఖ పంపెను. దానిని చదువుకొని దేవి కనుక నీకు నింపుచు మిక్కిలి దుఃఖించుచున్నది. కావున నామెకు వినోదంపఁ జేయు నిమిత్తం భగవతిని వెదుకుచున్నాను.

మనో||

చెబీ! ఇంతకూ- ఆ లేఖలో ఏమని వ్రాయబడి యుండెను?

కాంచ||

"నా చెల్లెలే నీ తల్లి. కావున నా భర్త యగు దృఢవర్మ నీకు తండ్రి యగును. ఆ కళింగ హతకు డతనిని బంధించి సంవత్సరము దాదినడి. కావున నీ వృత్తాంతమును దగ్గరనే యొన్న సమర్థుడగు భర్తకు చెప్పక ఉదాసీనతతో ఉండరాదని ప్రత్యేకించి నీకు చెప్పనక్కర లేదని" యీ లేఖలో కలదు.

మనో||

చెబీ! కాంచన మాలా! ఈ వృత్తాంతము రాకుమారికి ఎవ్వడు నెరిగింప రాదని రాజుగా రాజ్యాపించిరి కదా! ఇప్పుడెవరా యీ తరము నామెకు వినిపించిరి?

కాంచా : చదివియూరకున్న నా చేతినుంచి యుత్తరము తీసికొని స్వయముగ దేవి చదువుకొన్నది.

మనో : అయినచో నీవు వెళ్ళుము. ఇదిగో! దేవి అమెతోనే దంత వంధియందు కూర్చున్నది.

కాంచా : అట్లయిన భట్టిని దగ్గరకే యేగుదము.  
(నిష్క్రమించును.)  
(ప్రవేశము)

(అంతట సోద్యోగముగ వానవదత్తయు, సాంకృత్యాయనియు, విభవము ననుసరించి పరివారము ప్రవేశించురు)

సాంకృ : రాజపుత్రి! చాలునుద్యోగము! నీ పిత తల్లి మగడిట్టి యశస్థ నందియుండగా తెలిసియు వత్సరాజు నిశ్చింతగ నుండువాడు కాదు.

వాస : (కన్నీటిలో) భగవతి! నీవు ముక్కుకు నూటిగ మాటాడుదువు. నేను రాజు నకు చేయవలసిన పని చేయనప్పుడు అతనికి నా వాతితో పనియేమి? పిన తల్లి ఆ విధముగ వ్రాయుట యుక్తమే. ఆమె ఇప్పటికిని నన్ను మునుపటి వానవదత్తయే యనుకొనుచున్నది. నీకి ఆరణ్యకా వృత్తాంతము ప్రత్యక్షమే కద! తెలిసియు, నీవేం ఇట్లా పలుకుచున్నావు.

సాంకృ : కనులార చూచితిని. కనుకనే ఇట్లా చెప్పుచున్నాను. కౌముది మహాత్మవములో నిన్ను నవ్వించుటకే రాజు అట్టి యాట యాడెను.

వాస : భగవతి! ఈ విషయములో నత్య

ముగ హసింపఁబడితిని. భగవతి యగు నీ ముందు సిగ్గుచే నెట్లో నిలుచున్నాను. ఇంత ఆ కథతో నేమి ప్రయోజనము? ఈ వక్షసాతము చేతనే ఇట్టి యవస్థ బొందితిని. (విడుచును)

సాంకృ : రాజకుమారి! దుఃఖింపకుము. వత్స రాజు ఇట్టి వాడు కాదు. (చూచి) ఇదిగో! వత్సరాజు నీ కోపమును తీర్చుటకే వచ్చుచున్నట్లున్నది.

వాస : ఇవి పూజ్యురాలి మనోరథములు. (రాజును, విదూషకుడును ప్రవేశించురు-)

రాజు : ప్రియురాలిని విడిపించుట కుపాయ మేది?

విదూ : ఓ మిత్రమా! విషాదము విడుపుము. ఇదిగో నీకుపాయము చెప్పుచున్నాను.

రాజు : (హర్షముతో) వయస్య! వేగముగఁ దెల్పుము.

విదూ : మిత్రమా! నీ వెన్నో యుద్ధములందు భుజింపఁగ చూపితివి. గజకురగ పరాధి సేనలచే శత్రుబలమును చెదరఁ గొట్టితివి కనుక- ఆ సర్వ సేనా సందోహముతో అంతఃపురము ప్రవేశించి అరణ్యకను విడిపింపుము.

రాజు : వయస్య! అశక్యమునుపదేించితివి గదోయి!

విదూ : ఇది అశక్యమేమున్నది? అచ్చట మరుగుజ్జులు, వామనులు, ముగ్ధులు, ముసలివారు, కంచుకలు తప్ప ఇతరు లెవ్వరు లేరు కద !

రాజు : (అవజ్ఞితతో) మూర్ఖ! ఏమి అసంబద్ధము ప్రేమచుండివి? దేవి యను గ్రహము తప్ప వేరొక విధమున ఆమెను విడిపించు సుపాయములేదు. అందుచే జీవిని ప్రవన్నము చేసికొను విధము దెలుపుము.

విదూ : ఓయీ మాసోపవాసము చేయుము. అప్పుడు చండిక ప్రసన్నురాలు కావచ్చును.

రాజు : వేళాకోళము చాలించి దేవినెట్లు ప్రసన్నము చేసికొనవలెనో తెలుపుము.

ఉ : ముందుగఁ జోయి నవ్వుచును ముద్దయి రృష్టత గొగ్గలింతునో

సుందర చాటు వాక్యములఁ జొక్కగ జేయుచునో - విధేయులన్

చండన మను జేయుదునో? భాను పదంబుం మీద వ్రాలగా

నొందునో శాంతి? దేవి యెటువూరడియన్ దెలియంగ రాదుగా

కావున రమ్మ! దేవి సమీపమున కేగెదము.

విదూ : సివుపొమ్ము. నేనెట్లో బంధనము నుండి తప్పించుకొని ఇప్పుడిట వచ్చితిని. కావున పోవుచున్నాను.

రాజు : (నవ్వి) (ఆతని మెడ పట్టుకొని బలవంతముగ మరలించును.) మూర్ఖ! రమ్మ. (తిరిగి-చూచి) ఇదుగో దేవి దంత వలలియందు కూర్చున్నది. చేరెదను. (సిగ్గుతో చేరును)

(వాసవదత్త భేదముతో అననము నుండి లేచును.)

రాజు : ఉ॥ అననమేం వీడితివి? యంగన చాలును సంత్రమంబు, నీ కోసఖి! నీవు లేచుటిది యుక్తము కాదు త్వడియ దృష్టులన్ నే నుభివై వశంబగుదు. నింతటి యాదర మిప్పుడేలనో చేసెద వింతి! మున్నిటులఁ జేయవు క్రొత్తదనం బిదెందుకో?

వాన : (ముఖము పరిశీలించి) ఇప్పుడు నీవు విలక్షణుడ వగు చున్నావు.

రాజు : ప్రియా! నిజముగా నేను వింతుడను. ఏలన నీవు చూచు చుండఁ దప్ప చేసితిని. నిన్ను ప్రసన్నము చేసికొనుటకు పూనుకొంటిని.

సౌమి : (అననము చూచి) మహారాజ! అననము స్వీకరింపుము.

రాజు : (అననము చూచి) ఇక్కడ దేవి కూర్చొను గాక.

(వాసవదత్త భూమిపై కూర్చొనెను)

రాజు : అ! దేవి భూమిపై కూర్చొన్నదే. నేనను ఇక్కడనే కూర్చొందును.

(భూమిపై కూర్చొనును) ప్రియా!

అనుగ్రహింపుము. నేను నమస్కరించుచున్నను గంభీరమగు కోపమును ఏం వీడకున్నావు?

ఈ॥ సీ॥ కనుబొమ ముడిలేడు, కంట నీరును లేదు

ముగ్ధజంబులు ముడిత చూతు

వధరంబు మిక్కిలి యదరదు విడువక

నిట్టూర్పుండిసి నెంత ! యుందు,

వేమియు మాటాడ, వెప్పుడు ధ్యాన న

మాననంబును నుండు వలెం ! నీడు

స్మితచూకోపంబు దెప్పితియను నన్ను

గాదప్రకారంబు కరణి నేడు.

ప్రియా ! అనుగ్రహింపుము. (పాదములపై పడును.)

వాస || :- మిక్కిలి సుఖించుచున్నావు కద  
యిప్పుడు ! దుఃఖించునన్నెరి విచా  
రింపఁజేయుదువు? లేము. లేము ఇట  
కోపించిన వారెవ్వరు ?

సాంక్య || :- లేము, మహారాజా ! లేము. ఈమె  
యుద్వేగమునకు వేరొందు కారణ  
మున్నది.

రాజు :- (సంతమముగ) భగవతీ ! ఏమది!

సాంక్య || :- (చెవిలో చెప్పును)

రాజు :- (నవ్వి) ఇది ఇట్లయినచో ఇకనీ  
యుద్వేగము చాలును. నాకిది తెలి  
యును. ఈ ప్రయోజనమందు నేను  
కృతకృత్యుడనయితిని. దేవికి సంతోష  
వృద్ధి పొందింపవలయునని ఇంతవరకు  
చెప్పలేదు. దృఢవర్మ వృత్తాంతము  
విషయు ఇంత విస్మయముగ నుండునా?  
ఆ వాడ వచ్చి కొద్ది రోజులయినది.  
ఇప్పుడక్కడ జరుగుచున్నది.

సేఁలు ముందుగా విజయ సేనుని నేతృతనేగి  
దుర్గమున  
బూనిక మట్టడింప దని పోయె ప్రభావము  
శత్రురాజుకున్,  
దాను కళింగ నీచుడట దైర్యము ఏదెచు  
చొచ్చె దుర్గమున్;  
వానికి కోటగోడలె ఘంఠగు రక్షణయ్యె  
నత్రతీన్.

అట్టియవస్థగల యాతడు

అహవంబున యందు నసమర్థుడయ్యెను  
వీరభద్రోద్వృత్తి వెనుకజడియె  
హయహస్తిసత సేన హతమయ్యె పూర్తిగా,  
శిథిల పొడ సూపె సేనయందు

నేడైన రేపైన నిక్కము నాసేన  
కోటగోడఁనెల్ల కూలద్రోసి  
వెంటనే యెల్లెడ వెదకి శత్రునిపట్టి  
సమయించె నను మాట సరగ విన్నెను.

సాంక్య || :- రాజపుత్రీ ! వత్సరాజు ప్రవీరకారు  
చేయకుండనుండునాయని నీకు తొలు  
తనే చెప్పితిని.

వాస || :- ఇది యిట్లయిన నాకు మిక్కిలి  
ప్రియము.

(ప్రవీరని ప్రవేశించి)

ప్రవీర || :- ప్రభువుకు జయము ! విజయ సేనుడు  
దృఢవర్మ కిందుకితో కలిసి సంతోష  
సముత్సర్జన లోచనుడయి పిఠుమును  
తెచ్చు కోరికతో ద్వారచుండున్నాడు.

వాస || :- (సంతృప్తముగ) భగవతీ ! ఆశ్చర్యత్రు  
నిచే సంతోషి పట్టబడితిని తలచు  
చున్నాను.

సాంక్య || :- వత్సరాజు పక్షపాతిని గదానేను. నేనే  
విజయ పలుకను. (ఏనట్లు విజయ  
సేనుడు కంచుకి ప్రవేశింతురు)

విజయ సేనుడు :- ఇప్పుడు స్వామి పాదములు చూడఁ  
బోవుచుండటచే ఏదో సుఖాతి  
శయము ననభవింపుచున్నాను.

కంచు :- అది నిజమే. చూడు.

గీ || స్వామి ఎట్లున్న భృత్యుడు వానిఁ గాంచి  
సౌఖ్య నిర్మరుడగుచుండు వత్సముగను  
శత్రులంగెల్లి ప్రభుభియాజ్ఞలు పొనర్చు  
భృత్యుడనంద మందగా వింత ఏమి ?

(ఇరువురును సమీపించి)

ఇరువురు :- దేవా ! జయమగుగాక !

రాజు :- (ఇరువురను కౌగిలించుకొనును)

కంచు :- దేవీ ! అదృష్టవశమున వర్తిల్లు చున్నావు.

ఆ॥ ఆ కళింగ హతకుడంతయు బెందెను  
మన ప్రభుండు రాజ్యమును గ్రహించె  
విజయ సేనుడిట్లు చెన ప్రభు నానతి  
తానొనర్చి యిటకుఁ దరలివచ్చె.

వాస॥ :- భవతి! ఈ కంచుకిని నీ వెడగుదువా?

సాంక్య :- ఎరుగకపోవుచేమి? ఈతని చేతనే నీ  
పినతల్లి నీకు పుత్రికా యుగమును  
పంపినది. ఆశదేకదా ఇతడు!

రాజు :- భక్తి! విజయ సేనా ! గొప్పవనియొన  
రించితివి. (విజయ సేనుడు పాద  
ములపై పడును)

రాజు :- దేవీ ! అదృష్టవంతురాలవు. ఆర్య  
దృఢవర్మ రాజ్యము నందినాడు.

వాస :- (సంతోషముగ) అనుగ్రహింపబడితిని.  
ఆర్యపుత్రునకు జయమగుగాక.

విదూ॥ :- ఇట్టి ఆభ్యుదయ సమయమున రాజు  
కులములో ఇవి చేయవలయును.  
(రాజును చూపించి వీణవాయింపుట  
నడించుచు) గురుపూజ, (తన  
యాజ్ఞోపవీతమును చూపుచు) బ్రాహ్మణ  
సత్కారము. (ఆరణ్యకము సూచించి)  
సర్వబంధన మోక్షమున్ను.

రాజు :- (వాసవదత్త విసకుండ, చిట్టిక  
వేయుచు) సాధు! మిత్రమా! సాధు!

విదూ :- భవతి ! నీవిట నేమాజ్ఞాపించు  
చున్నావు!

వాస :- (సాంక్యత్యాయనిని చూచి, సస్మిత  
ముగ) ఈ హఠాత్తునిచే ఆరణ్యక విడి  
పింపబడినది.

సాంక్య - తపస్వినియగు నామెను బంధించియేమి  
ప్రయోజనము?

వాస :- నీ యిష్టమే కానిమ్ము.

సాంక్య :- ఆయినచో నేనే యామెను విడిపింతును.  
(నిష్క్రమించును)

కంచు :- దృఢవర్మ మహారాజీ వందేశమును  
కూడ పంపెను. నీ అనుగ్రహము  
వలన కోతినదంతయు నెవ్వరెను.  
అందుచే ఈ ప్రాణములు నీవి. వీనిని  
నీయిష్టము వచ్చినట్లుప్రయోగించు కొన  
వచ్చునని.

రాజు :- (లజ్జతో తలవంచి నింబడును)

విజ దేవా ! దృఢవర్మకు మీ పయనున్న  
ప్రీతి విశేషము వర్ణింపనశక్యము.

కంచు దేవా! నీకు ప్రతిపాదించిన నాకుమార్తె  
యగు ప్రియదర్శన తప్పిపోవుట  
వలన సంబంధము కాలేదని నాకు  
దుఃఖము కలిగినది. కావున వాసవ  
దత్తను నీవు పెండ్లాడుటచే దుఃఖము  
పోయినట్లే.

వాస ॥ - (కన్నీటితో) ఆర్య కంచుకి ! నా  
చెల్లెలు తప్పి పోయినదా !

కంచు - రాజపుత్రీ ! ఆ కళింగ హతకుడు  
దండయాత్ర చేయగా అంతఃపుర  
కాంతలు అటునిటుచెదరగా, అమెను  
చూచి ఇక్కడ నీమె యుండకూడ  
దని నిశ్చయించి నేనామెను తీసికొని  
వచ్చిరాజు దగ్గరకు బయలుదేరితిని.  
ప్రయాణమునక ననుకూలత కనిపించి  
తిరిగిరాగా వింధ్యకేతునితో కూడ ఆ  
ప్రదేశమెవరిచేతనో అక్రమింప  
బడినది.

రాజు (నన్నీతముగ) విజయసేన ! ఏమి చెప్పుదును?

కంచు :- అచ్చట ఎంత వెదకినను ఆమె నాకు దొరకలేదు. అప్పటినుండి ఆమె ఎక్కడనున్నదో తెలియదు.

(అంతట మనోరమ ప్రవేశించును)

మనో :- భట్టిని ! ఈ తపస్విని ప్రాణసంశయ మందున్నది.

వాస :- (కన్నీటితో) ప్రియదర్శనా వృత్తాంతము నీవు నెరుంగుదా !

మనో :- ప్రియదర్శనా వృత్తాంతము నేనెరుగును. ఈ ఆరణ్యిక ఉదయకాల భోజన మిషతో విషముత్రాగి ప్రాణసంశయ మందున్నదని నేను విన్నవించుచున్నాను. కావున భట్టిని రక్షింపవలెను. (అని యేడ్చుచున్నది)

వాస :- (స్వగతము) అయ్యో ! ప్రియదర్శనా దుఃఖమారణ్యికా వృత్తాంతముచే మరుగున పడినది. లోకమతి దుర్జనము. నన్ను మరియొక విధమున తానింపవచ్చును. కావున ఇప్పుడిట్లు చేయవలెను. (ప్రతాపము సంభ్రమముగ) మనోరమా ! ఇచ్చటికే తీసికొని రమ్ము. స్నానకాలములో విషవిద్య నేర్చిన అర్యపుత్రుడిటనున్నాడు.

(మనోరమ నిష్క్రమించును. పిమ్మట మనోరమచే తీసికొని రాబడి విషవేగము నదించుచున్న ఆరణ్యిక ప్రవేశము)

అర :- సఖి ! మనోరమా ! ఎందులకిప్పుడు నన్నీయంధకారములో త్రియ చున్నావు?

మనో :- (విషాదముగ) అయ్యో ! అయ్యో !

విషము కన్నుల తెక్కినది. భట్టిని ! వేగముగ రక్షింపుము. ఈమెకు విష మధికముగ ఎక్కినది.

వాస :- (సంభ్రమముగ రాజును తన చేతితో గ్రహించి) అర్యపుత్ర ! వేగముగ రమ్ము. ఈ తపస్విని అపదలో నున్నది.

(అందరూ చూచుచున్నారు)

కంచుకి :- (చూచి) ఈమె రాజపుత్రి ప్రియదర్శన నెంతయుఁ బోలియున్నది. (ప్రతాపముగ, వాసవదత్తను చూచి) రాజపుత్రి ఈ కన్యక ఎక్కడిది!

వాస :- అర్య ! వింధ్యకేతుని కూతురు. ఆతనిని చంపి విజయసేనుడిమెను తెచ్చినాడు.

కంచుకి :- అరని కూతురెక్కడ ? ఆ రాజపుత్రియే హా! హతోస్మి ! మంద తాగుడను. (భూమి మీదపడి లేచి) రాజమహీ! ఈమెయే. ఆ ప్రియదర్శన నీ వెల్లెలు అపదలో నున్నది.

వాస :- అర్యపుత్ర ! రక్షింపుము. నా సోదరి అపదయందున్నది.

రాజు :- ఊరడిల్లు మూరడిల్లుము. చూచెదను. అక్కటా

గీ॥ చిక్కనా లేనె సోనలఁ జెలుపు మిగులు  
తమ్మి మొగ్గను భృంగము తమిని జేర  
మంచు తాకిడి నా మొగ్గ మాసిపోయె  
వారచ ఫలియింప నేరదు వామవిధిని.

మనోరమా! ఆమెకు తెలివియున్నదో లేదో అడుగుము.

మనో :- సఖి ! నీకు స్మృతి యున్నదా ?

(కన్నీటితో కడుపును) చెరి! నీకు స్మృతి యున్నదా?

ప్రియ|| : (అవిస్మృతముగ) ఇంత అపస్తృ పొంది నను ఆ మహారాజు కనబడనే లేదు. (అర్థోక్తిలోనే భూమిమీద పడును)

రాజు శు|| నీ|| కన్నులు మూయుచున్నది కనులాక్షి ఆలమె చీకటి నాకు నలు దెనలను ప్రతిరద్రమయ్యె నీ పదతికిఁ గంతంబు ఆతికష్టమున మాటలాడుచుంటి శ్వసితంబు హతమయ్యె వనిత కీమేకు నాకు

తనువె నిశ్చేష్టత నెనసియుండె విషవేగముక్కుచే ప్రియురాలి వేధించు నంతట దుఃఖమే యయ్యె నాకు.

స|| (కన్నీటితో) ప్రియదర్శనా! తెమ్ము ఇదిగో మహారాజు ఇటనున్నాడు. ఇప్పుడేమి ప్రయోజనము? తెలియక తప్పుచేసితిని. అందుచే కోపించి నాతో మాటలాడవు. అనుగ్రహింపు మను గ్రహింపుము. మరి ఇక ఎట్టి తప్పును చేయను (మిదికి చూచి) దైవహతక! నేనేమి యపకారము చేసితిని. నా సోదరి ప్రియదర్శన ఇట్టి యవస్థ నంది నది. (ప్రియదర్శనపై పడును)

విదూ|| ఓ వయస్య! వీల మూఢుని వలె నుండి పోయితివి? ఇది విషాదమునకు కారము కాదు. విషము విసమించు చున్నది కద! కావున నీ విద్యా ప్రభావమును చూపుము.

రాజు|| నిజమే, (ప్రియదర్శనను చూచి) ఇంత వరకు నేను మూఢుడనైతిని. ఇప్పుడే ఈమెను బ్రతికింతును. నీరు నీరు...

విదూ|| : (పోయి తిరిగి వచ్చి) ఇదిగో నీరు.

రాజు|| : (దేరి ప్రియదర్శన మీద చేయి వేసి మంత్రమును జపించుట నడించును)

ప్రియ|| : (మెల్లగా లేచును)

వాస|| ! ఆదృష్టవశమున నా సోదరి తిరిగి బ్రతికినది.

విజు|| : ఓహో! ప్రభువు విద్యా ప్రభావము

కంచు|| : అహో! ప్రభువు నరేంద్రత అన్ని చోటల సప్రతిహతము కదా!

ప్రియ|| : (లేచి కూర్చొని ఆవులింత నడించుచు అస్పృష్టముగ) మనోరమా! చిరకాలము నిద్రపోయితిని గదా! ఏమీ ఎవరి యందును చైతన్యమే లేకున్నది.

విదూ|| మిత్రమా! నీ మంత్ర వాదిత్వము స్పష్టమయ్యెను.

ప్రియ|| (సాఖిలాదముగ రాజును చూచి) (సంజ్ఞ ముగ కొంచెము మాఖము వంచియుండును)

వాస|| ఆర్యపుత్ర! ఇప్పుడు కూడ నీమెచ విషము అస్పృశ్యురాలిగా చేయ చున్నదా?

రాజు|| (వస్థితముగ)

శు|| నీ|| దృష్టియా సహజమౌ తీరున లేడింక

పలుకులు విశదమౌ భాతిలేవు

ఒడలేము పులకం నొప్పెను జెమటచే

తనువెల్ల మిక్కిలి తడిగనయ్యె

స్తన భారమును మోయ జనియించు క్షేణ

నిలునెల్ల కంపించు నెంత కిప్పుడు

తంతు నిప్పుడు కూడ తరుణికి విషమెల్ల

దిగుట లేదని కొంత మిగిలెననయి

కంచు॥ : (ప్రియదర్శనను చూచి) రాజపుత్రి !  
మీ తండ్రిగారి యజ్ఞ నొనరించు  
కంచుకి. (అని పాదములపై పడుచు)

ప్రియ॥ : (చూచి) ఏమీ కంచుకి ఆర్య వివర  
వనువు? (కన్నీటితో) హా తండ్రి!  
హా తల్లి !

కంచు॥ : దుఃఖమేలనమ్మా ! నీ తలిదండ్రులు  
వత్సరాజు వ్రాసిన వలన జేమ  
ముగ నున్నారు. మరల రాజ్యము  
వారి చేతికి వచ్చినది.

వాస॥ : (కన్నీటితో) ఓ ఆవత్యవాదిని !  
రమ్ము. ఇప్పుడయినను భగినీ స్నేహ  
మును చూపుము. (కొగిలించుకొని)  
ఇప్పుడూరడిల్లుచున్నాను.

విదూ॥ : పూజ్యారా! నీవు నీ చెల్లని కొగి  
లించుకొని సంతోషించుచున్నావు.  
వైద్యుని పారితోషికము మరచితివి.

వాస॥ : వసంతక ! మరవలేదు. (రాజును  
చూచి నవ్వుచు) వైద్యుడా! చేయి  
రావుము. నా సోదరి ఆరవేతిని పారి  
తోషికముగా ఇచ్చుచున్నాను.

రాజు॥ : (చేయి చాచుచు)

వాస॥ : (ఆతని చేతికి ప్రియదర్శనా హస్తము  
నొసగుచున్నది)

రాజు॥ : (చేయిలాగుకొని) దీనిచే నేమి సయో  
జనము? ఇప్పుడే ఎట్లో అనుగ్రహించి  
తివి.

వాస॥ : స్వీకరింపక పోవుటకు మీరెవరు?  
మొట్ట మొదట నాన్నగారే ఇచ్చిరి.

విదూ॥ : మిత్రమా ! రాజుని గౌరవింపవలెను  
సుమా! ఈమెకు ప్రతికూలము చేయ  
కుము.

వాస॥ : (రాజు చేతిని బలత్కారముగ లాగి  
ప్రియదర్శన చేతిలో నుంచుచున్నది)

రాజు॥ : (నవ్వుచు) దేవి సమర్థురాలు. మరి  
యొక విధముగ చేయుటకు సమర్థు  
డను కాను.

వాస॥ : ఆర్యపుత్ర ! ఇంకను నీకేమి ప్రియ  
మొనరింపవలెనో చెప్పుము.

రాజు॥ : ఇంతకంటె నేమన్నది? చూడు.

శు॥ సీ॥ పూర్తిగా దృఢవర్మ పొందె స్వరాజ్యమ్ము  
మరల మిక్కిలి హర్ష గరిమ మీరె  
ఆలకతో దవ్వగా నరిగిన నీ విప్రు  
డిప్పుడే ప్రేమతో నెనగుచుంటి  
నీ ప్రియదర్శన నీ ముద్దు చెల్లు  
జీవమ్మతో నిన్ను చేరకొనియె  
ఇంతకంటెను నాకు నింకేమి ప్రియమని  
ప్రార్థింతు నిప్పుడో పద్మ నయన !

అయినను ఇట్లగుం గాక !

శు॥ సీ॥ ఇష్ట వృష్టుల భూమి నిండుండు కురిపింప  
ధర సస్య సంపదఁ దనరు గాక !

విప్ర వరుల్వేద విధి యజ్ఞక రైలై

దేవతా ప్రీతి సాధింతు గాక

సజ్జన సంగతి వర్తకాలములందు

నుచితమై స్థిరముగా నుండుగాక

వజ్రలేపాభ దుర్బర పిశునోక్తు

లదగి పూర్తిగ శాంతి యలరుం గాక.

(అందఱును నిష్క్రమింతురు)

(ఇది చతుర్థాంకము సర్వము)

సమాప్తము



# వార్తానామ

## హిందీ మహావిద్యాలయం-విజయవాడ

11-8-1987వ, తేదీ బుధవారము కేంద్ర ప్రభుత్వము వారి రీజినల్ హిందీ ఆఫీసరు హెన్రీదేవే గారు, డ. థా. హిందీ ప్రచారసభ-ఆంధ్ర కార్యదర్శి ఎ. రామస్వామిగారు, ఆగస్టు పరీక్షలకు తయారగు క్లాసుల ప్రారంభసందర్భములో మహావిద్యాలయము సందర్శించిరి. ఈ సందర్భములో విద్యాలయం ప్రెసిసిపాల్ కాజివెంకటేశ్వరరావుగారు వారికి స్వాగతం చెప్పచు—

అఖిల భారతావనిలో పేరు ప్రఖ్యాతులు పొందిన ఆంధ్రప్రముఖులెందరో, డ. థా. హిందీ ప్రచారసభ-ఆంధ్రకు అధ్యక్షులుగావుంటూ, తమ ఆశీస్సులతో ఆంధ్రకాళి ఆధ్వర్యమున యీ మహావిద్యాలయమును

ప్రారంభించిరి. ప్రస్తుతము కేంద్ర ప్రభుత్వమువారి నుంచి తగినంతగా గ్రాంటు లభించకపోయినను, అద నంగా కూడ కొంతభరించి, ఆంధ్రసభవారు యీ విద్యాలయము నడుపుచున్నారనిరి.

ముఖ్యఅతిథి దేవేగారు మాట్లాడుచు—నక్షిణ దేశంలో, ముఖ్యంగా ఆంధ్రప్రదేశ్లో ఎవటకు వెళ్లినా, హిందీవ్యాప్తికి కొనసాగుచున్న కృషితనకు నంతుప్రిని కలిగిస్తున్నదనియు, డ. థా. హిందీ ప్రచారసభ-ఆంధ్రకాళి వారి ఆధ్వర్యమున జరుగు చున్న పనులన్నియు, నాకు ప్రత్యక్షముగాను పరోక్షముగాను కూడ ఘాత్రిగా అవగతమే గనుక, అవ కాళము కలిగినపుడెల్లను, మరింత అధికంగా గ్రాంటు, కేంద్ర ప్రభుత్వము నుంచి రాబట్టటానికి నాశక్తికొలది కృషిచేస్తాననియు చెప్పిరి.



ఆగస్టు తరగతుల ప్రారంభ సందర్భంలో డి. 11-8-1987 వతేదీన హిందీ మహావిద్యాలయం సందర్శించిన కేంద్ర హిందీ రీజినల్ ఆఫీసర్ శ్రీ హెన్రీదేవే గారు, ఆంధ్రకాళి కార్యదర్శి శ్రీఎ. రామస్వామి గార్లతో ఉపాధ్యాయులు, విద్యార్థులు.

హిందీపాదాన్యతను ఎవరూ కాదనజాలరు. హిందీసభ్యులను విద్యార్థులందరూ భవిష్యత్లో లాభమే పొందుతారని, నష్టపడేదేమీ వుండదని కూడ నొక్కిచూచుకుంటుంది.

అధ్యక్షులు రామస్వామిగారు దేదేగిరి కార్యదీక్షను, దక్షిణ భారత హిందీప్రచార సభయందు వారికున్న అత్యధిక అనురక్తిని తెలియజేస్తూ ఇట్టనిరి.

ఆంధ్రసభవారు ముప్పది సంవత్సరాలుగా యీ మహావిద్యాలయము నడుపుచున్నారు. అవిచ్ఛిన్నముగా నడుస్తున్న యీ విద్యాలయంలో చదివిన వారనేకమంది, సభకార్యకర్తలుగాను, ఉపాధ్యాయులుగాను తదితర ఉద్యోగాలలోను ఉండుట ఎంతో హర్షించ దగిన విషయమనియు, భవిష్యత్లో మాయీ విద్యాలయమే గత, విజయవాడపట్టణంలో పని చేస్తున్న తదితర విద్యాలయములను కూడ సమన్వయ పరచి, హిందీ భాషా వ్యాప్తికొక సంఘటిత రూప మివ్వాలనే యోచన గలదన్నారు. అదనపు యోగ్యతగా హిందీ భాష బేసివారికి, ఆంధ్రప్రదేశ్ వెలుపల ఉద్యోగములు రాని రోజు కూడ రానున్న కాలంలో వస్తుందని కూడ చెప్పి విద్యార్థుల నానందపరిచిరి.

ఉపాధ్యాయుని Ch. కామేశ్వరగారి అభినందన సమర్పణతోనూ, భాయా చిత్రము తీయటంతో నమావేశము ముగిసింది.

సంతాంత సమారోహ మరియు

హిందీ ప్రమాణపత్ర వితరణోత్సవము  
పామిడి

స్థానిక హిందీ ప్రేమి మండలి అధ్యక్షులు హిందీ పరీక్షార్థుల సంతాంత సమారోహ, ప్రమాణపత్ర వితరణోత్సవము డి 12-2-87 న జరుపబడినది.

ప్రార్థనానంతరము శ్రీ సరస్వతీ పూజ జరుపబడినది. ప్రేమి మండలి కార్యదర్శి శ్రీ జె ప్రసాద్ గారు అతిథులకు స్వాగతము పలికిరి.

సభకు స్థానిక హిందీ ప్రచారకులు శ్రీ ఎ.వి. ఉమాశంకర్ గారు అధ్యక్షత వహించి, హిందీ ప్రచారంలో ద.భా.హిం.ప్ర. సభ యొనర్చు కార్యకలాపములను వివరించి, సభ స్వర్ణజయంతి పుత్సవ సభిం వివరములను తెలిపిరి. ప్రస్తుత పరిస్థితులలో కూడా హిందీని అభ్యసించి ప్రోత్సహించవలెననివిద్యార్థులకు హితము పలికిరి.

ముఖ్యఅతిథులైన శ్రీ వై. సుబ్రహ్మణ్య కర్క డి.సి., డి.ఇడి., గారు, హిందీ భాష నభ్యసించుట వలన భారతీయ ప్రజలలో సహకార భావమును పెంపొందించుకొనవచ్చునని చెప్పి, హిందీని జాతీయ భాషగా గౌరవించవలెనని నుడిపిరి. తర్వాత వారే గత ఆగస్టు '86లో పుత్తీర్ణులైన పరీక్షార్థులకు ప్రమాణ పత్రములను ఐహళాకరించిరి.

కార్యదర్శి వందన సమర్పణము తర్వాత "జన గణమణ"తో సభ ముగిసెను.

ద.భా. హిందీ ప్రచార సభ- మద్రాసు

పరిశో విభాగం

1971 పూర్వం రాష్ట్రభాష విశారదలో ఉత్తీర్ణులై ఉద్యోగము చేస్తున్న అధ్యాపకులకు సూచన :

1971 కి పూర్వం దక్షిణ భారత హిందీ ప్రచార సభ రాష్ట్ర భాష విశారద పరీక్షలో ఉత్తీర్ణులై హిందీ అధ్యాపకులుగా పని చేస్తున్న వారి సౌకర్యార్థమై ఒక విశేష రాష్ట్ర భాషా ప్రవీణ పరీక్షనడుపుటకు నిర్ణయము జరిగినది

ఈ పరీక్ష 1987 మే నెల చివరివారంలో మద్రాసు కేంద్ర సభ లోను మరియు ప్రాంతీయ సభలలోను

జరుపబడును. (పైదరాబాదు టైలరబాబాదులోని ఆంధ్ర సభ భవనములో జరుగును)

రెండు వ్రాత పేపర్లు మౌఖిక పరీక్ష రూపంలో పరీక్షలు జరుగును.

1. పరీక్షా కుంభము 75-00

2. 1వ ప్రశ్నపత్రము

రామచరిత మాసన్ (అయోధ్యా కాండ)

కురుక్షేత్ర

ఆధునిక హిందీ నిబంధ్

హిందీ సాహిత్య కా ఈతిహాస్

(రామచంద్ర కృత్)

2 వ ప్రశ్నపత్రము

1. సరళ భాషా విజ్ఞాన్ (నగరీ ప్రచారిణి)

2. కావ్యప్రదీప్ సభ)

3. స్కందగుప్త

4. సుబహ్ కే భూరీ

5. హిందీ భాషా టెర్ నాగరీలిపి

అధ్యాపకులు రాము పని చేయుచున్న స్కూలు ప్రధానాధ్యాపకుని నిరాధ్యక్షుల పాటు డి. 10-4-87 నాటికి దరఖాస్తు పారము నింపి కుల్య సహితముగా తమ ప్రాంతీయ సభకు చేర్చగలరు,

పరీక్షా కారీఖు 24-5-1987

ప్రథమ ప్రశ్నపత్రం ఉ॥ 9-00 నుండి 12-00

ద్వితీయ ,, 1-00 నుండి 4-00

మౌఖిక పరీక్ష 4-00 లకు

తేదీ 2-8-1987 ముక్తాబాయి

మద్రాసు 17 పరీక్షా కార్యదర్శి

హిందీ పరీక్షల ధృవపత్రముల,

ప్రధానోత్సవము. చెన్నముక్కపల్లె

జిల్లా ప్రజా పరిషత్ ఉన్నత పాఠశాల చెన్న మక్కపల్లి, రాయచోటి పండులం, కడప జిల్లాయందు ఆగష్టు 1988లో నిర్వహించిన హిందీ ప్రాథమిక, మధ్యమ, రాష్ట్రీయ భాష మరియు పరిచయ పరీక్షల యందు కృతార్థులైన విద్యార్థులకు 27 జనవరి 1987వ తేదీన ధృవ పత్రముల ప్రధానోత్సవము జరిగినది.

ఈ ఉత్సవము శ్రీ ఎన్. వెంకటరమణ దీవర్ గారి ద్వైవ ప్రార్థనతో ప్రారంభింప బడినది. ఈ ఉత్సవమునకు పాఠశాల ప్రధానోపాధ్యాయులు శ్రీ ఎమ్. నరసింహారెడ్డి ఎమ్. ఎ. బి. ఇ. డి. గారు ఆర్యక్షత వహించిరి. ఈ సభకు గౌరవ అతిథిగా పాఠశాల అభివృద్ధి కమిటీ ఆధ్యక్షులు శ్రీ కె. పుల్లారెడ్డి గారు వేంచేసి సభకు ధృవ పత్రములను కృతార్థులైన వారికి అందజేసిరి. శ్రీ ఎమ్. నరసింహారెడ్డి గారు మాట్లాడుతూ ప్రస్తుతము హిందీని 6వ తరగతిలో రద్దు చేయడము, 7వ తరగతి నుండి కొనసాగించడము, వచ్చే ఏడాది 7వ తరగతికి కూడా హిందీని రద్దు చేయడము చాలా దురదృష్టకరమనిరి. జాతీయ సమైక్యతకు ఉన్నత ఉద్యోగ నిర్వహణకు, జాతీయ భాష యైన హిందీ చాలా అవసరమని వక్కాణించిరి. ప్రస్తుతము పాఠశాలలో నిర్వహింప బడుచున్న హిందీ పరీక్షల ద్వారా పిల్లలు హిందీ భాషను నేర్చుకొని హిందీ లిపి వేసిన లోటు భర్తీ చేసుకొనవలసినయ్యు, విద్యార్థులందరూ హిందీలో తమ అక్షరాలను పెంచుకొనవలసినదని ప్రబోధించిరి.

గౌరవ అతిథి మాట్లాడుతూ హిందీ యొక్క ప్రాముఖ్యతను మరియు హిందీ పండితుని యొక్క కృషిని ప్రశంసించిరి. ఈ పాఠశాల హిందీ పండితులు శ్రీ యర్రపురెడ్డి పద్మనాభ రెడ్డి గారు హిందీ యొక్క జాన్మభాషాన్ని అవసరాన్ని, గురించి వివరించి, హిందీ నేర్చుకొను విద్యార్థులకు హిందీ నేర్పుటలో తన సహృద్ధకృషిని అందజేయుచునని తెలిపిరి.

ఈ సభలో ఈ పాఠశాల ఉపాధ్యాయులైన శ్రీ ఎన్. రామకృష్ణమూర్తి, శ్రీ ఎన్. వెంకటరమణ, శ్రీ బి. ఎ. నాగయ్య, శ్రీ పి. వెంకటరమణ శ్రీ ఎమ్. వెంకట రమణారెడ్డి శ్రీ కె. రఘునాథ, శ్రీ పి. అక్రషన్ అలీఖాన్, శ్రీ వి. మల్లికార్జున, శ్రీ పి. జగన్నాథ రావు గార్లు మరియు ఇతర పెద్దలు పాల్గొనిరి. శ్రీ బి. ఎ. నాగయ్య గారి వందన సమర్పణ తరువాత జాతీయ గీతములో సభ ముగిసింది.

## దక్షిణ భారత హిందీ ప్రచార సభ, మద్రాసు-17

అంధ్రప్రదేశ్

1987ఏప్రిల్‌వరకు ఆంధ్రప్రదేశ్‌లో జరిగిన ప్రాథమిక, మధ్యమ, రివ్యూవాష పరీక్షలలో ఉత్తీర్ణులయిన వారి క్రమ సంఖ్యల తాత్కాలిక సూచీ ఈ దిశవ ప్రకటించుచున్నాము

### ప్రాథమిక

ప్రథమ శ్రేణి :

1 2 11 16 20 48 56 57 59 81 83 86 88 89 100 01 08 12 15 28 33 39  
42 49 51 59 62 67 73 84 91 93 205 20 21 23 30 36 41 48 52 54 57 69 70 73  
86 77 81 83 87 89 92 94 96 98 99 301 06 07 09 15 17 21 23 27 28 29 32 33  
35 37 43 47 51 59 67 74 75 87 89 95 96 99 406 08 10 20 24 46 51 56 83 87 92  
500 02 10 12 13 15 18 21 23 26 28 29 32 33 34 36 38 39 40 42 46 57 59  
60 62 63 65 83 85 91 93 600 601 06 08 13 17 19 20 21 23 24 27  
29 44 60 62 63 65 83 84 85 89 91 99 701 02 06 07 10 12 16 20 22 25 28 29 30  
31 44 52 55 60 62 63 64 66 67 71 77 84 86 87 93 800 03 12 15 17 18 21 23 26  
27 28 40 42 45 46 48 50 55 57 58 64 65 66 68 79 80 81 84 87 902 05 10 11  
14 19 22 26 27 34 41 46 48 50 52 55 57 59 60 61 64 69 73 76 86 87 90 92 95  
95 98 99 1000.

1001 02 03 05 06 07 13 17 21 22 24 25 33 41 44 47 74 75 77 78 79 83  
86 93 1100 01 05 09 28 35 36 38 39 40 44 49 71 75 79 84 85 87 88 90 94  
1202 03 06 07 08 11 17 22 27 28 46 64 66 69 72 77 79 80 82 84 85 89 90  
96 1300 04 05 16 17 19 25 26 27 52 61 63 64 66 71 75 76 86 412 13 14 16  
17 18 21 26 28 29 31 35 38 39 40 49 1531 32 34 35 37 40 45 46 47 51  
52 53 55 63 65 67 74 78 83 86 99 1600 16 24 26 28 33 40 41 44 45  
46 48 49 71 86 87 89 91 92 95 1703 06 15 30 42 49 66 68 84 87 89 90 1801  
03 04 05 07 22 24 25 29 30 35 39 56 70 84 91 92 93 96 1909 83 86 94 96 99

2000 01 11 13 14 19 21 25 26 31 33 38 40 41 43 44 46 47 50 52 55 56  
59 71 73 75 79 89 92 94 99 2100 07 12 21 24 35 38 43 57 58 59 64 65 66  
70 71 76 78 85 87 90 92 94 97 99 2215 16 18 22 25 33 34 38 39 40 42 45 48  
48 52 57 58 60 61 62 64 65 66 73 74 75 77 80 2330 32 35 36 38 39 41 42 43 47  
48 49 71 74 2401 03 11 20 21 46 47 50 53 54 63 64 69 83 85 87 88 91 99 2501  
02 09 11 12 16 17 19 22 35 41 44 47 49 78 79 2608 14 22 31 61 63 64 65 68 69  
94 2711 12 15 22 24 25 27 30 37 41 44 45 52 55 62 63 65 76 85 86 87 96  
97 2800 15 36 39 40 43 46 52 56 58 62 64 66 68 71 75 78 95 2901 07  
08 09 10 12 13 16 17 21 22 23 28 31

3006 07 18 21 32 46 47 48 49 50 53 59 71 73 74 75 80 83 85 87 88  
 92 97 99 100 02 06 03 13 15 17 18 20 24 26 27 28 30 32 33 34 37 40  
 45 3244 48 50 51 53 54 62 75 80 85 86 310 11 12 13 14 15 22 26 36 46 49  
 51 58 60 62 63 64 65 67 68 69 72 73 84 85 87 91 93 94 97 434 37 40 45  
 48 49 50 54 56 58 61 62 64 70 72 85 88 96 500 01 09 11 14 28 29 31 33 36  
 42 44 47 48 50 52 55 56 58 64 65 66 69 71 77 78 84 94 97 99 600 01 04 05  
 08 11 15 18 19 21 23 26 27 29 30 31 36 37 41 46 49 52 54 58 61 62 63 65 71  
 73 76 77 79 87 94 95 97 700 01 07 11 15 16 20 21 25 27 31 35 36 41 42  
 43 45 49 52 57 59 60 62 63 64 66 71 75 78 81 86 89 91 94 95 801 02 05  
 10 14 18 21 23 28 31 33 46 49 50 51 52 54 66 76 77 81 83 905 12 28 44  
 46 47 50 52 67 69 72 77 78

4002 03 08 11 15 16 18 33 36 42 44 45 50 57 87 88 89 145 55 215 18  
 31 32 33 38 42 43 46 50 52 53 54 59 64 83 85 87 89 92 93 95 99 300 05 10  
 12 16 18 19 23 24 26 27 29 30 31 37 40 42 43 44 46 47 48 50 52 56 62 63  
 67 70 73 74 75 82 87 91 401 15 23 36 43 65 66 68 69 75 77 82 83 84 39 90 93  
 94 96 99 501 02 03 08 10 15 16 17 25 30 39 54 60 63 64 68 69 70 71 80 84 86  
 90 95 96 604 05 07 09 14 17 20 34 36 43 44 46 47 50 52 55 59 60 62 63 66 68  
 70 71 72 74 76 78 81 91 94 97 700 01 07 14 23 30 31 33 36 40 44 46  
 51 55 57 66 68 69 75 79 82 88 95 800 01 02 04 05 06 26 32 39 40 42  
 44 46 48 49 50 52 53 57 60 66 73 75 76 81 82 88 89 90 97 98 99 924 26 29 43 44  
 45 47 49 50 54 55 58 61 65 69 71 72 73 74 76 79 86 88 90 93 95 96

5002 04 05 09 10 17 30 31 33 34 38 39 40 42 49 52 55 63 65 66  
 67 70 74 80 84 93 95 111 15 45 50 79 87 206 15 29 40 43 56 57 58 60 63 64 67  
 68 70 75 76 79 82 98 312 16 26 27 33 35 37 42 44 47 49 55 58 61 62 67 71  
 74 84 88 96 402 17 25 27 41 43 44 46 47 48 49 55 57 60 76 80 81 91 96 97 98  
 501 04 06 10 11 15 41 45 59 61 62 64 66 76 78 83 88 91 92 96 616 17 18  
 26 28 30 41 43 44 47 48 50 51 53 59 61 62 63 88 91 93 96 706 14 16 21 24  
 25 26 27 28 43 50 57 69 75 76 80 82 84 85 86 89 95 96 97 98 800 01 02 03 04  
 06 07 10 12 15 16 19 23 24 25 26 32 39 45 50 54 56 63 71 72 76 77 78 93 94 95  
 96 97 98 99 900 01 02 03 04 06 08 09 10 17 19 27 28 31 32 35 37 38 52 53 61  
 64 76 81 82 89.

6018 40 41 43 45 46 53 54 55 56 57 59 61 63 64 66 74 77 79 81  
 82 84 86 88 99 90 92 93 96 99 100 03 04 08 09 10 14 20 22 27 29 30 37  
 38 40 42 44 45 47 50 51 52 56 60 67 68 70 77 80 95 98 200 02 03 04 06  
 10 12 14 26 29 33 42 45 55 58 73 74 87 88 90 92 303 04 06 07 10 11 12 14  
 16 18 20 21 52 54 63 66 69 72 73 81 84 87 98 406 07 08 13 14 19 22 23 24 26 32  
 33 42 47 55 57 58 59 71 72 77 78 81 82 89 92 93 94 95 98 99 517 42 43 45 46

47 51 52 56 58 59 62 70 81 84 90 628 39 61 67 69 71 72 74 77 ு 84 88 ு 93 95 ு  
700 01 ு 08 10 53 66 68 91 ு 97 99 800 01 ு 04 10 16 28 31 38 39 41 43 45  
49 ு 53 56 58 ு 66 68 69 75 76 77 79 81 84 86 87 88 91 96 98 99 901 02 04  
06 ு 10 12 ு 18 24 25 26 28 29 30 42 44 49 ு 52 54 64 70 84 92 94 97 98

7000 ு 03 05 06 07 20 ு 23 26 27 31 39 40 41 43 50 53 54 65 66  
68 69 71 72 76 77 83 89 105 ு 10 12 13 15 16 19 22 23 26 33 37 ு 40 42 48  
51 54 55 57 65 66 70 76 83 85 87 89 90 91 93 94 213 30 39 51 57 58 61 63 ு  
68 70 74 89 ு 92 94 ு 300 02 03 04 06 07 09 14 ு 24 50 52 55 ு 63 65 67 69  
70 78 93 401 02 06 17 19 43 561 62 63 65 ு 72 74 ு 92 94 603 ு 08 10 11  
12 14 ு 20 22 29 31 37 38 40 41 83 87 88 89 97 98 705 07 08 09 25 28 29 30  
32 34 ு 40 46 48 ு 51 60 64 68 71 85 86 88 89 90 95 97 98 99 801 06 07 09  
10 18 24 ு 27 29 31 33 35 39 40 43 45 53 55 56 58 59 61 65 68 70 71 72 75 76  
78 80 82 ு 85 95 96 907 ு 12 19 20 22 25 26 33 36 57 61 79 80 81 83 87

8006 22 26 29 32 34 40 43 45 46 48 49 52 55 74 79 86 95 99 106 22  
24 27 29 59 72 80 200 03 17 20 21 23 25 ு 28 38 44 45 48 49 50 56 58 61 ு 64  
67 73 74 75 78 80 81 83 88 89 93 300 13 19 20 27 29 31 32 38 43 46 57 ு 61  
63 ு 66 69 70 72 ு 78 82 83 84 86 91 419 20 21 23 24 85 94 539 40 41 50 ு  
55 57 58 60 ு 79 82 83 84 89 ு 93 98 99 605 ு 10 12 ு 16 18 20 ு 27 29 32  
ு 38 40 66 68 75 76 78 84 86 87 90 91 93 ு 96 700 01 02 04 06 09 11 13 15  
19 37 39 43 45 47 48 49 51 ு 57 59 60 64 66 68 69 71 73 75 ு 80 82 84 85 87  
88 89 91 ு 98 800 01 ு 04 09 11 ு 19 21 24 27 32 35 ு 38 43 49 58 64 ு 72  
74 76 78 ு 82 86 87 88 90 93 98 915 17 21 49 54 55 70 73 75 ு 78 80 82 85  
88 89 90 92 93 94

9003 04 06 ு 09 11 ு 15 17 18 21 22 24 29 31 33 34 42 46 48 50 51  
52 55 58 60 62 65 66 77 82 83 87 165 67 69 ு 72 74 75 82 85 88 91 206 ு 12  
15 20 21 22 26 27 96 312 16 26 28 34 41 45 52 ு 56 58 59 61 62 64 65 67 69  
70 84 91 94 95 403 05 10 12 17 21 27 28 29 32 38 40 41 50 51 59 60 62 63 64 67  
69 ு 72 74 82 84 89 94 96 97 99 502 03 08 22 28 29 32 37 42 43 44 47 48 57  
59 61 66 70 72 ு 75 77 88 89 651 52 53 56 57 61 ு 64 77 78 90 715 16 20 21  
22 33 35 41 42 43 44 71 72 75 76 77 80 89 90 92 94 805 07 11 12 13 22 40 43  
44 56 57 65 68 76 73 79 83 85 900 901 ு 10 15 24 30 33 39 42 ு 45 49 50 52  
ு 56 58 ு 63 65 66 67 70 78 80 ு 85 87 ு 90 92 99

1000 01 02 03 05 07 08 10 11 16 18 19 21 23 59 83 86 87 88 91 92 94  
101 02 03 10 ு 14 16 23 27 36 43 44 46 49 ு 52 54 56 57 72 73 74 93 94 251 53  
55 56 59 62 63 66 67

**ದ್ವಿತೀಯ ಶ್ರೇಣಿ:**

3 4 6 8 9 21 22 46 47 49 51 53 55 58 60 82 87 94 95 96 98

102 05 06 07 09 10 13 14 16 23 24 27 29 30 32 34 ு 37 43 ு 48 50 52

53 55 57 60 65 66 68 70 76 79 80 81 83 85 87 89 90 92 94 95 96 98  
 200 02 03 04 06 09 15 17 18 19 22 24 29 31 35 37 38 40 42 47  
 47 49 50 51 53 55 56 59 65 67 63 71 72 78 79 80 84 85 86 88 90 91 93 95 97  
 302 05 16 18 20 22 24 25 26 31 36 38 42 44 45 46 48 50 52 58  
 60 61 62 68 73 76 80 83 84 88 90 93 94 97 98  
 400 05 07 11 19 21 22 23 25 29 32 34 37 42 45 47 50 52  
 53 55 61 77 79 89  
 501 14 16 19 20 22 27 31 35 37 43 44 45 58 84 92  
 607 15 18 22 25 26 28 30 41 43 45 46 52 53 54 75 88 96  
 700 03 05 08 11 18 21 23 24 26 36 37 39 40 43 59 50 51 57 58 59 61  
 65 68 69 70 72 73 78 80 83 85 89 90 94 95 96 98  
 804 07 09 10 14 20 24 31 34 37 39 41 43 44 49 51 54 56 59 63  
 69 74 78 82 83 85 86 88 89 90 95 97 99.  
 900 01 07 08 09 12 13 15 18 21 23 24 28 30 31 32 36 38 40 43 44  
 47 49 51 53 54 56 58 65 67 68 79 81 82 83 85 88 89 91 96.  
 1008 09 11 15 19 20 23 27 32 34 40 43 45 46 48 49 50 65 76  
 80 81 84 89 92  
 1106 07 08 10 15 17 18 27 29 31 34 45 46 63 65 66 76 80 81 83  
 89 95 98  
 1200 04 09 10 14 15 18 21 23 24 29 32 38 42 44 47 50 52 55 57  
 59 63 65 70 71 78 81 83 86 88 91 95.  
 1301 02 03 06 07 13 14 15 20 21 23 24 29 30 31 34 40 41 44 49 51 53  
 57 59 60 62 65 67 70 72 74 81 91  
 1402 03 08 11 15 19 27 30 37 41 42 52 54 55 59 62 70  
 1505 06 07 15 18 19 23 30 33 36 41 44 48 49 50 54 64 66 75 76 77  
 79 80 81 82 87 88 91 93 94 96 98  
 1604 11 14 17 18 19 21 22 23 25 27 29 32 34 39 42 43 47 50 52  
 56 58 59 61 73 75 81 82 84 85 90 93 94 98 99.  
 1700 04 08 10 14 16 17 19 22 24 28 31 32 34 38 41 44 46 47  
 54 56 59 61 65 67 70 71 74 83 85 88 91 99.  
 1800 02 06 08 09 10 12 13 15 21 23 26 27 28 31 32 34 46 47 48 53  
 55 57 60 65 67 68 71 78 80 81 82 86 88 94 95 97 99.  
 1900 03 08 10 15 20 21 22 29 30 33 34 36 40 42 43 45 47 48  
 50 54 56 58 61 63 66 73 74 80 81 84 85 88 89 91 92

2002 05 06 07 09 10 16 17 22 23 24 27 30 32 34 36 37 39 42 45 48  
49 51 53 54 58 74 76 77 78 80 84 86 87 93 95 98

2101 03 06 13 20 22 23 27 28 32 33 39 42 45 46 49 50 52 53 60 61  
67 72 75 77 80 81 83 84 86 89 91 95 96 98

2201 02 17 23 26 32 35 36 37 41 43 44 49 50 51 53 56 59 63 67 71  
76 78 79 81 88 92

2305 10 11 26 27 29 34 40 45 50 56 61 68 73 78 84 85 91 92 93

2400 02 04 08 10 13 16 22 25 26 27 30 32 37 38 42 43 48 49 51  
52 55 62 65 68 70 75 77 80 81 82 84 86 89 92 97

2500 04 08 10 13 18 21 23 26 29 30 31 33 45 46 50 52 53 58 61  
64 67 69 80 88 92

2607 09 12 13 16 18 19 23 28 30 32 33 36 43 44 52 53 57 66 72 73  
74 76 77 79 80 84 97 98 99

2700 02 14 21 23 26 31 34 42 43 46 51 57 64 69 71 72 74 75 77 81  
84 89 90 91 98 99

2808 09 10 12 13 14 19 23 24 32 33 35 37 38 44 45 47 51 63 69 70  
73 74 77 79 80 82 83 96 99

2900 06 11 14 15 19 20 25 26 29 32 33 35 41 44 45 46 48 55 56 58  
77 78 91 94 97

3000 02 04 05 08 09 16 17 19 20 22 26 29 31 39 43 44 45 55 58  
60 63 70 72 76 79 86 89 90 91 98

3101 05 07 10 11 12 14 16 19 31 36 38 39 47 49 51 54 56 59 61  
69 73 84 86 87 88 91 93 95 96

3201 04 06 07 08 10 14 17 19 20 21 24 27 29 40 45 46 47 49  
52 55 56 58 61 64 66 67 72 73 74 77 78 79 81 84 87 91 92 94 95 97

3300 01 04 05 07 08 09 16 21 23 24 25 27 35 47 48 50 59 61 66  
70 71 78 79 80 83 86 88 89 90 92 98 99

3400 02 03 07 08 09 10 12 17 18 19 21 25 28 29 31 32 33 35 36 41  
42 43 46 47 51 55 63 86 89 90 92 95 97 98 99

3502 04 05 06 13 15 17 20 22 27 30 34 46 49 51 53 54 57 59 63  
67 79 95 96 98

3603 06 07 09 12 13 14 17 22 24 25 33 34 35 39 40 42 45 47 48 50  
51 53 55 56 57 59 60 66 67 68 70 72 74 75 78 80 81 86 88 89 92 93



3702 03 04 05 08 10 12 17 18 19 23 24 30 33 34 37 40 44 58 61 65 67  
69 72 79 82 84 87 88 92 93 96 ස 99

3800 03 04 08 11 12 13 17 22 29 30 32 35 ස 45 47 53 59 ස 64 68 72  
75 84 87 92 ස 95 97 98.

3901 ස 04 06 10 13 14 16 17 19 ස 22 24 25 26 29 ස 34 38 40 43 45  
48 49 54 57 61 62 63 68 74 75 76 79 80 81 94

4001 04 ස 07 09 10 12 13 14 17 21 24 ස 32 34 35 38 40 41 43 49 51  
52 53 55 58 ස 65 67 77 78 79 83 84 91 92 93 95 96 98 99

4102 ස 05 08 10 ස 18 20 22 ස 26 30 ස 33 36 38 40 ස 43 47 48 49 51  
ස 54 56 58 59 61 ස 77 79 84 ස 87 90 ස 93 95 ස 99.

4203 05 06 08 11 12 13 14 17 19 22 ස 30 34 35 40 44 45 47 48 51 56  
61 65 67 70 71 75 78 ස 82 86 90 91 94 97

4303 04 20 22 45 49 53 54 55 65 66 68 69 71 72 77 84 85 86 88 89 92  
93 94

4400 02 03 08 10 ස 14 16 18 21 24 25 29 30 32 34 37 48 51 ස 58 60  
ෆ1 62 67 76 79 80 81 87 88 91 92 95

4500 04 ස 07 09 11 13 14 18 ස 21 24 26 27 28 29 31 32 37 40 ස 45  
48 49 51 52 55 ස 59 61 62 66 72 78 79 85 88 89 92 93 94 98 99

4603 06 08 10 ස 13 18 19 21 ස 25 27 29 ස 33 35 38 39 42 45 48 49  
51 53 54 56 57 58 61 64 65 67 69 73 75 77 80 92 93 95 96

4702 03 08 09 10 12 13 15 ස 20 22 24 25 26 27 28 32 37 47 48 49 56  
67 70 72 73 74 76 77 78 89 90 92 93 94

4803 07 24 25 33 ස 38 43 45 51 55 56 58 59 61 62 63 65 69 ස 72 74  
77 ස 80 87 91 92 93 96

4901 ස 06 08 ස 12 14 15 16 25 27 30 39 41 42 46 51 52 57 62 63 64  
70 75 81 89 94 97 99.

5001 06 07 08 11 ස 16 19 ස 22 25 29 32 35 36 37 50 51 53 64 68 72  
75 79 81 82 83 90 91 92 96 97 99

5100 ස 05 07 10 18 22 25 32 36 ස 39 42 44 46 49 51 52 56 60 64 65  
67 68 71 75 80 83 90 91 92 94 ස 99

5201 02 03 05 07 09 11 14 18 19 32 33 38 39 42 51 ස 54 59 61 62 65 66  
69 72 73 74 77 78 80 81 83 84 85 87 ස 97

5313 14 15 17 ස 25 28 29 30 32 34 36 43 48 50 ස 54 59 60 63 ස 66  
68 72 75 ස 80 85 87 89 ස 93 95 98.

5400 07 09 13 19 20 21 23 26 28 29 30 32 37 සු 40 42 45 50 සු 54 56  
58 59 61 සු 72 77 78 82 සු 85 87 89 90 94

5500 07 08 09 12 13 14 16 21 29 සු 33 35 38 39 42 43 44 49 52 53 55  
සු 58 63 65 67 සු 70 77 81 82 84 85 86 89 95 97

5602 05 08 10 15 27 29 31 35 36 37 42 46 49 60 64 79 81 84 සු 87 89  
90 92 94 97

5700 01 03 08 09 11 15 17 19 20 22 23 31 සු 35 44 45 51 58 62 63 65  
66 70 71 72 77 78 79 81 87 88 91 සු 94 99

5805 08 09 11 13 14 17 18 20 21 27 28 29 31 33 සු 38 40 සු 44 46 සු  
49 52 53 55 57 59 62 සු 67 69 70 73 74 75 89

5905 07 14 15 16 18 24 25 26 29 30 33 34 36 39 41 42 44 49 50 51 54  
56 58 60 62 63 66 සු 75 77 සු 80 83 85 සු 88 90 91 92 94 සු 97 99

6000 03 04 07 10 12 13 17 19 22 සු 26 28 30 31 34 සු 39 42 44 48 50  
52 60 62 78 80 95 97

6101 05 06 11 15 සු 19 21 28 33 සු 36 39 41 43 46 49 54 55 61 63 65  
66 69 73 81 90 93

6205 11 13 16 සු 25 27 28 30 31 34 සු 37 40 41 43 49 52 61 62 63 66  
67 68 71 76 78 80 81 82 84 85 86 89 91 94 96 සු 99

6302 05 08 13 17 19 22 සු 26 31 32 34 37 39 40 41 44 සු 48 50 53 56  
58 59 61 64 65 68 70 71 74 77 79 80 82 83 86 88 89 90 94 96 97 99

6412 16 17 18 20 21 30 31 34 35 37 සු 40 43 සු 46 48 49 51 53 56 60  
සු 63 65 66 68 69 70 73 74 75 79 80 83 සු 88 90 91.

6500 01 02 04 05 09 15 18 සු 22 24 සු 29 32 34 36 39 40 41 44 48 53  
55 57 60 61 67 71 සු 76 79 80 82 83 85 සු 89 91 92 93 95 96 97

6600සු 05 07 08 09 14 15 18 සු 25 27 29 30 31 33සු38 40 41 43 44 45  
47 සු 51 53 සු 60 62 සු 65 68 73 75 76 85 87 94

6709 11 12 14 15 17 19 සු 26 29 සු 39 41 42 44 45 47 සු 52 54 සු 59  
61 62 63 65 67 71 72 73 75 76 77 79 82 85 86 88 89 84 90 98

6805 08 11 සු 15 18 සු 23 29 30 32 42 46 48 55 57 67 70 71 73 74 80  
82 83 85 89 90 92 සු 95 97

6900 03 05 22 23 27 31 32 35 39 40 43 45 සු 48 53 55 56 62 63 67 72  
74 75 76 78 79 80 83 86 91 93

7004 08 ස 11 16 17 18 24 25 28 29 30 32 33 35 42 44 45 47 48 49 51  
55 56 57 59 61 62 63 70 73 81 82 85 87 88

7114 18 21 25 27 28 30 31 32 41 43 ස 46 50 58 59 60 62 64 67 73 74  
75 77 78 81 82 84 86 88 92 95 96 97 99

7200 ස 03 05 ස 08 10 11 27 29 32 33 34 38 44 47 48 50 53 55 60 69  
71 72 75 77 ස 87 93

7301 08 10 12 25 ස 45 49 51 53 54 66 71 ස 77 79 82 ස 86 88 90 91  
92 94 97 98

7400 03 05 11 13 22 24 26 27 28 33 34 36 38 42 46 63 66 67 68 70  
7593 96 97-

7600 01 02 09 13 21 23 24 26 28 30 34 35 36 42 ස 45 84 85 86 90 91  
93 95 96 99-

7701 03 04 10 14 26 27 31 33 41 ස 45 47 70 76 87 91 94-

7800 02 ස 05 08 11 ස 17 20 21 22 28 30 32 34 36 37 33 41 42 44 46  
49 50 52 54 57 60 62 63 64 66 69 73 77 79 81 86 97 88 90 92 93 94 97 98 99

7900 02 04 05 13 14 15 16 18 21 23 27 28 30 31 32 34 35 37 38 40 41  
43 44 47 51 ස 56 60 62 64 66 74 77 82 84 85 86 89 90 94

8000 02 04 07 10 12 15 17 ස 21 24 25 33 36 37 41 42 44 50 51 54 67  
ස 73 75 76 88 ස 93 96 97 98-

8100 01 02 05 07 ස 11 13 ස 16 18 20 23 25 26 30 32 34 35 41 47 49  
52 54 ස 58 60 62 65 66 67 69 71 73 74 75 82 86 90 91 97

8202 04 05 07 09 14 24 29 30 31 33 36 40 ස 43 47 53 54 55 57 65 66  
69 70 72 76 79 82 84 86 91 92 97

8301 02 03 05 07 08 10 11 12 14 15 17 18 21 ස 26 28 30 34 36 37 39  
40 42 44 45 47 ස 55 63 71 79 80 81 85 87 90 93 94 95 98 99

8402 06 12 15 16 17 22 25 26 27 29 ස 32 34 ස 44 46 47 48 52 54 56  
59 61 65 80 82 84 86 88 ස 92 96 97

8506 13 34 42 ස 45 47 48 56 59 81 86 88 95 97

8601 03 04 11 17 19 30 31 41 45 46 53 56 ස 60 62 69 70 72 73 74 77  
80 81 85 88 92 97 98 99

8703 08 10 12 14 18 20 21 23 24 26 27 32 33 36 38 44 46 50 58 61 62  
63 65 67 70 72 74 81 83 90 99

8807 20 22 23 25 26 28 ස 31 40 41 44 ස 48 51 ස 57 59 60 62 63 95 99

8901 03 04 05 08 10 14 18 22 23 71 72 81 83 84 86 87 91 97 98 99

9000 01 02 10 16 19 20 27 30 32 35 మ 38 40 41 43 44 45 47 49 53 54  
 56 57 59 61 63 64 72 74 79 95 98  
 9105 07 12 14 17 18 66 68 73 77 78 79 81 83 84 86 87 90 95 96 99.  
 9200 05 13 14 16 మ 19 23 24 25 28 30 మ 34 36 46 మ 54 56 57 62  
 76 78 79 82 91 92 98 99.  
 9300 02 04 06 07 09 13 14 15 17 19 20 22 24 27 29 మ 33 35 మ 39 42  
 44 46 47 48 51 57 60 63 66 68 71 మ 78 81 82 83 85 మ 90 97 98  
 9402 04 09 11 23 30 31 33 34 39 42 46 47 49 58 61 65 68 73 75 76 79  
 81 87 90 91 92 95.  
 9500 04 మ 07 09 10 21 23 24 31 34 39 40 41 45 46 56 58 60 62 63 69  
 79 80 84 85 87 90 92 94 96 97 98.  
 9600 మ 08 10 13 16 20 22 24 25 26 28 మ 31 33 34 36 38 39 40 45 58  
 74 75 76 79 80 మ 83 86 87 89 91 93 మ 99.  
 9702 మ 05 07 09 మ 12 17 18 19 23 26 28 29 30 32 34 36 38 40 45 46  
 47 70 73 83 86 87 93 95 97 98 99  
 9800 01 02 09 10 15 17 18 20 23 25 26 28 మ 32 34 మ 39 41 42 45 46  
 48 52 మ 55 58 61 మ 64 69 70 71 77 80 82 86 మ 93 96 99  
 9911 14 16 23 28 29 31 32 34 36 37 38 40 41 46 48 57 64 69 71 72 75  
 76 77 79 91 93 మ 97  
 10009 12 మ 15 17 20 22 24 మ 45 47 మ 58 60 మ 68 70 మ 77 80 81 82  
 84 85 90 93 95 96 97  
 10104 05 15 18 19 20 24 26 28 మ 32 34 35 37 39 41 42 45 47 48 53 55  
 58 61 62 63 66 68 71 75 83 88 మ 91 95 97 99  
 10201 03 04 10 11 15 19 20 48 49 50 52 57 58 60 61 64 65  
 The results of the following numbers are. **With held :**  
 4808 మ 4823, 4937, 5299, మ 5311, 5619 మ 5625, 7214 మ 7226  
 7646, మ 7682, 8925 మ 8969, 9748 మ 9769, 9873 మ 9875  
 The results of the following numbers will be announced **LATER ON:**  
 7431 మ 7560.  
 The result of the roll No- 6718 has been cancelled.

## మధ్యమ

ప్రథమ శ్రేణి

5 13 19 20 22 25 26 31 41 66 మ 70 72 73 74 76 85 86 111 14 24 271  
 మ 82 84 మ 92 94 మ 97 99 300 01 03 మ 14 16 17 20 25 27 29 33 36 41 42 43 45  
 46 55 62 63 70 73 78 89 98 405 07 13 16 30 63 86 91 92 500 23 27 35 39 46 74  
 94 637 66 68 71 701 08 14 18 19 33 38 40 46 79 80 85 87 88 90 839 40 70 921  
 35 82

1036 49 65 66 78 114 26 29 36 53 60 78 203 04 07 50 65 331 32 36  
60 68 69 72 73 74 76 77 401 26 28 33 34 43 49 50 52 56 58 80 84 97 536 37 49  
50 65 600 10 37 59 60 61 62 66 70 71 715 64 80 87 817 37 39 46 47 52 70 93  
97 910 24 31 33 41 85 88 94

2019 21 23 24 26 41 46 56 68 79 91 93 105 16 29 33 38 40 45 56 58  
60 61 62 65 68 71 73 82 90 208 12 20 21 29 33 36 41 44 47 54 55 57 62  
63 83 84 86 87 88 97 322 29 30 42 59 63 70 73 89 405 06 08 30 34 38 506 20  
33 34 46 55 606 18 67 76 83 756 81 93 95 98 800 01 03 07 08 10 12 13 15 16  
19 22 26 27 28 37 39 42 45 51 54 66 67 69 76 77 78 920 961

3049 70 81 83 86 88 90 95 106 15 41 49 50 52 53 54 56 58 62 63 65  
68 75 79 82 92 93 95 217 21 36 41 74 76 77 78 83 89 90 91 94 341 42 43 46 47  
74 75 81 86 87 93 421 28 33 55 69 81 527 38 73 91 92 611 714 15 16 22 24 35  
37 39 77 84 86 88 814 19 20 22 31 33 40 64 69 70 958 61 63 67 69 74 76 77  
79 85 86 87

4004 08 13 23 31 32 36 62 67 69 73 74 80 90 112 42 44 46 48 50 66 83 86  
98 208 31 32 34 39 50 65 80 82 83 85 87 90 98 99 300 15 439 40  
511 12 13 16 20 21 22 27 28 29 43 80 608 11 13 14 18 19 26 29 36  
45 65 722 61 64 71 73 800 09 12 20 43 55 57 59 61 89 952 55 60 62  
75 83 85 97

5000 16 22 45 49 59 63 78 79 80 81 82 84 87 93 95 98 99 100 01 03 05  
10 12 13 16 45 47 51 53 54 56 58 64 95 96 98 202 04 06 08 11 12 18  
22 26 34 40 65 311 13 26 39 41 45 52 53 54 59 64 69 70 90 92  
96 400 02 28 45 47 48 51 54 73 77 81 82 91 92 93 500 02 05  
06 07 10 11 14 23 37 38 40 43 44 47 49 52 54 60 62 67 72 73 74  
76 78 81 86 93 98 99 600 03 08 10 13 16 19 24 33 35 36 37 60  
62 79 87 92 700 07 31 69 70 75 78 82 88 93 803 08 10 11 17 20  
27 29 32 34 35 37 38 39 43 47 48 50 51 52 55 86 89 908 20 45 50 52  
58 61 62 68 79 82

6084 95 174 76 77 78 83 92 98 206 10 18 22 38 40 61 62 97

ದ್ವಿತೀಯ ಪ್ರಶ್ನೆ:

3 8 10 11 14 17 21 23 24 28 29 30 32 36 40 42 65 75 77 84 87  
99  
100 08 10 12 13 15 23 25 38 40 41 42 44 49 51 60 61 62 64 67  
70 76 77 79 80  
293 98  
302 15 17 21 23 24 26 28 30 32 34 35 37 38 44 47 49 50 51 53 56 57 59  
60 64 69 71 74 75 77 79 80 81 83 87 91 92 99  
400 04 06 08 11 14 15 17 20 21 24 28 29 31 34 37 40 43 46 51  
53 55 56 57 59 62 65 66 69 71 74 77 79 82 83 84 87 90 93 94  
95 97 98 99

- 502 10 15 18 19 21 26 29 30 31 37 40 45 47 48 50 51 53 69 71 73  
75 78 80 82 83 84 86 88 92 95 97 98 99
- 601 04 06 09 19 20 26 29 31 32 33 36 38 39 40 42 55 57 60 63 65  
67 70 73 74 75 78 80 90 92 96 98 99
- 700 05 06 07 10 13 15 16 17 20 25 28 34 35 37 39 41 42 43 45 48 50  
56 58 59 61 63 66 67 81 84 86 89 91 95 97 98 99
- 801 14 16 17 18 20 22 26 29 30 31 34 36 37 41 48 50 54 56 62  
64 69 71 78 81 85 90 94 96 99
- 900 01 02 04 10 15 20 22 24 26 30 32 33 34 36 47 50 51 52 54 55  
57 68 70 74 76 79 80 87 88 89 91 96 98 99
- 1003 06 09 19 28 29 33 34 35 37 40 41 43 45 46 47 50 54 59 61 63 64 69  
77 80 86 92 93 95 96 98
- 1100 01 03 06 08 12 15 17 18 19 22 23 27 31 35 37 39 41 42 43 46 47  
48 50 51 52 54 56 59 61 65 69 71 73 75 77 79 82 84 85 86 88 93  
95 96 97 99
- 1200 02 05 06 08 11 17 19 20 22 24 29 30 31 35 39 41 44 51 52 57 61 62  
68 69 71 87 89 99
- 1305 07 11 14 15 17 18 20 22 23 26 30 34 35 37 40 48 49 53 57 58 59 61 67  
70 71 75 78 81 83 85 86 87 92 93 96 99
- 1400 02 04 10 13 16 18 19 21 23 24 25 27 29 37 38 41 42 44 47 48 51 53  
54 55 57 62 63 67 69 71 72 75 76 78 79 82 83 86 87 88 91 96 98 99
- 1501 02 05 07 08 10 11 12 14 16 18 23 24 29 31 38 40 46 54 58 61 64  
66 72 75 79 82 85 87 97 99
- 1602 04 09 11 12 13 16 17 19 20 21 30 39 50 52 54 55 58 64 65  
72 74 75 77 79 84 85 86 88 91 93 96 97
- 1707 08 11 12 13 16 20 26 37 39 42 44 49 51 52 53 55 63 65 79  
81 86 88 91 99
- 1800 16 18 19 21 23 27 28 33 36 38 41 42 43 45 48 49 50 54 55 56 58  
61 63 65 66 68 69 71 72 73 75 84 86 88 92 95 96 98 99
- 1900 01 03 07 09 11 12 13 15 16 17 19 20 22 23 25 27 30 32 36 38 39  
45 48 49 51 57 59 60 61 62 65 67 71 77 78 81 90 91 95 99
- 2005 08 10 13 15 18 20 22 25 28 40 42 44 48 50 51 53 58 62 63 65  
67 69 71 76 80 82 83 86 87 90 94 99
- 2100 04 06 07 09 13 15 17 19 21 24 25 28 31 32 34 35 36 39 41 44 47 55  
57 59 63 64 69 70 72 74 76 77 78 80 81 83 85 86 87 89 91 94 96 99
- 2201 07 09 10 11 14 19 30 31 32 34 35 43 45 46 48 53 56 61 65 68  
77 79 80 81 85 89 90 91 95 96 98
- 2301 02 05 06 11 13 21 23 24 25 27 28 31 32 33 35 36 38 39 43 45 48  
50 53 55 58 61 62 65 67 68 69 71 72 74 81 83 86 88 90  
93 96 98 99

- 2400 02 03 04 07 09 ස 12 14 17 19 21 24 ස 29 31 32 33 35 37 39 71 72 74  
75 77 79 80 83 87 95 97 99
- 2501 02 03 05 07 10 11 16 18 19 22 24 ස 32 35 ස 45 47 48 50 ස 54 56 ස  
62 70 ස 74 78 79 81 83 87 ස 92 95 98
- 2607 08 09 11 12 14 ස 17 19 20 23 27 28 30 36 41 ස 44 46 48 49 51 53 54  
55 59 60 61 63 64 66 69 ස 73 75 77 79 81 82 84 97 98
- 2701 ස 14 16 17 20 22 28 ස 31 33 34 35 37 38 39 41 42 43 45 53 54 55 58  
ස 63 65 ස 68 71 ස 80 87 88 91 94 96 99
- 2802 04 05 06 09 11 14 17 18 20 21 23 30 ස 33 36 38 40 41 43 44 47 49 50  
52 53 55 ස 58 62 ස 65 68 70 72 ස 75 79 ස 82 85 ස 91 93 94 95 97 98
- 2900 02 ස 08 11 14 ස 19 21 ස 24 26 28 ස 31 33 ස 36 41 42 43 46 47 48 50  
51 52 54 55 58 59 60 62 ස 65 74 80 ස 86 88 89 93 97 98
- 3004 06 07 09 ස 13 15 17 18 23 24 25 29 30 35 36 38 ස 44 47 48 50 51 53  
ස 60 66 67 69 72 ස 79 82 84 85 87 89 91 92 96 ස 99
- 3100 ස 05 07 08 09 11 12 14 17 19 20 23 ස 29 32 33 34 36 ස 40 42 43 46  
51 55 57 59 60 61 64 77 78 80 81 83 84 87 88 89 91 94 96 ස 99
- 3200 ස 03 05 ස 09 12 ස 15 22 24 26 27 31 ස 35 37 ස 40 42 ස 48 71 72 73  
75 79 80 81 84 ස 88 92 93 95 96 97 99
- 3300 ස 07 09 ස 14 17 ස 23 25 26 27 29 30 32 ස 35 37 45 48 50 51 53 55  
58 59 60 63 ස 73 76 80 83 84 88 ස 92 94 96 98 99
- 3400 ස 03 07 ස 17 27 30 31 32 34 ස 37 39 41 43 45 47 ස 50 53 54 56 ස 62  
66 67 68 70 72 ස 80 82 83 85 91 92 97 98 99
- 3500 ස 05 11 12 13 18 ස 26 28 ස 37 39 ස 49 51 53 54 56 ස 72 75 79 80 81  
85 86 87 89 93 95 97 98 99
- 3600 ස 04 06 07 08 10 12 13 14 20 23 24 25 28 29 31 ස 38 42 43 44 48 49  
50 52 ස 56 58 ස 63 67 68 70 73 ස 77 79 ස 91 94 ස 97 99
- 3700 02 03 04 06 07 08 10 12 13 17 18 19 21 25 28 29 38 40 45 46 47 49 52  
ස 55 61 62 64 ස 68 70 72 75 76 87 89 ස 92
- 3810 ස 13 15 ස 18 21 23 ස 30 32 34 39 42 43 44 46 ස 56 61 63 65 ස 68 71  
ස 91 93 94 96 97 98
- 3901 ස 05 07 ස 10 12 13 15 ස 18 20 ස 28 30 ස 57 59 60 62 64 68 75 78 80  
81 83 84 88 ස 92 94 95 96 98 98
- 4000 ස 03 05 06 07 09 10 11 14 ස 19 21 22 24 ස 30 33 34 35 37 ස 44 46  
47 48 51 ස 58 60 61 63 64 66 68 75 76 78 79 81 ස 86 88 89 91 ස 99
- 4101 02 03 05 ස 11 13 16 ස 22 24 ස 41 43 45 47 49 51 ස 65 67 ස 71 73 ස  
82 84 85 87 89 ස 97
- 4200 ස 05 07 09 11 ස 30 33 40 ස 49 52 ස 64 66 ස 70 72 ස 75 78 79 81 84  
86 88 89 91 ස 97
- 4302 03 04 06 07 08 13 14 16 17 20 ස 28 35 36 39 43 45 46 48 54 58 59 61  
ස 66 68 69 72 75 ස 84 86 ස 90 92 ස 99
- 4400 01 02 04 ස 13 36 37 38 41 42 44 ස 47 49 ස 75 77 ස 97 99

- 4500 01 02 04 ສ 10 15 17 18 23 24 25 31 ສ 34 37 ສ 40 42 45 53 55 57 58  
62 64 65 72 75 76 81 83 84 86 ສ 94 96 97 99
- 4600 ສ 04 06 07 09 15 16 17 20 ສ 25 27 30 31 32 34 35 37 ສ 44 46 48 50  
51 53 55 56 60 ສ 64 66 ສ 76 78 79 80 82 86 87 89 ສ 92 95
- 4705 07 09 11 14 15 21 23 ສ 27 29 ສ 32 35 37 38 39 41 42 43 45 46 48 50  
52 55 ສ 60 62 63 65 ສ 70 72 74 75 76 78 79 80 82 84 85 86 90 93 96  
98 99
- 4801 02 04 05 07 08 10 11 13 ສ 19 21 23 ສ 30 32 37 ສ 42 44 46 ສ 54 56  
58 60 62 ສ 79 81 ສ 88 91 ສ 94 99
- 4902 05 07 09 10 11 13 ສ 17 19 21 23 28 29 32 33 35 36 37 39 ສ 42 44 45  
46 48 49 50 54 56 ສ 59 61 63 64 67 68 70 72 73 78 81 82 84 86 87 91  
92 94 95 96 98 99
- 5002 06 07 10 12 13 14 23 24 27 30 ສ 33 36 38 40 41 47 48 50 51 55 56 58  
60 64 65 66 68 ສ 73 75 76 83 88 89 90 94 96 97
- 5104 06 ສ 09 11 14 15 18 19 21 25 26 28 29 30 32 ສ 43 46 48 49 50 52 55  
59 60 62 63 66 ສ 78 81 82 86 88 91 ສ 94 97 99
- 5200 01 03 05 07 09 10 13 ສ 17 19 20 21 27 28 29 31 32 35 36 37 39 41 ສ 47  
49 51 ສ 57 59 ສ 64 66 67 68 71 ສ 76 78 79 81 82 83 85 ສ 91 93 97
- 5301 02 04 07 09 10 12 14 ສ 21 23 24 25 27 ສ 38 40 46 ສ 51 55 ສ 58 65 ສ  
68 71 ສ 89 91 93 94 95
- 5403 ສ 09 13 16 17 18 20 ສ 25 27 30 31 41 ສ 44 46 49 50 55 ສ 60 74 75 76  
79 80 83 ສ 87 89 94 ສ 99
- 5503 04 08 09 12 13 16 19 ສ 22 24 ສ 36 39 41 42 45 46 50 51 61 68 ສ 71  
75 77 82 ສ 85 87 ສ 92 94 ສ 97
- 5601 02 09 11 12 14 15 17 18 20 ສ 23 34 38 40 ສ 50 52 ສ 58 61 67 68 70  
72 73 75 76 77 81 83 84 86 91 93 94 95 98
- 5702 03 06 08 09 10 14 ສ 21 24 25 27 ສ 30 32 33 34 36 37 40 ສ 49 52 55  
ສ 62 65 ສ 68 71 73 79 80 81 83 86 87 89 90 92 94 ສ 99
- 5800 01 02 04 ສ 07 09 12 ສ 15 22 ສ 26 28 30 31 40 41 42 44 46 49 53 54  
56 ສ 61 65 ສ 69 73 75 76 77 79 80 81 84 87 90 91 95 99
- 5900 06 07 09 10 12 14 ສ 19 21 ສ 39 41 44 46 47 48 51 53 ສ 57 59 60 63  
ສ 67 69 70 71 73 ສ 77 83 ສ 87
- 6011 14 15 18 20 ສ 23 25 ສ 28 31 ສ 33 40 ສ 43 46 50 51 52 55 ສ 62 64  
ສ 72 74 ສ 78 80 82 86 87 93 94 96
- 6102 ສ 07 09 11 ສ 16 18 19 21 ສ 25 27 32 35 38 39 40 43 44 49 53 54 56  
57 59 70 73 79 80 82 84 85 87 ສ 91 93 ສ 96 99
- 6200 01 03 04 05 07 12 14 23 24 26 ສ 29 31 ສ 37 39 41 ສ 44 46 ສ 50 52  
53 55 57 59 60 64 67 69 70 72 73 75 ສ 78 80 and 96



The results of the following numbers are WITH HELD :

164, 165, 166, 1548, 2966 ఓ 2973, 3249 ఓ 3268, 3340, 3507 ఓ 3509,  
6281, 4414 ఓ 4434, 4697 ఓ 4701, 5432 ఓ 5440, 5988 ఓ 6007, 6097 ఓ  
6101 and 6299

The results of the following numbers will be announced LATER ON :—

181 ఓ 270

## రాష్ట్ర భాష

ప్రథమ శ్రేణి

11 98 100 08 10 47 207 08 42 47 87 98 313 17 20 75 81 95 97 98 401 02 05  
14 19 506 25 667 70 783 811 15 20 901  
1027 32 34 40 62 84 86 1106 15 17 24 27 28 32 36 58 62 65 1300 51 66 84  
92 96 1415 1533 54 64 81 87 1611 98 1722 42 43 44 58 59 61 64 65 67  
68 75 79 1814 24 54 60 64 71 94 98 1903 34 37 40 52 66 67 72 79  
2002 03 04 75 97 103 20 ఓ 23 30 41 57 84 93 95 97 255 73 77 306 50 51 72  
81 416 27 ఓ 30 32 33 34 47 ఓ 50 52 53 54 68 98 500 03 04 07 ఓ 10  
13 16 17 19 27 30 31 44 60 62 66 69 71 73 74 77 650 77 78 83 88 89  
94 96 700 15 95 801 88 90 91 92 97 940 41 44 46 54 56 61 99  
3019 43 63 127 36 60 65 202 07 33 49

ద్వితీయ

1 02 04 07 ఓ 10 14 16 17 20 21 22 23 25 ఓ 30 32 ఓ 42 45 48 ఓ 55 57 59  
60 61 64 ఓ 68 70 ఓ 74 77 78 80 81 83 ఓ 92 94 ఓ 97 99  
101 03 05 06 07 09 12 ఓ 17 19 ఓ 27 29 30 31 33 ఓ 36 38 ఓ 44 46 48 51  
54 ఓ 61 63 65 71 ఓ 76 81 82 86 88 90 ఓ 97 99  
200 ఓ 04 09 ఓ 12 14 ఓ 24 26 28 ఓ 34 37 ఓ 41 43 44 45 48 ఓ 72 76 ఓ 79  
82 83 85 86 89 90 91 93 ఓ 97  
304 07 10 11 12 15 16 18 19 22 24 26 27 29 ఓ 39 43 44 45 48 49 50 52 53  
57 58 64 ఓ 68 70 71 78 79 84 ఓ 87 89 90 91 99  
403 06 08 09 12 13 15 17 22 ఓ 25 28 30 31 33 34 35 38 41 45 50 52 56 57  
58 60 ఓ 53 65 66 67 70 72 ఓ 78 80 81 83 84 85 87 ఓ 92 94 95 97 98 99  
500 03 04 07 08 10 11 13 ఓ 19 21 23 27 31 ఓ 40  
631 32 33 37 38 39 41 ఓ 44 47 48 50 55 56 57 59 ఓ 63 66 69 71 ఓ 75 77  
78 79 80 82 83 91 92 93 94 97 98  
702 08 12 20 21 23 25 26 27 29 30 31 37 41 ఓ 47 49 54 55 56 57 60 ఓ 64  
66 71 77 78 79 80 82 86 88 90 95 97 98 99  
802 03 04 12 13 14 16 17 18 19 21 22 25 ఓ 33 35 39 40 42 43 46 47 48 49  
54 62 63 66 67 72 73 74 75 76 77 79 80 81 82 84 85 88 92 ఓ 98  
900 02 ఓ 09 11 ఓ 18 20 22 32 33 34 56 59 61 62 63 69 70 71 73 74 75 76  
78 84 89 91 92 93 94 95 96 98

- 1000 01 02 06 09 14 16 26 28 31 33 35 39 41 49 51 52 56 61  
65 73 75 80 82 83 85 87 90 93 96 97 98 99
- 1100 01 04 05 07 09 10 11 13 14 21 22 23 25 26 29 30 31 33 34 35 37 47  
55 56 57 59 60 61 64 66 67 68 69 70
- 1266 69 70 71 72 73 74 75 76 77 78 79 80 81 82 83 84 86 98
- 1302 04 05 06 07 08 09 15 16 17 18 19 20 21 25 50 52 53 55 56 57 59 60  
62 63 64 67 69 72 73 74 76 77 79 80 83 85 87 91 93 94 95 99
- 1402 03 04 06 09 11 13 16 20 25 29 33 35 36 38 39 40 42 49 57 59 60  
62 64 65 66 69 71 72 74 77 79 85 88 89 91 92 93 95 96 98
- 1500 01 02 06 07 08 11 12 13 17 21 23 24 26 32 34 35 38 40 41 43 45  
47 48 49 51 52 55 59 62 66 76 78 79 82 83 84 85 86 88 94
- 1602 03 04 07 08 12 18 20 25 26 28 36 38 39 40 42 43 46 47 49 55 57  
59 61 62 63 64 65 68 70 71 73 74 75 76 78 80 81 82 84 88 89 93  
94 95 96 97 99
- 1700 01 02 05 08 09 10 11 13 14 15 16 17 18 19 21 24 25 26 27 29 40  
46 51 53 54 55 56 57 60 62 63 66 69 70 71 72 73 74 76 77 80 87  
90 91 92 93 94 95 96 97 98
- 1802 03 04 06 07 09 10 12 13 15 17 19 22 23 25 40 42 51 55 56 58 59  
61 62 63 65 70 72 73 74 75 77 78 80 81 83 93 95 96 97
- 1900 01 04 25 28 29 30 31 32 35 36 38 39 41 43 51 53 55 61 63 64  
65 69 71 73 78 81 83 86 88 96 99
- 2000 05 06 07 08 09 11 12 13 14 15 16 17 18 20 21 27 30 31 33 35 43 45  
46 49 50 52 54 55 56 60 61 62 68 74 76 84 86 87 89 93 95 96  
98 99
- 2100 01 02 04 19 24 29 31 40 42 45 47 52 54 56 58 66 69 71  
80 82 85 92 94 96 98 99
- 2200 15 17 31 36 38 39 43 45 46 48 49 51 54 56 57 59 60 62 72  
74 75 76 78 99
- 2300 05 07 08 10 14 16 19 20 21 23 24 25 27 30 32 34 35 37 42  
44 46 49 53 58 60 67 69 70 71 73 80
- 2400 05 09 14 17 26 31 35 38 46 51 55 58 60 61 63 64 65 67  
69 80 82 84 97 99
- 2501 02 05 06 11 14 15 18 21 22 23 25 26 28 29 41 42 43 45 52 55 57  
58 59 61 63 64 65 67 68 70 75 76 78 82 84 88 90 91 94 99
- 2600 01 03 19 21 29 31 49 51 76 79 82 84 87 90 91 95 97 98  
99
- 2701 04 08 10 12 13 14 16 22 24 29 31 34 49 52 58 60 62 82  
84 89 91 93 94 96 99
- 2800 02 09 11 18 20 22 30 32 35 37 40 48 50 53 58 75 77  
78 79 83 87 89 93 96 98 99

2900 68 08 11 15 16 17 19 23 25 37 39 42 45 47 52 58 59 60 63 69 71 72 73 75 76 78 83 97 98  
 3000 01 02 04 05 06 08 15 17 18 26 31 36 37 38 40 41 46 48 57 60 64 65 74 78 81 84 86 88 89 90 96 98  
 3100 02 06 07 13 16 18 19 22 23 28 29 31 35 45 49 51 55 57 58 59 61 64 66 71 73 74 75 76 77 79 93  
 3201 03 06 08 09 10 12 13 15 16 18 30 32 34 37 47 and 48

The results of the following numbers are WITH HELD :

1596 1601, 1609, 10, 1832, 53, 2382 99, 2512, 25, 32 39, 2692, 2709, 51, 92, 2856, 76, 80, 82, 2909, 85, 87, 3109, 10, 11, 20, 94 3200, 17, 31, 36, 78, 91, 93, 96 3300, 03, 04, 05, 08, 09, 11, 13, 16, 28, 30, 33, 34, 35, 37 41, 53 and 54

The results of the following numbers will be announced LATER ON :

541 630, 1171 1260 and 3251 3354

**The result of the roll no. 5 has been cancelled.**

The following candidates have come out in RANKS in the RASHTRA BHASHA Examination held in FEBRUARY, 1987 as detailed bellow :

RANK	ROLL No.	NAME	CENTRE
State First	3207	VUDAYAGIRI SUSMITA	KAZIPET
State Second	402	PĀRASA SRIRANGA SAI	KAKINADA
State Third	1040	D. SRINIVAS	VIJAYAWADA

The following candidates have come out in RANKS in the MADHYAMA Examination held in FEBRUARY, 1987 as detailed bellow :

RANK	ROLL No.	NAME	CENTRE
State First	: 2171	SHAIK NOORJAHAN	BEGUM VIJAYAWADA
State Second	: 5473	P. SRINIVAS ANAND	SRISAILAM
State Third	: 5078	V. ESWARAPPA	BUKKARAYA SAMUDRAM

The following candidates have come out in RANKS in the PRATHAMIC EXAMINATION held in FEBRUARY, 1987 as detailed bellow :

RANK	ROLL No.	NAME	CENTRE
State First	9987	K. VIJAYA KUMAR	MAHABOOB NAGAR
State Second	4352	V. VENKATESWAR RAO	GUNTUR
State Third	1432	R. UMA DEVI	M. V. PALEM.

A. RAMASWAMY  
Secretary-Andhra

A.B. MUKTA BAI  
Secretary For Examinations

OFFICE OF THE REGISTRAR  
OSMANIA UNIVERSITY  
HYDERABAD-500 007.

No. 1144/L/1505/86/Acad

Dated : 6-8-1987.

To

The Registrar,

Dakshina Bharat Hindi Prachar Sabha,

Post Box No 82,

Khairatabad,

HYDERABAD-500 004.

Sir,

Sub . Recognition of B Ed Examination conducted by  
Dakshina Bharat Hindi Prachar Sabha-Regarding

Ref : Your letter dated : 30-7-1986.

With reference to your letter cited, I am to inform you that the standing Committee of the Academic Council of this University at its meeting held on 7-2-87 has decided to recognise the B Ed Course conducted by Dakshina Bharat Hindi Prachar Sabha, Madras as equivalent to the B.Ed. course of Osmania University for purpose of admission to higher course of study at Osmania University

Yours faithfully,

Sd/-

ASST REGISTRAR

(Academic)

Copy to :-

- 1 The Director of School Education Govt. of Andhra Pradesh, Hyd.
- 2 The Dean, Faculty of Education, O U.
3. The Controller of Examination, O.U.
- 4 Section 'A' Unit 1 for information regarding action taken on item B-6 of S C. meeting held on 7-2-87.

// True Copy //

## దక్షిణ భారత హిందీ ప్రచార సభ- ఆంధ్ర

స్వర్ణోత్సవాలు-1987

1987 ఆగస్టు పరీక్షలకు సేకరించవలసిన నిధి వివరములు

సభ ప్రారంభిక పరీక్షార్థుల నుండి-ఒక్కొక్కరికి రూ. 8-00

సభ ఉన్నత పరీక్షార్థుల నుండి-ఒక్కొక్కరికి రూ. 5-00

ప్రచారకులు, పరీక్షార్థులు 1987 ఆగస్టు పరీక్షలకు తాము పంపుపరీక్షా రుసుముతోపాటు ఈ విరాళములను కూడా ఆంధ్ర సభకు పంపవలసినదిగా ప్రార్థించుచున్నాము.

ప్రారంభిక పరీక్షార్థుల విరాళమును పరీక్షా రుసుము మరియు దరఖాస్తు ఫారములతో పాటు ఆంధ్రసభకు పంపగలరు.

ఉన్నత పరీక్షార్థుల విరాళము మాత్రము ఆంధ్ర సభకు పంపి పరీక్షా రుసుము మరియు దరఖాస్తు ఫారములు మద్రాసు కేంద్రసభకు పంపి ప్రార్థితులు.

ఎ. రామస్వామి

కార్యదర్శి

